

Mari Törmänen

NAISTEN OSALLISTAMISEN EDISTÄMINEN 2000-LUVUN AFGANISTANISSA

Suomalaisten asiantuntijoiden näkemyksiä

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Mari Törmänen: ”Naisten osallistamisen edistäminen 2000-luvun Afganistanissa”

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimus

Huhtikuu 2022

Pro gradu -tutkielmassani käsittelen naisten osallistamisen edistämistä 2000-luvun Afganistanissa. Taleban nousi uudestaan valtaan elokuussa vuonna 2021 ja tällä hetkellä naisten asema on heikentynyt huomattavasti. Tutkielmani käsittelee naisten osallistamisen edistämistä ensimmäisen Talebanin hallinnon jälkeen. Afganistan on yksi maailman vaarallisimmista paikoista naisille elää ja heidän oikeutensa eivät ole aina olleet turvattuja. Tutkielmassani pyrin löytämään vastauksia siihen, miten naisten osallistamista on Afganistanissa edistetty ja miksi se on ollut haasteellista. Keskityn erityisesti poliittiseen päätöksentekoon ja koulutukseen. Tutkielmani primaariaineisto koostuu asiantuntijahaastattelusta ja eri dokumenteista ja raporteista, jotka koskevat naisten osallisuutta. Haastateltavat ovat suomalaisia Afganistanissa työskennelleitä asiantuntijoita, joten pyrin vastaamaan kysymykseen, miten suomalaiset toimijat ovat nähneet naisten osallistamisen edistämisen ja minkälaisia ohjelmia ja hankkeita Suomi on tukenut.

Tutkielman teoreettisena viitekehysenä käytän YK:n 1325 Naiset, rauha ja turvallisuus päätöslauselmaa, sekä pyrin määrittelemään osallistamisen käsitteen ja tutkielmani tukena käytän feministisiä teorioita. Tarkastelen erityisesti feminististen teorioiden näkökulmaa ihmisoikeuskeskusteluun, sillä naisten ihmisoikeudet ovat keskeisessä osassa tutkielmaani.

Tutkimukseni tuloksista löytyy kuusi eri teemaa: osallistamisen käsite, osallistamisen keinot ja edistyksen aikaansaaminen, naisten osallistamisessa kohdatut haasteet, tapahtunut muutos ja osallistamisen kehittäminen, 1325 päätöslauselman toimeenpaneminen ja Suomen rooli, sekä tulevaisuuden näkymät suomalaisten asiantuntijoiden näkökulmasta. Tutkielmani toi lisätietoa siitä, että naisten osallistamisessa on tapahtunut edistystä viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana, mutta se kohtasi useita haasteita. Suomalaisten asiantuntijoiden mukaan Afganistanissa täytyisi tehdä työtä enemmän erityisesti kulttuurisensitiivisestä näkökulmasta, resursseja naisten osallistamisen edistämiseen tulisi lisätä, sekä miesten roolia tasa-arvokysymyksissä tulisi edistää. Lisäksi tutkimukseni tuloksissa osallistamisen käsite välittyi paikoittain epäselvänä, eikä sitä määritelty dokumenteissa erikseen. Haastateltavat myös tulkitsivat käsitteen eri tavoin. Tutkimukseni tuloksista ilmenee, että Suomi on ollut vahva ja aktiivinen toimija naisten tasa-arvon ajamisessa Afganistanissa, sekä Suomi on osallistunut 1325 kansallisen toimintaohjelman laatimiseen.

Avainsanat: Afganistan, 1325 päätöslauselma, naisten ihmisoikeudet, osallistaminen

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1.	Johdanto	1
2.	Naisten oikeudet Talebanin aikana ja jälkeen	3
3.	YK:n & Suomen rooli.....	8
4.	YK:n päätöslauselma Naiset, rauha ja turvallisuus 1325	12
5.	Osallistaminen	15
5.1	Feministiset teorit ja kansainväliset suhteet.....	19
5.2	Feministinen näkökulma ihmisoikeuksiin	21
6.	Tutkimusmenetelmä ja aineisto.....	28
6.1	Teemahaastattelu.....	30
6.2	Asiantuntijahaastattelu	32
6.3	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.....	33
6.4	Tutkimuksen toteutus ja tutkimuksen eettisyys	34
7.	Aineiston analyysi	36
7.1	Osallistamisen käsite.....	37
7.2	Osallistamisen keinot ja edistyksen aikaansaaminen.....	38
7.3	Naisten osallistamisessa kohdatut haasteet	44
7.4	Taphtunut muutos ja osallistamisen kehittäminen	47
7.5	1325 päätöslauselman toimeenpaneminen ja Suomen rooli	50
7.6	Tulevaisuuden näkymät suomalaisten asiantuntijoiden näkökulmasta.....	53
8.	Johtopäätökset ja pohdinta.....	55
	Lähdeluettelo	62
	LIITE 1	67
	LIITE 2	68

LYHENTEET

AIA Afghan Interim Administration

AIHRC Afghanistan Independent Human Rights Commission

ANDS Afghanistan National Development Strategy

CSO Central Statistics Organization

ICRC International Committee of the Red Cross

ECOSOC Economic and Social Council

EVAW = Evaluation of Violence Against Women

MoWA Ministry of Women's Affairs

CEDAW Convention of Elimination of Violence Against Women

ANDS Afghanistan National Development Strategy

NAP National Action Plan

NAPWA National Action Plan for Women in Afghanistan

CW4WA Canadian Women for Women in Afghanistan

UNAMA United Nations Assistance Mission in Afghanistan

UNESCO The United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

UNDP United Nations Development Programme

UNSMIA United Nations Special Mission in Afghanistan

UNSCR United Nations Security Council

UNW UN Women

UNSCR 1325 United Nations Security Council Resolution 1325 Women, Peace and Security

UPR Universal Periodic Review

WPS Women, Peace and Security Index

YK Yhdistyneet Kansakunnat (United Nations)

1. Johdanto

Afgaaninaisten oikeudet ja niihin liittyvät haasteet ovat olleet yksi tärkeimmistä ihmisoikeuskysymyksistä jo vuosikymmenien ajan. Kysymys naisten oikeuksien toteutumisesta on noussut ihmisoikeuskeskusteluihin viime aikoina yhä enemmän Talebanin noustua valtaan Afganistanissa uudestaan elokuussa 2021. Afganistanilaiset naiset ovat kohdanneet monia taisteluita asemansa muuttamiseksi ja tilanteensa parantamiseksi. Afganistanin historia onkin osoittanut, kuinka etniset konfliktit, valtion muodostuminen, sekä valtion ja yhteiskunnan väliset suhteet ja keisarillinen ylivalta ovat vaikuttaneet sukupuolten välisiin suhteisiin. (Rostami-Povey 2008). Valitsin Afganistanin naisten oikeudet aiheeksi, koska olen opinnoissani pyrkinyt syventymään ihmisoikeuksiin ja konflikteihin. Erityisesti olen ollut kiinnostunut siitä, miten ihmisoikeuksia ylipäätään pyritään edistämään ja minkälaisia ihmisoikeusongelmia eri maat kohtaavat. Myös tulevaisuudessa haluaisin työskennellä ihmisoikeuksiin liittyvissä tehtävissä. Lisäksi Afganistanin humanitaarinen tilanne on tällä hetkellä ajankohtainen ja tärkeä aihe tarkasteltavaksi.

Women, Peace and Security Index (WPS) osoittikin vuonna 2018 Afganistanin olevan naiselle Syyrian lisäksi yksi maailman huonoimmista ja vaarallisimmista paikoista elää. Indeksillä mitattiin naisten hyvinvointia ja vaikutusmahdollisuuksia 153 eri maassa ja sijoitti kansat rauhan, turvallisuuden ja naisten osallisuuden mukaan. Indeksissä tutkittiin muun muassa naisten käytyjä kouluvuotia, naisten lainsäätäjien lukumäärää, työllisyyttä, syrjintää, sotaa, lähisuhdeväkivaltaa ja matkapuhelimien käyttöä. (WPS Country Ranking.) Afganistanin naiset kärsivät monitahoisesta syrjinnästä. Syy syrjintään löytyy muun muassa maan heimorakenteista, etnisestä kulttuurista ja perinteisiin perustuva patriarkaattisesta ympäristöstä. Afganistanin yhteiskuntaan vaikuttavat konservatiiviset perinteet, tavat ja uskonnolliset tulkinnat, jotka yhdessä lisäävät sukupuolten välistä eriarvoisuutta ja vaikeuttavat naisten ihmisoikeuksien toteutumista. (UN Women Afghanistan 2014–2017, 9–10) Vuoden 2001 jälkeen sukupuolten tasa-arvon valtavirtaistuminen on ollut yksi tärkeimmistä kansainvälisten kehitysapuyksiköiden ohjelma-alueista. Sukupuolten tasa-arvoa on pyritty edistämään Afganistanin jälleensuoritusstrategiassa ja kehityksessä. (APPRO 2018, 10.)

Pro gradu -tutkielmassani tulen käsittelemään, miten naisten osallistamista on edistetty Afganistanissa ensimmäisen Taleban hallinnon jälkeen 2000-luvulla. Valitsin käsitteeksi osallistamisen, sillä mielestäni sen määritelmällä tarkoitetaan niitä eri tavoitteita ja keinoja, millä esimerkiksi naisia voidaan saada osallistumaan poliittiseen päätöksentekoon ja samalla heidän rooliansa yhteiskunnassa pystytään parantamaan. Näihin kysymyksiin pyrin tutkielmassani

löytämään vastauksia. Osallistamiselle ei ole suoraa englanninkielistä termiä, mutta suomalaisessa tutkimuskirjallisuudessa Meriluoto & Litmanen (2019, 13–15) ovat määritelleet käsitteen eri tavoitteiden kautta. Osallistamisella pyritään lisäämään ihmisten tunnetta siitä, että he voivat osallistua esimerkiksi koko yhteiskuntaa koskeviin asioihin. Pro gradu – tutkielmani keskiössä on nimenomaan naisten osallistuminen ja millä eri keinoilla naisia voidaan osallistaa yhteiskunnassa. Olen valinnut tutkimukseni yhdeksi viitekehykseksi YK:n Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 päätöslauselman ja siitä osallistumista koskeva pilarin, sillä siinä korostetaan nimenomaan naisten yhteiskunnallista osallistumista. Käytän aineistona Afganistanissa työskennelleiden suomalaisten asiantuntijoiden haastatteluja sekä UPR:n ja UN Womenin dokumentteja ja Suomen 1325 toimintaohjelmaa ja valtioneuvoston selontekoja Afganistanin tilanteesta. Haastatteluilla haluan selvittää, minkälaista työtä suomalaiset asiantuntijat ovat Afganistanissa tehneet, mitä haasteita ja onnistumisia Afganistanissa on heidän mielestään ollut ja miten naisten osallistamisen edistäminen on yleisesti sujunut.

Tutkimuskysymykseni ovat:

Miten naisia on otettu mukaan poliittiseen päätöksentekoon ja julkiseen keskusteluun? Mitä konkreettisia keinoja osallistamisen edistämiseen on käytetty?

Miksi naisten osallistamisen edistämisessä on ollut haasteita?

Miten Afganistanissa työskennelleet suomalaiset toimijat ovat nähneet naisten osallistamisen edistämisen Afganistanissa?

Tutkielmassani käsittelen ensin Talebanin aikaisen hallinnon vaikutuksia naisten oikeuksiin, ja mitä merkittäviä edistysaskelia Afganistanissa tapahtui hallinnon kukistuttua. Historiaosuuden jälkeen kerron YK:n ja Suomen roolista naisten oikeuksien edistämisessä. Sen jälkeen olen avannut YK:n 1325 päätöslauselmaa auki ja mikä sen tehtävä Afganistanissa on ollut. Teoriaosuudessa olen määritellyt osallistamisen ja se lähikäsitteet sekä ottanut tarkasteluun feminististen teorioiden näkökulman ihmisoikeuksiin. Viimeiset kappaleet esittelevät tutkimusmenetelmän, aineiston ja siihen liittyvään etiikan. Seitsemännessä kappaleessa analysoin aineistoani sisällönanalyysin avulla ja viimeiseksi pyrin tuomaan yhteen tutkimukseni johtopäätökset ja pohtimaan aihetta lisää. Pro gradu -tutkielmani aiheen rajaus on ollut melko tiukka ja olen yrittänyt keskittyä siinä juuri osallistamisen edistämisen keinoihin ja haasteisiin. Tutkielma on suhteellisen tiivis ja olen halunnut tässä tutkielmassa keskittyä tähän näkökulmaan, jonka on pystynyt käsittelemään melko rajatusti.

2. Naisten oikeudet Talebanin aikana ja jälkeen

Afgaaninaisten oikeuksien toteutuminen on vaihdellut eri vuosisatoina ja hallitsijoiden aikana. Osa hallitsijoista on silti tehnyt valtakausiensa aikana töitä naisten oikeuksien edistämiseksi vaihtelevin tuloksin. Tutkielmassani käsittelem naisten oikeuksien toteutumista ja edistämistä osallistamisen näkökulmasta pääasiassa Yhdysvaltojen terroristi-iskujen 9/11 jälkeen. Yhdysvallat hyökkäsivät Afganistaniin vuonna 2001, jolloin Taleban syöstiin vallasta. Tässä kappaleessa esittelen lyhyesti Talebanin aikaista hallintoa ja minkälaisia naisten oikeudet olivat heidän ollessaan vallassa aikavälillä 1996–2001.

Afganistanin voi nähdä erilaisten etnisten ja kielellisten yhteisöjen mosaakkina. Huolimatta siitä, millaisia kielellisiä tai kulttuurisia eroja eri etnisillä ryhmillä on maassa ollut, heidän suhtautumisensa naisiin on suurelta osin samanlainen. Käsitys naisten roolista yhteiskunnassa määräytyy suurelta osin heimojen kulttuuristen tapojen ja miesten ymmärtämien uskonnollisten ohjeiden yhdistelmästä. Vaikka jotkut heimot kohtelevat naisia enemmän kunnioittavasti ja asettavat heille vähemmän rajoituksia, tämä ei sulje pois sitä tosiasiaa, että patriarkaatti ja sen vallitseva kulttuuri ja perinteet sanelevat naisille moraaliset käyttäytymissäännöt. Patriarkaalisten järjestelmien keskeinen osa perustuu yleiseen uskomukseen, että miehyden ajatellaan olevan asioiden luonnollinen järjestys. Islamilaisten perinteiden mukaan miehiä ei vaadita vain tukemaan naisia, vaan he ovat myös vastuussa heidän rankaisemisestaan. (Emadi 2002, 29.)

Kaksi Afganistanin historian kriittistä ajanjaksoa ovat muokanneet maan sukupuolidynamiikkaa, ja nämä ovat vaikuttaneet naisten asemaan Afganistanissa. Ensimmäinen tapahtui Amanullahin hallituskaudella vuonna 1923 ja ajanjakso sisälsi nopeita uudistuksia, joilla pyrittiin parantamaan naisten elämää ja heidän asemaansa perheessä. Uudistukset kohtasivat laajaa vastusta ja vaikuttivat Amanullahin vallan lopulliseen tuhoon. Toinen kausi tapahtui kommunistien tukeman Afganistanin kansandemokraattisen puolueen (PDPA) johdolla. Tämä johtajuus pakotti yhteiskunnallisen muutoksen agendaan naisten voimaannuttamiseksi, mikä johti kymmenvuotiseen Afganistanin ja Neuvostoliiton väliseen sotaan. Huolimatta näiden uudistusten tappiosta, nämä kaksi aikakautta osoittavat, että Afganistanilla on ollut asteittaista historiaa takaamaan naisten oikeudet ja niiden toteutus ja kehittämään perusta tasa-arvoisemmalle yhteiskunnalle. Samalla tämä historiallinen katsaus tuo esiin maaseudun ja kaupunkien välisen kuilun merkityksen Afganistanissa. Vaikka Kabul on historiallisesti ollut kosmopoliittinen keskus ja johtaa jatkossakin modernisointia, kaiken taloudellisen kehityksen tulee sisältää myös muutoksia maaseutualueiden vallan rakenteessa, niin kuin myös naisten oikeudetkin täytyisi ulottua pääkaupungin ulkopuolelle. (Ahmed-Ghos 2003, 2.)

Vuonna 1996 Afganistanissa valtaan nousi ääriliike Taliban tai Taleban, joka on perustettu vuonna 1994 ja ensimmäistä kertaa se hallitsi Afganistania vuoteen 2001 asti. Tämän jälkeen ääriliike nousi vielä uudestaan valtaan kahdenkymmenen vuoden jälkeen elokuussa 2021. Vuonna 1996 se valloitti Afganistanin pääkaupungin Kabulin ja tällöin se hallitsi 70 prosenttia Afganistanista. Vuoden 2001 puolivälissä Talibanin hallinnassa oli jo 90 prosenttia maasta. (Wahab & Youngerman 2007, 212–213.) Taliban koostui tällöin suurimmaksi osaksi joukosta opiskelijoita, jotka opiskelivat kouluissa, jotka tunnettiin nimellä *madrassa*. *Talib* tarkoittaa islamilaista opiskelijaa, joka etsii tietoa verrattuna Mullahiin, jonka tarkoitus on antaa heille tietoa. He kokivat sosiaalijärjestelmän ja islamilaisen elämäntavan menneen pilalle korruption seurauksena. Monet talibaneista olivat syntyneet Pakistanin pakolaisleireillä, saaneet koulutuksen Pakistanin *madrassilla* ja oppineet taistelutaitonsa Pakistanissa sijaitsevista Mujaheddin -puolueista. Taleban tuskin tiesi oman maansa historiaa, mutta opiskeluissa he oppivat profeetta Muhammedin 1400 vuotta sitten luoman ihanteellisen islamilaisen yhteiskunnan, ja tätä he halusivat jäljitellä valtakautensa aikana. (Rashid 2010, 22–23.)

Emiirinä (heimopäällikön arvonimi arabimaailmassa) Talebanin hallinnon aikana toimi Mullah Omar. Hänellä ei ollut aiempaa kokemusta tai kiinnostusta hallituksessa toimimisesta tai maan johtamisesta, ja jo valmiiksi heikosti kehittynyt valtion institutionaalinen rakenne meni heikompaan suuntaan hänen ollessansa vallassa. Omar tunnettiin karismastaan ja oratorisesta puhetavastaan ja häntä pidettiin uskonnollisten ja siviiliasioiden lopullisena auktoriteettina koko maassa. Ainoa laki mitä Talebanin aikana hyväksyttiin, oli Islamin sharia laki yhdessä pashtunwalin tukemana. Sharia-laki on uskonnollinen laki, joka määrittelee henkistä ja fyysistä käyttäytymistä koskevat periaatteet, joita muslimien on noudatettava. Suurin osa rangaistuksista kuitenkin määriteltiin enemmän pashtunwalin kuin Sharia lain kautta. (Wahab & Youngerman 2007, 212–215.) Pashtunwalin voi määritellä ei kirjoitettuna eettisenä koodina, jota Afganistanissa asuva enemmistö pashtut noudattavat. Koodiin liittyy muun muassa vieraanvaraisuus, oikeus, väärintekijään kohdistuva kosto tai anteeksianto, rohkeus ja lojaalius. (Kulomaa 2011, 18.)

Talebanin hallinnon aikana monet epäoikeudenmukaisuudet ja ihmisoikeusrikkomukset kohdistuivat naisiin ja tyttöihin. Taleban noudatti lakia, joka kielsi naisilta muun muassa seuraavat asiat: koulutuksen suurimmalta osalta tytöiltä (jopa kotiopetuksen), kodista poistumisen ilman perheen miespuolista henkilöä, mieslääkäreiden vastaanotolla käymisen, kynsilakan ja meikin käytön, sekä työskentelyn kodin ulkopuolella. Lisäksi naisten täytyi peittää itsensä päästä varpasiin liikkeessaan julkisilla paikoilla. Näiden kieltojen rikkomisesta aiheutui rangaistuksia, naisia saatettiin lyödä ja rangaista ruoskimalla, jos he toimivat Talebanin asettamien sääntöjen vastaisesti, kuten pukeutuivat väärin julkisilla paikoilla. (Wahab & Youngerman 2007, 218.)

Sukupuolikysymyksestä tuli tärkein foorumi Talebanin ja YK:n välillä. YK ja länsimaat yrittivät löytää kompromisseja ja hillitä Talebanin harjoittamaa politiikkaa. Talebanille kompromissi lännen kanssa olisi kuitenkin merkinnyt tappiota ja universaalien ihmisoikeuksien tunnustamista, mitä se ei halunnut tehdä. (Rashid 2010, 111.)

Kansainvälisen yhteisön tuki ja humanitaarisen avun toimittaminen Talebanin aikana kohtasi erityisiä vaikeuksia. YK yritti varmistaa, että ihmiset saisivat silti tarvitsemansa avun. Kansainvälinen yhteisö ei kuitenkaan tunnustanut hallinnon legitimitettä ja eikä pitänyt sitä itsenäisenä kokonaisuutena, vaikka Taleban oli vallannut jo suurimman osan Afganistanista. Sen aikainen YK:n alainen operaatio Afganistanissa (UNAMA) otti vastuuta ihmisoikeusloukkauksia koskevien väitteiden tutkimisesta. Yhdistyneiden kansakuntien kehitysohjelma (UNDP) yritti käynnistää erilaisia jälleenrakennusohjelmia, mutta turhaan. YK totesi konfliktin ratkaisun olevan erittäin vaikeaa, jos ulkomaan vallat tarjoavat sotatarvikkeita Afganistaniin. (Kumar & Pant 2014, 124–125.) Vuonna 1998 Taleban ja YK yrittivät päästä yhteisymmärrykseen siitä, että naisilla on oikeus työskennellä terveysalalla ja jälleenrakentaa kouluja tytöille ja pojille. Sopimuksessa käytiin kiistaa siitä, pitäisikö YK:n musliminaisten työntekijöiden mukana olla miespuolinen perheenjäsen, mitä Taleban olisi vaatinut. Asia ratkaistiin YK:n kannan puolesta, mutta Taleban kieltäytyi noudattamasta sitä. (Barnett 2021, 4.)

YK:n toimien epäonnistuessa Punaisen Ristin kansainvälinen komitea (ICRC) tarjosi humanitaarista apua Talebanin hallinnon aikana ja yritti löytää keinoja siihen, että apu kohdistuu miesten lisäksi myös naisille. Tärkeää oli, että kansainvälisen komitean avustusohjelmat tavoittavat naispuoliset edunsaajat. Taleban-hallinnon asettamien rajoitusten puitteissa ICRC pystyi jossain määrin parantamaan naisten tilannetta – erityisesti jos naiset olivat pidätettyinä. Komitea pyrki parantamaan naisten oloja lääketieteellisten palvelujen saatavuuden osalta, mutta myös tuomalla elintärkeää ruokaa, vettä, hygieniatarvikkeita ja maataloustuotteita tarvikkeita niitä tarvitseville väestöryhmille, mukaan lukien naisille. Se pyrki myös tarjoamaan naisille mahdollisuuksia työskentelyyn esimerkiksi sairaaloissa. ICRC:n toiminnan Talebanin aikana varmisti sen neuvottelutaidot viranomaisten ja hallituksen kanssa ja se pystyi vakuuttamaan humanitaarisen avun tärkeyden naisille. Kansainvälisen yhteisön tuki Talebanin aikana oli loppujen lopuksi kuitenkin heikkoa ja vähäistä. (Curtet 2002, 653–654.)

Talebanin jälkeen

Vuonna 2001 Yhdysvaltojen 9/11 terroristi-iskujen seurauksena Yhdysvallat tekivät vastaiskun Afganistaniin ja Taleban menetti valtansa. Vastaiskun jälkeen laadittiin Bonnin sopimus Saksassa yhdessä YK:n ja pohjoisen liiton kanssa, jonka tarkoituksena oli luoda perusta Afganistanin poliittiselle muutokselle. Sopimus tarjosi yksityiskohtaiset puitteet Afganistanin väliaikaiselle hallinnolle (AIA) ja myöhemmän siirtymäkauden hallituksen perustamiselle. (Suhkre, Harpviken & Strand 2002, 875.) Sopimuksessa määrättiin siitä, että väliaikaisen hallituksen täytyy perustaa riippumaton ihmisoikeuskomissio Yhdistyneiden kansakuntien avustuksella, jonka tehtäviin kuuluu ihmisoikeuksien seuranta, ihmisoikeusloukkausten tutkinta ja kotimaisten ihmisoikeusinstituutioiden kehittäminen. Konferenssin osallistajat allekirjoittivat 4. joulukuuta 2001 Bonnin sopimuksen YK:n Afganistanin pääsihteerin erityisedustajan läsnäollessa. Bonnin sopimus loi perustan Afganistanin siirtymäprosessille. Se myös kehotti perustamaan laajapohjaisen, sukupuoliherkän, monietnisen ja täysin edustavan hallituksen. Sopimuksessa otettiin huomioon naisten osallistuminen koko prosessin ajan. Bonn sopimuksen jälkeen perustettiin Afganistaniin myös naisasianministeriö (MoWA), jonka kehitystä ja siihen osallistuneiden kansainvälisten toimijoiden roolia käsittelemäni myöhemmin tutkielmassani. (Field & Ahmed 2011.)

Toinen merkittävä naisten oikeuksia koskeva sopimus (CEDAW) on solmittu 1900-luvulla, joka on kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus. Se hyväksyttiin vuonna 1979 ja sen on ratifioinut 187 valtiota. Se on laillinen asiakirja sukupuolten tasa-arvosta. Kyseinen sopimus julistaa, että valtioiden täytyy kaikilla mahdollisilla keinoilla eliminoida naisia koskeva syrjintä niin poliittisessa kuin julkisessakin elämässä. Afganistanin hallitus ratifioi sopimuksen vuonna 2003. (United Nations 1979.) Afganistanin islamilaisen tasavallan nykyinen perustuslaki hyväksyttiin vuonna 2004. Sen hyväksyi yli 500 edustajaa, jotka edustivat afganistanilaisia miehiä ja naisia eri puolilta maata Constitutional Loya Jirgassa (Afganistanin yleiskokous). Presidentti Hamid Karzai ratifioi perustuslain virallisesti seremoniassa, joka pidettiin Kabulissa tammikuussa vuonna 2004. Perustuslaissa määrättiin, että kaikenlainen syrjintä ja erottelu Afganistanin kansalaisten välillä on kiellettyä. Afganistanin kansalaisilla, miehillä ja naisilla, on yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet lain edessä. (The Constitution of the Islamic Republic of Afghanistan 2004.)

Tammikuussa 2010 hallitus allekirjoitti sopimuksen (Compact) kansainvälisen yhteisön kanssa. Sopimuksella pyrittiin edistämään rauhan palauttamista koskevaa asialistia kolmen pilarin, mukaan lukien turvallisuus, hallinto, laki, valtioperiaate, ihmisoikeudet sekä taloudellinen ja sosiaalinen kehitys kautta. Näiden sitoumusten täsmentämiseksi Afganistanin hallitus ja kansainvälinen yhteisö hyväksyivät joulukuussa vuonna 2008 pidetyssä Pariisin konferenssissa Afganistanin kansallisen

kehitysstrategian (ANDS). Se sisälsi analyysin ensisijaisista ongelmista, jotka vaikuttivat afganistanilaisiin naisiin ja miehiin, ja esitti käytäntöjä, tuloksia ja vertailuarvoja edistymisen mittaamiseksi niiden ratkaisemisessa. Kehitysstrategiassa sitouduttiin panemaan täytäntöön perustuslailliset periaatteet syrjimättömyydestä ja naisten tasa-arvosta, sekä ihmisoikeuksista ja velvollisuuksista. (Taylor & Anwari 2013, 7.)

CEDAW sopimuksen allekirjoittamisen ja kansallisen kehitysstrategian laatimisen jälkeen Afganistanin hallitus teki kansallisen toimintasuunnitelman, joka koski naisten oikeuksia vuosille 2007–2017. Toimintasuunnitelmaa valvoo Afganistanin naisasiainministeriö ja suunnitelma ankkuroituu periaatteeseen, jossa naisten oikeuksien edistäminen on osa yhteiskunnallista vastuuta. Parlamentin tehtävä on hyväksyä tasa-arvoinen ja sensitiivinen sukupuolipolitiikka, ja naisilla ja miehillä täytyy olla mahdollisuus nauttia heidän oikeuksistaan tasa-arvoisesti. Naiset voivat vaikuttaa myönteisesti prosesseihin, mekanismeihin ja päätöksiin, jotka vaikuttavat heidän hyvinvointiinsa. (NAPWA 2007-2017.)

Naisten oikeuksien edistämiseksi tehtiin lisää lainsäädännöllisiä uudistuksia myös kansallisella tasolla. Afganistanissa asetettiin voimaan vuonna 2009 laki (EVAW), jolla on pyritty poistamaan naisia kohtaan kohdistuva väkivalta. Laki valmisteltiin ensimmäisen kerran vuonna 2008 yhdessä Afganistanin kansalaisjärjestöjen, naisasiainministeriön, naisjohtajien ja aktivistien kesken. Sen jälkeen presidentti vahvisti lain voimaan elokuussa 2009. Lain tarkoitus on kriminalisoida naisiin kohdistuvat väkivallanteot, kuten raiskaus, perheväkivalta, pakkoavioliitot, lapsiavioliitot, sekä naisten antaminen toiseen perheeseen riidan ratkaisuna (tunnetaan Afganistanissa nimellä baad). Laissa tunnistetaan 22 eri väkivallan muotoa ja siinä määrätään rangaistukset niille, jotka ovat kyseisiin rikoksiin syyllistyneet. (CW4WA 2021.)

Afganistanin liityttyä keskeisiin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin, se on alkanut soveltaa niitä myös kansalliseen lainsäädäntöönsä ja Afganistan kuuluu myös kansainvälisen rikostuomioistuimen (ICC) Rooman perussäännön sopimusvaltioihin. Lisäksi Afganistaniin on perutettu riippumaton ihmisoikeuskomissio (AIHRC), joka on varsin merkittävä saavutus ihmisoikeuksien edistämisen kannalta. Vaikka ihmisoikeusrikostapausten määrää Afganistanissa kasvoi 2000-luvulla, se kertoo omalta osaltaan luottamuksesta eri viranomaisiin ihmisoikeustoimijoihin, kun tapauksia on alettu raportoida aikaisempaa enemmän. (VNS 3/2018.)

3. YK:n & Suomen rooli

Tässä kappaleessa perehdyn enemmän Yhdistyneiden kansakuntien rooliin Afganistanissa erityisesti siellä toimineen YK:n tasa-arvo järjestön UN Womenin toimintaan, sekä käsittelen myös Suomen tekemää työtä Afganistanissa. Kappaleen tarkoitus on antaa kuvaus siitä, millaista työtä kansainvälinen yhteisö ja Suomi ovat tehneet naisten oikeuksien parantamiseksi. Ihmisoikeudet ovat tärkeä teema tutkielmassani ja onkin tärkeä ymmärtää kansainvälisten ihmisoikeuksien merkitys.

Naisten oikeudet ovat olleet mukana ihmisoikeuskeskustelussa jo Yhdistyneiden kansakuntien perustamisvuosista lähtien, jolloin YK:n talous- ja sosiaalineuvosto (ECOSOC) perusti naisten asemaa käsittelevän komission (CSW). YK onkin yksi merkittävistä kansainvälisistä organisaatioista, joka on ollut mukana kehittämässä maailmanlaajuisia sukupuolten tasa-arvoa. Sukupuolten tasa-arvo sisällytettiin yhdeksi osaksi kansainvälistä ihmisoikeuslakia maailmanlaajuisen ihmisoikeusjulistuksen myötä, jonka YK:n yleiskokous hyväksyi vuonna 1948. Universaali ihmisoikeusjulistus tunnustaa, että kaikki ihmiset syntyvät vapaina ja tasavertaisina arvoltaan ja oikeuksiltaan ja jokaisella on oikeus kaikkiin julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin ilman minkäänlaista rotuun, väriin, sukuuoleen, kieleen, uskontoon, poliittiseen tai muuhun mielipiteeseen, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, omaisuuteen, syntyperään tai muuhun tekijään perustuvaa erotusta. (UDHR 1948.)

YK:n ihmisoikeusjulistus ei ole oikeudellisesti sitova, mutta sillä ajatellaan olevan vahva moraalinen voima. Sen voidaan ajatella olevan ikään kuin kansainvälinen normi. On kuitenkin hyvä huomioda, etteivät kaikki valtiot vieläkään ole ratifioineet tai allekirjoittaneet ihmisoikeusjulistusta. Näin ollen ihmisoikeusjulistus on melkein ainoa sovellettavissa oleva kansainvälinen ihmisoikeusasiakirja. Julistusta pidetään laajalti lopullisena lausumana ihmisoikeuksista nyky-yhteiskunnassa, vaikka alun perin näin ei ajateltu. YK:n yleiskokous julisti ihmisoikeusjulistuksen olevan yhteinen saavutusstandardi kaikille kansoille ja ihmisille. Julistukseen kirjatut ihmisoikeus standardit on saavutettava asteittain ja se on tavoite, johon on tähdättävä. (Smith 2020, 57–59.)

Afganistanissa naisten ihmisoikeudet kärsivät Talebanin hallinnon alla. Näkyvimmit ponnistelut, missä kansainvälinen yhteisö on ollut mukana Afganistanissa, liittyy erityisesti naisten kansalaisoikeuksiin, sekä hallinnon- ja lainsäädännön uudistuksiin. Bonnin sopimus on vaikuttanut erityisesti naisten edustukseen politiikassa ja antanut painopisteen eri avuantajien toiminnalle ja mahdollistanut sukupuolten tasa-arvon osaksi valtavirtaa. YK:N alainen naisten kehitysrahasto

(UNIFEM), joka on myös nykyään osa YK:n tasa-arvo järjestöä, oli mukana edistämässä Afganistanin naisasiainministeriön perustamista vuonna 2002. Talebanin hallinnon jälkeen naisasiainministeriön perustaminen oli suuri edistysaskel sukupuolten tasa-arvon kehittämisessä ja naisten osallistamisessa. (UN Women 2021.)

Aluksi ministeriö aloitti toimintansa erilaisten rajoitusten alla ja sen toiminnan aloittaminen oli ajoittain haasteellista. Ministeriö perustettiin PDPA- aikakauden naisjärjestön miehittämässä rakennuksessa, jolloin suurin osa entisen järjestön työntekijöistä siirtyi työskentelemään uuteen naisasiainministeriöön. Jännitteitä syntyi erityisesti siinä, että ammattitaito ja työtehtävät eivät välttämättä kohdanneet työntekijöiden kohdalla. (Kandiyoti 2005, 14–17.) Muita projekteja, mihin UN Women on esimerkiksi osallistunut, on sen aloittama projekti yhdessä Norjan hallituksen ja Ruotsin kansainvälisen kehitysyhteistyöviraston (SIDA) kanssa. Myöhemmin myös Suomi osallistui tämän ohjelmanpaketin tukemiseen, jonka tarkoitus on ollut edistää naisten tasa-arvon toteutumista Afganistanissa. (Taylor & Anwari 2013.)

Yhdessä hallitusten ja kansalaisyhteiskunnan kanssa UN Women osallistuu myös lain, käytäntöjen, palvelujen ja ohjelmien suunnitteluun varmistaakseen, että kyseiset standardit laitetaan tehokkaasti käytäntöön ja niistä on hyötyä maailmanlaajuisesti tytöille ja naisille. UNW:n aloitteesta perustettiin lokakuussa 2010 esimerkiksi naisten, rauhan ja turvallisuuden työryhmä, joka kokoaa yhteen sidosryhmiä, kuten lahjoittajajärjestöjä, suurlähetystöjä ja kansanedustajia. Korkea rauhanneuvosto on pyrkinyt lujittamaan ja koordinoimaan useiden YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmien mukaista toimintaa, esimerkiksi turvallisuusneuvoston antaman päätöslauselman Naiset, rauha ja turvallisuus 1325:n kautta. UN Women on ollut mukana perustamassa naisille turvakoteja, joihin asianomaiset voivat tulla saadakseen apua ja suojelua. Turvakotien lisäksi uhrien auttamiseksi on toimintaan sisällytetty lääketieteellistä ja psykososiaalista tukea, oikeusapua ja tarvittaessa apua yhteisöön sopeutumiseen. UNW toimi läheisesti eri kansalaisjärjestöjen kanssa vuonna 2012 ja järjestikin erilaisia tapaamisia ja kokouksia eri sidosryhmien kanssa. Tavoitteena oli lisätä yleistä tietoutta naisten oikeuksista ja aktivoimalla kansalaisyhteiskuntaa kampanjoimaan naisiin kohdistuvan sorron poistamiseksi. (Taylor & Anwari 2013, 18–19.) UN Womenin toiminta on ollut Afganistanissa siis monipuolista ja laaja-alaista monella eri osa-alueella, myös naisten osallisuuden tukemisessa. Analyysiosiossa tulen käsittelemään lisäksi UN Womenin toimintaa naisten osallistamisen näkökulmasta.

Suomen rooli ja suomalaisten tekemä työ Afganistanissa

Suomi pitää vastuullista ja osallistavaa roolia kansainvälisissä suhteissa erittäin tärkeänä. Tämä ilmenee sen sitoutumisesta auttamaan merkittävää joukkoa maita niiden kehityksessä, ja Suomi on ollut mukana parantamassa ihmisten hyvinvointia kehitystavoitteiden saavuttamiseksi. Afganistanista tuli yksi merkittävimmistä kansainvälisistä avunkohteista vuonna 2002, kun kansainvälinen yhteisö lähti toteuttamaan maan uudelleenrakentamisesta, demokratisointia ja maan vakauttamista useita vuosia kestäneen konfliktin jälkeen. (Davies, Seppänen, Sherjan, Rintakoski & Brusset 2007, 32.)

Suomelle Afganistan on ollut suurin kahdenvälinen kehitysyhteistyökumppani, ja Afganistanpolitiikkaa toteuttavat ulkoministeriö ja sisäministeriö. Suomen Kabuln suurlähetystö toimii yhteistyössä ministeriöiden kanssa, sekä pitää yllä maiden kahdenvälisiä suhteita. Talebanin noustua uudelleen valtaan elokuussa 2021, Suomi kuitenkin lakkautti kehitysyhteistyön Afganistanin kanssa. Kumppanuudelle on ollut tärkeää vakaa ja rauhallinen valtio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, jota Taleban ei ole noudattanut valtaan päästyään. (Ulkoministeriö 2021.) Tällä hetkellä Afganistan kohtaa vaikeita haasteita, erityisesti naisten ja tyttöjen aseman kannalta. Tässä kappaleessa perehdyn tarkemmin siihen, miten Suomi on ollut tukemassa Afganistania viimeisen 20 vuoden aikana, erityisesti naisten aseman parantamisen kannalta.

Suomi on ollut myös voimakas kansalaisjärjestöjen työn tukija Afganistanissa. Toimintaan on kuulunut muun muassa lastensuojeluun ja äitiyteen liittyviä asioita, kättilöiden koulutusta, perusterveydenhuollon tietokursseja naisille, mielenterveyskoulutusta, katastrofivalmiuskoulutusta, sekä Suomi on auttanut vammaisia henkilöitä integroitumaan yhteiskuntaan, kouluttanut toimittajia ja antanut oikeudellista neuvontaa. Nämä ovat olennaisia ruohonjuuritason toimintoja, jotka edistävät valmiuksien kehittämistä ja heikoimmassa asemassa olevien tukemista sekä muodostavat Suomen kehityspolitiikan läpileikkaavia painopisteitä. (Davies yms. 2007 47.)

Suomi ja Afganistan ovat solmineet kumppanuussopimuksen vuonna 2013, jossa säädetään poliittisesta ja turvallisuus yhteistyöstä, kehitysyhteistyöstä, hallinnosta ja oikeusvaltiosta, taloudellisesta ja alueellisesta yhteistyöstä ja muuttoliikkeestä. Suomen tavoitteisiin on kuulunut se, että Afganistan ei olisi turvallisuusuhka kansainväliselle ja alueelliselle turvallisuudelle, sekä maata johdettaisiin demokraattisesti. Suomen tekemän kehitysyhteistyön linjoissa korostuvat erityisesti maan turvallisuustilanteen kohentaminen, naisten ja tyttöjen aseman parantaminen, ihmisoikeuksien turvaaminen, talouden kehittyminen ja demokratian vahvistuminen. (Ulkoministeriö 2021.)

Valtioneuvoston selonteossa eduskunnalle Suomi – Afganistan (2018) on tarkennettu kehitysyhteistyön painopisteitä. Suomen tekemästä kehitysyhteistyöstä 81 prosenttia on suunnattu Afganistanin tasa-arvo tilanteen parantamiseen. Suomi on rahoittanut erilaisia kehityshankkeita, joita toteuttavat YK:n alaiset järjestöt, kuten UN Women, UNICEF, UNESCO, UNDP ja UNODC. Suomi on ollut mukana tukemassa naisten osallisuuden edistämistä, esimerkiksi tukemalla naisten ja tyttöjen peruslukutaidon kehitystä. Suomi on tukenut Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 ohjelmaa ja se on ollut mukana sen toimeenpanemisessa Afganistanissa. Lisääntymisterveys ja perhesuunnittelu ovat lisääntyneet Afganistanissa Suomen tarjoaman tuen avulla, sekä Suomi on tehnyt yhteistyötä Punaisen Ristin kansainvälisen komitean kanssa. Suomi tukee lisäksi Afganistanin riippumatonta ihmisoikeuskomissiota (AIHRC), joka on valtion tärkein ihmisoikeustoimija. Komissio on perustanut 14 eri toimistoa Afganistaniin ja näin jopa puoli miljoonaa ihmistä on saanut ihmisoikeuksiin perustavaa koulutusta ja tietotaitoa. Näistä 44 prosenttia on ollut naisia. Näiden saavutusten lisäksi Suomi on ollut mukana tukemassa EUPOL Afganistan – siviilikriisinhallintaoperaatiota, jonka tavoitteena on ollut tukea siviilipoliisijärjestelmän luomista ja naisten poliisikoulutusta. (VNS 3/2018.)

Vuonna 2020 Genevessä järjestettiin Afganistania koskeva kongressi, jota isännöivät Afganistanin hallitus ja Suomi yhdessä Yhdistyneiden kansakuntien kanssa. Afganistanin islamilaisen tasavallan hallitus toisti kansainvälisten kumppaniensa tukemana sitoumuksensa säilyttää ja laajentaa vuodesta 2002 lähtien saavutettuja taloudellisia, sosiaalisia, poliittisia ja kehitystavoitteita. Demokratia, ihmisoikeudet ja erityisesti mukaan lukien naisten ja lasten edut, sekä vähemmistöjen oikeudet ovat tärkeitä asianhaaroja, joita on suojeltava ja kehitettävä edelleen. Osallistajat korostivat tarvetta vastata keskeisiin haasteisiin, kuten köyhyden vähentämiseen, instituutioiden kehittämiseen, hyvään hallintoon, korruption torjuntaan ja yksityisen sektorin kehittämiseen. Afganistan ja kansainväliset kumppanit sitoutuvat yhteisiin kehitystavoitteisiin vuosille 2021–2024 ja hyväksyivät tiedonannon, jossa vaaditaan sodan lopettamista, sekä kestävästä rauhaa, vakautta ja vaurautta. (Ulkoministeriö 2020.)

Valitsin tutkimukseeni haastateltaviksi suomalaiset asiantuntijat, sillä Suomi on osallistunut naisten oikeuksien edistämiseen Afganistanissa aktiivisesti ja Suomi on ollut mukana useissa hankkeissa, joissa naisten ja tyttöjen asemaa yhteiskunnassa on parannettu. Suomi pienenä maana on tehnyt merkittävää kehitysyhteistyötä Afganistanissa, mikä on mielestäni tutkimisen arvoista. Suomelle tasa-arvokysymykset näyttävät tärkeänä kehittämiskohteenä Afganistanissa ja onkin hedelmällistä tutkia juuri näiden kysymysten parissa työskennelleiden asiantuntijoiden näkökulmia naisten osallistamisen edistämisestä.

4. YK:n päätöslauselma Naiset, rauha ja turvallisuus 1325

Tässä osassa esittelen YK:n naisten oikeuksien edistämistä koskevan päätöslauselman, jonka olen valinnut tutkimukseni yhdeksi viitekehyykseksi. Se ottaa huomioon naisten oikeudet neljän eri pilarin kautta. Tutkielmassani keskityn osallisuutta käsittelevään pilariin. Valitsin YK:n 1325 päätöslauselman, sillä siitä on tehty kansallinen toimintasuunnitelma niin Suomessa kuin Afganistanissakin. YK:lla on myös muita päätöslauselmia, jotka koskevat naisten oikeuksia. Suuri osa naisia, rauhaa ja turvallisuutta koskevien asioiden kasvusta on keskittynyt velvollisuuksiin suojella naisia konfliktitilanteissa, myös seksuaaliselta väkivallalta. Turvallisuusneuvosto on hyväksynyt neljä aiheetta käsittelevää päätöslauselmaa: 1820 (2009), 1888 (2009), 1960 (2010) ja 2106 (2013). Näissä päätöslauselmissa on muun muassa vaadittu, että YK:n rauhanturvaajat saavat koulutusta seksuaalisen väkivallan ehkäisystä, tunnistamisesta ja siihen reagoimisesta. (Enloe 2015, 30.) Valintaani vaikutti se, että 1325 päätöslauselmassa käsitellään juuri osallisuutta ja maiden toimintasuunnitelmissa on kirjattu toimintatapoja osallisuuden edistämisen hyväksi. En ottanut muita päätöslauselmia tarkasteluun, sillä moni niistä keskittyy naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen, joka ei ole keskiössä tutkimuksessani. Päätöslauselma on kansainvälisesti merkittävä ja sopimuksen asettamat linjaukset on pyritty huomioimaan Afganistanin kansallisessa toimintasuunnitelmassa.

Naisten rooli konflikteissa ja rauhanneuvotteluissa on ollut pitkään heikko ja aiheuttanut poliittisen aukon naisten osallistumisessa päätöksentekoon. YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325 vahvistaa, että rauhan- ja turvallisuuspyrkimykset ovat kestävämpiä silloin, kun naisilla on mahdollisuus olla tasavertaisia kumppaneita väkivaltaisten konfliktien ehkäisemisessä, kestävän rauhan luomisessa, sekä eri avun toimittamisessa. (S/RES/1325 2000.) Naisten täysimittainen osallistuminen on tärkeää kaikilla osa-alueilla rauhan ja vakauden saavuttamisessa ja ylläpitämisessä. Päätöslauselmassa halutaan kehottaa kaikkia toimijoita lisäämään naisten osallistumista erityisesti politiikassa ja siinä pyritään huomioimaan sukupuoli kaikissa YK:n rauhan- ja turvallisuuspyrkimyksissä. Konflikteihin osallistuvien osapuolten on toteutettava ja säädeltävä erityistoimenpiteitä, että naisia ja tyttöjä suojellaan kaikenlaiselta sukupuoleen perustuvalla väkivallalla, kuten raiskaukselta ja muilta seksuaalisen väkivallan muodoilta, jotka ovat yleisiä väkivaltaisten konfliktien aikana. Jokainen sen toimeksianto kuuluu yhteen YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 neljään peruspilariin: *osallistuminen, suojelu, ennaltaehkäisy ja helpotus/elpyminen*. (USIP 2021.)

Ensimmäinen pilari, osallistuminen tunnustaa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmassa 1325 naisten osuuden rauhan rakentamisessa ja konfliktien ratkaisemisessa. Siksi se edellyttää naisten lisäämistä eri päätöksentekoprosesseihin kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla. Toinen pilari, suojelu tunnustaa, että sodissa ja aseellisissa konflikteissa on sukupuolinäkökohtia, jotka on otettava huomioon ja naisia on suojeltava väkivallalta. Kolmas pilari liittyy ennaltaehkäisyyn tärkeyteen, jolla pyritään ehkäisemään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. (PeaceWomen 2022.) Neljäs ja viimeinen pilari helpotus/elpyminen kehottaa paikallisia toimijoita, jäsenvaltioita ja YK:n virastoja ottamaan huomioon tasa-arvonäkökulman rauhanoperaatioissa, neuvotteluissa ja sopimuksissa sekä ottamaan naiset mukaan ratkaisu- ja toipumisvaiheeseen. Päätöslauselman oikeudellista vaikuttavuutta vahvistaa se, että siinä naisten osallistuminen määritellään naisten oikeudeksi. Vielä merkittävämpää on, että YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1325 on olennainen senkin takia, sillä se on ensimmäinen kerta, kun turvallisuusneuvosto, joka oli aiemmin vastustanut sukupuoleen perustuvia kysymyksiä, omisti koko istunnon keskustellakseen naisten kokemuksista konflikti- ja rauhantilanteissa (PeaceWomen 2022.)

Afganistan on yksi YK:n jäsenvaltioista ja näin sitoutunut noudattamaan sen peruskirjan periaatteita, kuten allekirjoittamalla ja ratifioimalla kansainvälisiä sopimuksia ja YK:n päätöslauselmia, erityisesti naisten oikeuksia koskevia. Afganistan on ilmaissut halukkuutensa ryhtyä käytännön toimiin ja pyrkinyt noudattamaan naisten oikeuksiin liittyviä velvoitteita, sekä ylläpitämään rauhaa ja turvallisuutta. Tätä varten on luotu Afganistanin toimintasuunnitelma (NAP), joka koskee äsken esiteltyä YK:n turvallisuusneuvoston Naiset, rauha ja turvallisuus päätöslauselmaa 1325. Tarkoitus on pystyä vastamaan niihin haasteisiin, joita naiset kohtaavat Afganistanin sodan ja konfliktin jälkeen vuosille 2015–2022. Toimintasuunnitelman strategiset prioriteetit keskittyvät päätöslauselman neljään alla mainittuun peruspilariin. (NAPWA 2015-2022.)

YK:N Päätöslauselman 1325 pilarit (USIP 2021.)

Osallistuminen	Suojelu	Ennaltaehkäisy	Helpotus/elvytys
Lisätään naisten osallistamista kaikilla päätöksenteon tasoilla, niin kansallisissa, alueellisissa, kuin kansainvälisissäkin instituutioissa. Ennaltaehkäisyssä, johtamisessa ja konfliktinratkaisussa: rauhanneuvottelut, rauhanturvaamisoperaatiot: sotilaina, poliiseina, siviileinä ja erityisinä edustajina YK:n turvallisuusneuvostoissa.	Suojellaan naisia ja tyttöjä seksuaaliselta ja sukupuolittuneelta väkivallalta hätätapaus ja humanitaarisissa tilanteissa, myös pakolaisleireillä.	Pyritään parantamaan eri interventiostrategioita naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi, kuten asettamalla syytteeseen kansainvälisen oikeuden rikkomuksista vastuussa olevia henkilöitä. Naisten oikeuksien vahvistaminen kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja tuetaan paikallisia naisten rauhanaloitteita ja konfliktinratkaisuprosesseja.	Kehottaa edistämään elvytys- ja avustustoimia kansainvälisten kriisien ratkaisemiseksi sukupuolinäkökulman kautta, kuten ottamalla huomioon naisten ja tyttöjen tarpeet pakolaisleirien ja siirtokuntien suunnittelussa ja kunnioittamalla pakolaisleirien siviili- ja humanitaarista luonnetta.

Ensimmäisessä peruspilarissa korostetaan naisten poliittisen osallisuuden lisäämisen tärkeyttä. Afganistanin hallituksen tehtävänä on lisätä naisten osallistumista päätöksentekoon, auttaa naisia johto- ja turvallisuustehtäviin, varmistaa naisten osallisuus rauhanneuvotteluissa, vahvistaa naisten osallistumista vaaleihin ja rohkaista heitä merkitykselliseen osallistumiseen rauhaa ja turvallisuutta koskevien strategioiden laatimisessa. Toinen peruspilari keskittyy turvallisuuteen ja naisten suojelemiseen. Naiset ovat yksi haavoittuvaisempia ihmisryhmiä väkivaltaisissa konflikteissa, sillä heihin kohdistuu erilaisia uhkatilanteita, kuten raiskaus, ihmiskauppa, väkivaltaiset hyökkäykset ja pakkoavioliitot. Afganistanin hallitus pyrkii suojelemaan naisia kaikilta väkivallan muodoilta ja edistämään naisten oikeuksia lakien, uudistusten ja käytäntöjen kautta. Hallitus on aikonut kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota väkivallan uhreiksi joutuneiden terveydentilaan tarjoamalla terveydellistä, psykologista ja sosiaalista tukea uhreille. (NAPWA 2015-2022.)

Kolmas päätöslauselman kohta keskittyy ennaltaehkäisyn tärkeyteen. Afganistanin hallitus on päättänyt toimintasuunnitelmassaan ennaltaehkäistä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, vahvistaa naisten roolia turvallisuussektorilla ja oikeudellisissa rakenteissa, osallistaa miehiä ja poikia taistelemaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa vastaan ja lisätä tietoutta naisten oikeuksista ja heidän roolistaan väkivallan ehkäisyssä ja konfliktien ratkaisussa. Neljännen peruspilarin edistämässä Afganistanin hallitus aikoo lisätä maaseudun naisten taloudellista turvallisuutta tarjoamalla heille enemmän työmahdollisuuksia, ottamalla huomioon paremmin naisten sosiaaliset ja taloudelliset tarpeet avustus- ja elvytysohjelmien suunnittelussa, edistää naisten ja tyttöjen koulutus- ja työmahdollisuuksia, erityisesti pakolaisten, maan sisäisten pakolaisten ja paluumuuttajien kannalta. (NAPWA 2015-2022.)

5. Osallistaminen

Tutkimukseni yksi avainkäsitteistä on osallistaminen. Osallistamista voidaan määritellä monella eri tavalla ja yhtä oikeaa määritelmää sille on vaikea löytää ja usein käytetäänkin enemmän käsitettä osallisuus. Esimerkiksi THL (2021) on määritellyt osallisuuden edistämisen niin, että huomio keskittyy kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin ja syrjittyihin henkilöihin. Osallisuus termi viittaa taas enemmän siihen, että henkilö kokee kuuluvansa johonkin, esimerkiksi yhteisöön. Osallisuus ilmenee yleensä yhdenvertaisuutena ja luottamuksena. Suomessa osallistamisesta eli osallisuuden edistämisestä puhutaan usein poliittisen päätöksenteon yhteydessä tai hyvinvoinnin edistäjänä. Tämä näkyy muun muassa kuntien osallisuusohjelmissa. Hyvissä kuntien osallisuusohjelmissa korostuvat osallisuus omassa elämässä, osallisuus yhteisössä ja vaikuttamisen prosesseissa ja osallisuus yhteisen hyvän puolesta. (THL 2021.)

Meriluodon ja Litmasen toimittamassa teoksessa ”Pelastaako osallistaminen demokratian?” (2019, 13–15) osallistamista määritellään sen eri tavoitteiden kautta. Meriluoto ja Litmanen ovat listanneet osallistamiseen piirteitä, esimerkiksi osallistamalla pyritään lisäämään erityisesti marginalisoitujen ryhmien tunnetta osallisuudesta (ks. Cornwall & Brock 2005). Lisäksi osallistamalla halutaan laajentaa informaatiopohjaa paremmin perusteltujen poliittisten päätösten tekemiseksi, kuten kehittämällä palveluja paremmiksi (ks. Smith-Merry 2012.)

Osallistamisen omat tavoitteet riippuvat vääjäämättä osallistamishankkeiden tavoitteista. Osallistamisella pitäisi pyrkiä luomaan tunnetta kuulluksi tulemisesta ja yhteisistä päämääristä ja ottaa nämä asiat huomioon yhteiskunnan demokraattisissa peruspilareissa. Osallistamisen tavoitteet vaihtelevat osallistamishankkeen aiheen mukaan. Esimerkiksi sosiaalipoliittisissa osallistamishankkeissa on merkittävää korostaa osallistumisen hyvinvointia tuottavia ulottuvuuksia.

Teos määrittelee osallistamista demokratian näkökulmasta ja ajattelee kansalaisten osallistamisen olleen aina demokraattisen järjestelmän kulmakivi. Teos ottaa myös kantaa siihen, miten osallistaminen on ollut keskeinen käytäntö EU:n köyhyysohjelmassa tai kaupunkisuunnittelussa. Osallistamista nähdään ja vaalitaan kaikkialla, jolloin osallistamisen toimintatavat ja osallistumisvaatimukset ovat jääneet pimentoon. (Meriluoto & Litmanen 2019, 13–15.)

Edellä mainittu teos on kerännyt myös eri yhteiskunnallisten toimijoiden ääniä siitä, miksi osallisuutta ja osallistumista kannattaisi edistää. Esimerkiksi erikoistutkija Anna-Maria Isola on perustellut edistämisen tarpeellisuutta ihmisarvon kautta. Tavoitteena on yksilön ja yhteisen hyvän edistäminen. Osallisuus voi avata ovia heikommassa asemassa oleville ihmisille, jolloin ihmiselle tarjoutuu mahdollisuus nähdä enemmän mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja. Osallisuuden edistämisen ryhmässä työskentelevä Kari Ilmonen kokee, että yhteiskunta toimii parhaiten, kun kaikilla on mahdollisuus päästä mukaan ja heistä pidetään huolta. Osallistamisen edistämällä ihmiset voivat löytää oman paikkansa yhteiskunnassa. (Meriluoto & Litmanen 2019, 189–193.) Ilmonen ottaa kantaa myös siihen, että osallistamista täytyy lähteä kehittämään ihmisistä käsin. Osallisuus pitäisi mahdollistaa kaikille jo siltä tasolta asti, kun ihmisiltä ei voida vielä vaatia mitään. Jokainen ihminen elää erilaisessa elämäntilanteessa. Hallintoa tulisi muuttaa avoimemmaksi ja ihmisiä pitäisi kuulla jo muutosvaiheessa. Osallistavaa käännettä voi seurata ikään kuin alamaisuuden aikakausi, jos ei kiinnitetä huomiota laajoihin, aidosti vaikuttaviin ja tasa-arvoisiin osallistumisoikeuksiin. (Meriluoto & Litmanen 2019, 262–275.) Tässäkin teoksessa käytetään molempia käsitteitä, osallisuus ja osallistaminen.

Kansainvälisessä tutkimuksessa osallistamisen termille ei ole tarkkaa käännettä ja kansainvälisessä yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa esiintyvätkin useammin käsitteet *participation* ja *social inclusion*. Claridge (2004) toteaa teoksessaan, että englannin kielen termiä *participation*, joka voidaan suomentaa osallistumiseksi, sisältää usein määrääviä sääntöjä, normeja, ja käsityksiä osallistujien kykyjen ja ominaisuuksien lisäksi. Claridgen (2004) mukaan Bunchy & Ross (2001) ovat tarkoittaneet, että nämä tekijät voivat olla epäedullisia naisille ja sukupuolen ottaminen huomioon on tärkeää kahdesta syystä. Miehillä ja naisilla on erilaiset käsitykset, tarpeet ja mahdollisuudet osallistua omien resurssiensa hallintaan ja useissa yhteiskunnissa sukupuolten tasa-arvo ei toteudu. Usein tekijät, jotka vaikuttavat naisten kykyyn osallistua julkiseen keskusteluun liittyvät naisten työllisyyteen, terveyteen, koulutukseen, kulttuuriin, naisia koskevaan väkivaltaan ja laillisiin oikeuksiin. Nämä ovatkin tärkeitä teemoja tutkimukseni kannalta.

Englannin kielen termi *social inclusion* eli suomeksi sosiaalinen osallisuus on enemmän käytetty käsite monien alojen tutkimuksissa. Sitä määritellään yleensä syrjäytymisen vastakohtana, mutta

sillekään ei ole olemassa vakiintunutta määritelmää. Käsitteen alkuperä on yhteiskuntatieteissä ja yleensä teoreettisessa keskustelussa on käytetty inklusio käsitettä, eksklusion vastaparina. Euroopan komissio on määritellyt sosiaalista osallisuutta prosessina, jonka tarkoitus on varmistaa, että syrjäytymis- ja köyhyysvaarassa olevat saavat voimavaroja ja mahdollisuuksia osallistua yhteiskunta, talous ja kulttuurielämään ja että heillä on mahdollisuus saavuttaa yhteiskunnassa riittävä elintaso ja elämänlaatu. Tarkoitus on varmistaa, että heillä on mahdollisuus osallistua päätöksentekoon, jolla on vaikutusta heidän elämäänsä ja mahdollistaa heidän perusoikeutensa. (KOM 2003, 9.) Leemann & Hämäläinen (2015, 5) tiivistävät sosiaalisen osallisuuden dynaamiseksi ja muuttuvaksi prosessiksi, jonka tarkoitus on torjua köyhyyttä ja syrjäytymistä, tarjota mahdollisuuksia ja voimavaroja, mahdollistaa yhteiskuntaan osallistuminen, taata ihmisarvoinen elämä ja edistää eri kykyjä ja taitoja.

Osallistamista ja siihen liittyviä lähikäsitteitä on määritelty tässä luvussa tarkemmin ja kappaleen tarkoitus on selkeyttää sitä, mitä sillä pyritään tarkoittamaan ja miten sitä pyritään selittämään. Osallistaminen näyttää tarkoittavan monia eri asioita ja esimerkiksi Meriluodon & Litmasen (2019) teoksessa monet toimijat ovat määritelleet sitä eri tavoin, ja jokainen on nähnyt käsitteen omalla tavallansa. Osallistamisen määrittely ei näyttäydä tällä hetkellä kovin rajattuna, vaan sitä voi soveltaa laajemminkin. Termille ei löydy suoraa englanninkielistä käännöstä, joten pyrin edellä avaamaan englannin kielessä käytettyjä käsitteitä, jotka ovat lähellä osallistamisen käsitettä. Tutkielmani analyysiosiossa pyrin selkiyttämään käsitettä enemmän ja miten sitä voidaan käyttää naisten oikeuksien kontekstissa Afganistanissa.

Aikaisempi tutkimus

Aiempaa tutkimusta naisten oikeuksista Afganistanin kontekstissa on tehty useita ja tähän osioon olen koonnut muutaman esimerkkitutkimuksen, sillä koen että aikaisemman tutkimuksen tarkastelu on aiheeni kannalta tärkeää ja mahdollistaa lisäksi lopussa olevien tuloksien vertailun aiempiin tutkimuksiin. Esimerkiksi AREU:n tekemä tutkimus *Women's Rights, Gender Equality, and Transition: Securing gains, moving forward* (2013) käsittelee, mitä tavoitteita ja aikoja kansainvälisellä yhteisöllä on ollut naisten tasa-arvon ja oikeuksien parantamiseksi Afganistanissa. Lisäksi tutkimuksessa on selvitetty, miten naisten asema on parantunut ja miten se tapahtui. Tutkimuksen tuloksista nousee esille, että Afganistan on edistynyt huomattavasti viime vuosikymmenen aikana lainsäädäntönsä ja politiikkansa laatimisessa. Sukupuolten välisten erojen kaventumisessa koulutuksessa on saatu merkittäviä saavutuksia. Naisten osallistuminen julkiseen elämään ja politiikkaan on lisääntynyt joillakin alueilla. Muutos on kuitenkin ollut hidasta ja tutkimuksessa saatiin selville, että ei-poliittinen ja ”oirelähtöinen” lähestymistapa sukupuolten

väliseen epätasa-arvoon on yksi syy muutoksen hitauteen. Toisekseen kansainvälinen yhteisö käytti naisten oikeuksia keinona saada kansainvälistä tukea väliintuloon Afganistanissa vuonna 2001. Kuitenkaan lupaukset oikeuksien edistämisistä eivät täysin näy tuloksissa. Lisäksi Islam täytyisi nähdä toisesta näkökulmasta, enemmänkin mahdollistavana välineenä kuin esteenä naisten oikeuksille. Naisten huonon aseman historialliset juuret täytyisi nähdä paremmin muutoksen aikaansaamiseksi. (AREU 2013.)

Bahrin (2014) tutkimusartikkeli ”*Western Gender Policies in Afghanistan: Failing Women and Provoking Men*” tutkii, millaisia käsityksiä afgaanimiehillä on naisten asemasta ja miten kansainvälinen yhteisö on vaikuttanut afgaanimpien käsityksiin naisten oikeuksista, millä on tärkeä merkitys naisten tasa-arvon parantamisessa Afganistanissa. Bahrin keskeisimmät löydöt keskittyivät siihen, ettei kansainvälinen yhteisö ole onnistunut sukupuolten tasa-arvon tietoisuuden lisäämisessä, sillä useat afgaanimiehet näkevät kyseiset arvot ja ideat edelleen negatiivisesti. Usein heidän mielipiteensä nojaavat Islamiin ja lännen paheksuntaan. Kansainvälinen yhteisö edistää sukupuolten tasa-arvoa usein etnosentrisestä näkökulmasta, minkä afgaanimiehet kokevat loukkaavana. Afgaanimiehet arvostavat ja kunnioittavat islamilaisia periaatteita ja patriarkaalista perherakennetta, joten lännen ajamat oikeudet sananvapaudesta ja individualismista eivät kuulu heidän islamilaiseen ajattelutapaansa. (Bahr 2014, 181–182.) Bahr toteaa tutkimuksessaan kaksi ehdotusta, miten afgaanimpien näkemystä sukupuolten tasa-arvosta voitaisiin edistää. Ensimmäiseksi sukupuolta koskevat asiat tulisi nähdä islamin näkökulmasta, eikä vain lännen näkemyksen kannalta. Syvempi ja sensitiivisempi lähestymistapa islamin sosiaaliin ja uskonnollisiin arvoihin voisi muuttaa afgaanimpien näkemyksiä naisten asemasta. Toiseksi miehet pitäisi sisällyttää sukupuolta koskeviin ohjelmiin paremmin. (Bahr 2014, 181–182.)

Anu Westerbergin pro gradu -tutkielma (2016) ”*It is crucially important that a special attention to women is included in all of our cooperation with Afghanistan.: Finnish aid and women’s rights in Afghanistan after 2001*” käsittelee miten Suomi on osallistunut naisten oikeuksien parantamiseen Afganistanissa vuoden 2001 jälkeen. Tutkimuksessa on perehdytty tarkemmin Suomen 1325-ohjelmaan, ja mitä keskeisiä tavoitteita sillä on ollut naisten osallistamisessa kriisinhallintaan. Tutkielman tuloksissa saatiin selville, että kansallisen 1325 ohjelman myötä naisten rooli kriisinhallintatehtävissä on lisääntynyt. Kuitenkin rauhanturvaajat ja muut asiantuntijat tarvitsivat enemmän koulutusta sukupuolikysymyksiin liittyen. Suomi on tutkimuksen mukaan tehnyt johdonmukaista kehitysyhteistyötä naisten oikeuksien ja naisten aseman parantamiseksi Afganistanissa ja on täten sitoutunut sen tukemiseen myös jatkossa.

5.1 Feministiset teoriat ja kansainväliset suhteet

Tutkimukseni teoreettiseksi viitekehykseksi olen valinnut feministiset teoriat. Ensin kerron kansainvälisten suhteiden tieteenalan lähestymistavoista feminismiin. Tämän lisäksi tuon esiin feministisiä lähestymistapoja ihmisoikeuksiin ja millaista kritiikkiä feministitutkijat ovat esittäneet ihmisoikeuskeskustelulle. Feministiset teoriat antavat tukea tutkimukselleni, sillä käsittelen naisten osallistamisen edistämiseen liittyviä epäkohtia. Naisten osallisuutta voidaan tarkastella ihmisoikeuskysymyksenä. Edellä mainittu YK:n päätöslauselma 1325 määrittelee naisen osallisuuden oikeudeksi (PeaceWomen 2022) Osallistamisella myös pyritään saamaan yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevien ääntä kuuluviin (ks. Meriluoto & Litmanen 2019; Cornwall & Brock 2005). Tutkimukseni teemat käsittelevät vahvasti naisten oikeuksia ja naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, joten feminististen teorioiden antama näkökulma ihmisoikeuksiin on tutkimukseni kannalta perusteltua. Afganistanissa naiset ovat heikommassa asemassa kuin miehet ja heiltä on yritetty viedä oikeudet osallistua poliittiseen ja julkiseen keskusteluun. Nämä ovat maan ihmisoikeusongelmia, joita erityisesti naiset ja tytöt kohtaavat. Feministinen teoria on myös kritisoinut yllä esiteltyä YK:n ihmisoikeusjulistusta, johon tässä kappaleessa perehdyn lisää.

Feminismin tutkimus voidaan nähdä nykyään elävänä ja kehittyvänä ylikansallisena ilmiönä ja toimintaverkkona. Feministiset teoriat ja käytännöt ovat osoittaneet, että sukupuoli on merkittävä rakenteellinen voima ja periaate yhteiskunnissa ja kulttuureissa sekä niiden välillä globaalisti että paikallisesti. Sukupuolten väliset suhteet ovat sekä muutoksen alaisia että muutosvastarintaa, jota voidaan pitää vain myrskyisenä historiallisena ajanjaksona. Lisäksi samaan aikaan, kun sukupuoli ja sukupuolisuhteet ovat tulleet täysin tunnistetuiksi ja analysoiduiksi tutkimuksissa, interventioissa, politiikassa ja aktivismissa, myös sukupuolen käsite on tullut monimutkaisemmaksi ja ehkä jopa epävarmemmaksi. (Lykke 2010, 11.)

Feministitutkijat ovat kaiken kaikkiaan edistyneet merkittävästi sukupuolen merkityksen kasvattamisessa globaalissa politiikassa, globaalissa taloudessa ja globaalissa kulttuurissa. Edistystä on havaittu sekä kansainvälisten suhteiden akateemisella alalla että yhä enemmän myös politiikan alalla. Feministit ovat katsoneet kansainvälisiä suhteita yhä enemmän sukupuolisten linssien läpi sellaisilla tavoilla, jotka samaistuivat liberaaleihin, realistisiin, konstruktivistisiin, kriittisiin, poststrukturalistisiin ja postkolonialistisiin teorioihin ja tutkimusohjelmiin, sekä kritisoivat ja rakentavat niitä uudelleen. Ajalla tai paikalla historiassa ei ole olemassa vain yhtä maskuliinisuutta ja feminiinisyttä, vaan useita sellaisia, jotka kilpailevat vallitsevasta asemasta sukupuolisidonnaisissa sosiaalisissa hierarkioissa, vaikka feminismi on yleensä alisteisessa

asemassa maskuliinisuuteen. Tämä dynamiikka on kiinnittänyt feministien huomion maskuliinisuuden rooliin globaalissa politiikassa. (Tickner & Sjoberg 2011, 222–226.) Nämä ovat tärkeitä huomioita tutkielmani aiheen kannalta, sillä Afganistanin yhteiskunta on hyvin patriarkaalinen.

Feministiset teoriat pyrkivät ymmärtämään sukupuolten välistä tasa-arvoa ja siihen liittyviä ongelmakohtia. Näillä eri feministisillä teorioilla on paikkansa myös politiikan tutkimuksessa. Feministiset lähestymistavat tulivat näkyvimmiksi ja ajankohtaisiksi kansainvälisessä tutkimuksessa kylmän sodan aikana. Nämä lähestymistavat ovat esitelleet sukupuolen merkityksellisenä empiirisenä kategoriana ja teoreettisena työkaluna globaalien voimasuhteiden analyysissa, sekä normatiivisesta näkökulmasta, joka rakentaa vaihtoehtoisen maailmanjärjestyksen. Feministiset teoriat kriittisen teorian, postmodernismin ja vihreän politiikan lisäksi ovat nousseet yhdeksi kansainvälisten suhteiden valtavirtateorioiksi. (True 2001, 231–232.)

Vuonna 2010 naisia oli vain noin 19 prosenttia maailman parlamentaarisista. Tämä piti paikkansa huolimatta sukupuolikiintiöiden kasvavasta suosiosta ja vaikka useimmissa osavaltioissa ei ole enää olemassa sukupuolta koskevia sääntöjä. Naisten edustuksessa on yllättävän vähän eroja joidenkin länsimaisten liberaalien demokratioiden parlamenteissa (vuoden 2008 vaalien jälkeen vain 18 prosenttia Yhdysvaltain kongressin jäsenistä oli naisia) ja joidenkin islamilaisten valtioiden välillä, joiden katsottiin olevan konservatiivisia. Esimerkiksi Pakistanissa naisia parlamentissa on ollut parhaimmillaan 22,2 prosenttia. Jotkut naisten edustuksen "johtajista" (kuten Ruotsi, Norja ja Tanska) eivät ole yllättäviä, kun taas toiset (kuten Ruanda ja Kuuba) ovat hämmentäviä analyytikoille, jotka yhdistävät naisten oikeudet nykyaikaisuuteen, edistykseen ja länsimaisuuteen. Feministinen analyysi viittaa siihen, että vaikka naisten muodollista syrjäytymistä poliittisista viroista saattaa edelleen esiintyä, naisten suhteellinen vähäisyys korkeissa poliittisissa viroissa on yleensä seurausta syrjäytymisen peiteltyistä muodoista. Sukupuoliperusteiset normit ja oletukset määrittelevät maskuliinisuuden standardiksi, johon kaikkien virkamiesten on pyrittävä biologisesta sukupuolestaan riippumatta. (Sjoberg & Tickner 2011, 2.)

Kansainvälisten suhteiden feministit ovat tarkastelleet kriittisesti joitakin alan keskeisiä käsitteitä, kuten suvereniteettia, valtiota ja turvallisuutta. He alkoivat kysyä uusia kysymyksiä - kuten onko sillä eroa, että useimmat ulkopoliittiset johtajat, sotilaat ja kansainvälisten yhtiöiden johtajat ovat miehiä ja miksi naiset ovat edelleen suhteellisen vailla vaikutusvaltaa ulko- ja sotilaspoliittisissa asioissa. Kansainvälisten suhteiden feminismi pyrkii tekemään naisesta näkyvämmän subjektin kansainvälisessä politiikassa ja globaalissa taloudessa. Se kiinnittää enemmän huomiota naisten

näkymättömyyteen ja sukupuoliseen alisteisuuteen kansainvälisten suhteiden teoriassa ja käytännössä. (Tickner & Sjoberg 2007, 186.)

5.2 Feministinen näkökulma ihmisoikeuksiin

Feministitutkijat alkoivat käyttämään ihmisoikeusretoriikkaa ja kiinnittämään huomiota ihmisoikeusagendaan kylmän sodan päättymisen jälkeen. Feministitutkijoiden suhde ihmisoikeuksiin on vaihdellut ajan myötä, mutta pysynyt suhteellisen epäileväenä. Kansainväliset ihmisoikeudet voidaan nähdä väylänä tuoda esiin naisia koskevia kysymyksiä, mutta ihmisoikeuksien on katsottu kannattelevan niihin sisäänrakennettua naisia marginalisoivaa mieskeskeistä logiikkaa. Enemmistö feministeistä on haastanut ihmisoikeusajattelun valtavirran ja ajavatkin naisten kokemuksia ja heidän tarpeitansa korostavia oikeuksia. Ihmisoikeuskeskusteluun sisältyykin lukuisia sisäisiä jännitteitä, joita feministitutkijat ovat pyrkineet ymmärtämään erilaisten strategioiden kautta. (Kouvo 2007, 251–252.) Huolimatta ihmisten ja sosiokulttuuristen kontekstien valtavasta monimuotoisuudesta, ihmisoikeuksilla on eräänlainen yleismaailmallisuus. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisuus ja legitimiys on pitkään kyseenalaistettu, ja feministit ovat olleet heidän voimakkaimpia ja terävimpiä arvostelijoita. Suuri osa näistä kriitikoista käsittelee ongelmia, jotka juontavat juurensa nykyaikaisen ihmisoikeuskäsityksen pohjalta valistuksen länsimaiseen älylliseen perinteeseen. (Ackerly 2016, 28–29.)

Feministiaktivistit ovat olleet etupäässä mukana ihmisoikeuksien käytännön ja teorian analyysissä. On olemassa monia erilaisia feministisiä teoreettisia näkökulmia, jotka perustuvat monenlaisiin ihmisoikeuksien kulmakiviin. Lisäksi feministit ovat keskenään eri mieltä monista ihmisoikeuksiin liittyvistä aineellisista ja strategisista kysymyksistä. Siksi feministien näkökulma ihmisoikeuksiin on ymmärrettävä niin, että se heijasta monia erilaisia feminismin muotoja. Tästä monimuotoisuudesta huolimatta feministisissä ihmisoikeuskäsityksissä on joitain yhteisiä ja toistuvia teemoja, jotka ovat näkyvästi esillä myös monissa muissa aktivistien ja feminisitutkijoiden lähestymistavoissa. (Ackerly 2016, 33.)

Niin kuin on jo todettu, feminismin muodoilla on toisistaan poikkeavia ajatusmalleja feminismin ja ihmisoikeuksien välisestä suhteesta. Esimerkiksi liberaalifeministit ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että naisten oikeuksien liike heikentää naisten oikeuksia yksilöinä, sillä naisia käsitellään enemmän yhtenä ryhmänä. Liberaalifeministit ajattelevat tämän aiheuttavan marginalisoitumista ja uhriutumista. Toiseksi länsimaiset radikaali- ja postmodernit feministitutkijat kritisoivat naisten oikeuksien lisäämistä, sillä sen ajatellaan vähentävän sukupuoliherkkää ihmisoikeuskeskustelua.

Postkoloniaali ja ei-länsimaiset feministit taas pitävät naisten ihmisoikeuksia länsimaiden kehittämisenä. Pohjoismaiset feministit eivät taas ole osoittaneet samanlaista kiinnostusta naisten kansainvälisistä ihmisoikeuksista käytäviin keskusteluihin, sillä pohjoismaiset instituutiot tarjoavat jo melko hyvän sosiaalisen suojaverkon ja heillä on jo edistyksellinen pohjoismainen tasa-arvomalli. (Kouvo 2007, 251–252.) Feministinen tutkimus ja aktivismi pyrkivät tekemään näkyvimmiksi ne monimutkaiset tavat, joilla ihmisoikeusteoria ja erilaiset ihmisoikeuksiin liittyvät kulttuuriset ja institutionaaliset käytännöt voivat toimia näkymättöminä esteinä naisten oikeudelle *nauttia* oikeuksistaan. Normatiivisessa teoriassa onkin kolme näkökohtaa, jotka perustuvat ihmisoikeuksiin sellaisina kuin lännessä ymmärretään ja toteutetaan, ja niissä keskitytään vahvasti individualismiin sekä kansalais- ja poliittisten oikeuksien suojeluun. (Ackerly 2016, 25.) Seuraavaksi esittelen nämä kolme näkökohtaa.

Ackerlyn (2006, 35) mukaan ensimmäinen näkökohta on artikuloimaton käsitys siitä, että ihmisoikeuksien uhri on ollut tyypillisesti mies, joka teki naisten kokemat loukkaukset poliittisesti näkymättömiksi. Esimerkiksi prototyyppisen kidutuksen uhrin voitiin usein kuvitella olevan hallituksen sellissä oleva poliittinen vanki, jota kuulustellaan väkivaltaisilla keinoin. Yleensä kidutuksen uhri oli sotilas tai valtion virkamies. Kuitenkin ympäri maailmaa naisia ja miehiä kidutettiin tällä tavoin. Naiset myös kokevat samantasoista väkivaltaa läheistensä toimesta. Ennen feminististä kritiikkiä yleismaailmallisen julistuksen kautta tulkittu ja toteutettu normatiivinen ihmisoikeusteoria lännessä ei houkutellut ajattelemaan perheväkivaltaa kidutuksena. Teoreetikot kutsuvat tätä ongelmaa androsentrismiksi ihmisoikeuslainsäädännössä. Androsentrisuus on merkittävä este naisten nauttimiselle oikeuksistaan. Androsentrisuudella tarkoitetaan tietoisista tai muuta käytäntöä asettaa maskuliininen näkökulma oman maailmankuvan, kulttuurin ja historian keskipisteeseen ja siten kulttuurisesti marginalisoida naiseutta. Feministit kehittivät analyyttisiä puitteita, jotka auttoivat heitä laajentamaan ihmisoikeuksien merkitystä selventämällä poliittisten ja ihmisoikeuksien keskinäistä riippuvuutta. (Ackerly 2016, 35.)

Toinen ihmisoikeusteorian ja -käytännön näkökohta, johon feministinen kritiikki ja aktivismi ovat keskittyneet on käsitteellinen jako julkisen, poliittisen, ja koti- tai henkilökohtaisten suhteiden yksityisen sfäärin välillä. Tätä kutsutaan joskus julkiseksi tai yksityiseksi dikotomiaksi. Tämä jako on tehnyt mahdolliseksi ne paikat ja asemat, joissa naisten oikeuksia usein loukataan. Hyvänä esimerkkinä toimii lähisuhteiden väkivalta, jota ei nähdä kidutuksena, sillä se tapahtuu näkymättömissä, yleensä ihmisten kotona. Feministit kuitenkin argumentoivat, että kotiväkivalta on ihmisoikeuskysymys, sillä siviililait ovat todistaneet kykenemättömyytensä estää näitä väkivallan muotoja tapahtumasta. Analyysi ei kuitenkaan keskity vain tähän väkivallan muotoon. Kun perheet

suosivat poikia ja miehiä tyttöjen ja naisten sijaan päätöksissään suhteellisista investoinneista, kuten kotitalouden jäsentensä terveydestä ja koulutuksesta, ne muodostavat merkittäviä esteitä tyttöjen ja naisten oikeuksien toteutumiselle. Kun sukupuolella on merkitystä koulutuksen ja terveyden kannalta, feministinen analyysi osoittaa, että nämä erot eivät ole luonnollisia, vaan pikemminkin seurausta valtion kontrolloimista muodollisista laeista, politiikoista ja resurssien allokoinnista, sekä kulttuurisista normeista ja uskomuksista. (Ackerly 2016, 35.) Afganistanissa yleinen ongelma on ollut, että tytöiltä ja naisilta on evätty mahdollisuus koulutukseen ja vain miehillä ja pojilla on ollut siihen oikeus.

Kolmas perinteisen ihmisoikeusteorian naisille aiheuttama ongelma liittyy sen oletukseen sosiaalisten normien loukkausten luonteesta. Yleismaailmallinen julistus poikkeaa siitä, että tapa, jolla sosiaalinen mekanismi loukkaa oikeuksia, tapahtuu syrjinnän kautta. Tämä tarkoittaa sitä, että jotkut sosiaalisista mekanismeista, jotka määrittelevät naisten ihmisoikeusloukkauksien kontekstin, ovat alituttuja. Julistuksen toisessa artiklassa todetaan, että jokaisella on oikeus kaikkiin tässä julistuksessa esitettyihin oikeuksiin ja vapauksiin riippumatta rodusta, ihonväristä, sukupuolesta, kielestä, uskonnosta, poliittisesta tai muusta mielipiteestä, kansallisesta tai sosiaalisesta alkuperästä, omaisuudesta, syntymästä tai muusta asemasta. Julistus seuraa syrjinnänvastaista paradigmaa. Se väittää, että ihmiset ovat samanlaisia, joten heitä täytyy kohdella samalla tavalla. Syrjinnällä tarkoitetaan sitä, että samanlaisia ihmisiä on kohdeltu eri tavalla. Näennäisesti suoraviivaisessa syrjinnänvastaisessa lähestymistavassa epäoikeudenmukaisuuteen on kaksi ongelmaa. Ensimmäinen on se, että tapauksissa, joissa syrjintä koetaan ongelmana ja oletetaan ihmisten olevan samanlaisia, ei yleensä päde. Kun naisten ilmaisuoikeutta ei kunnioiteta, syynä on usein se, että sosiaaliset normit eivät tue ajatusta, että naisia pitäisi ylipäättänsä kuulla. Ongelma ei siis ole siinä, että tasa-arvoisilta evätään heidän oikeutensa: se on ennemminkin siinä, että naisia ei pidetä tasa-arvoisina tässä merkityksessä. Monissa naisten ihmisoikeuksia koskevissa tapauksissa ei ole yksimielisyyttä siitä, että naiset ovat ylipäättään tasa-arvoisia miesten kanssa. (Ackerly 2016, 35–36.)

Toinen ongelma syrjinnänvastaisessa viitekehyksessä liittyy siihen, että naisten tasa-arvoa käsitellään pikemminkin samanarvoisuuden kuin tasa-arvon kysymyksenä. Muodollinen laillinen tasa-arvo ei varmista tasa-arvoisten oikeuksien toteutumista. (Ackerly 2016, 35–36.) Toisin sanoen naisten kokemat epäoikeudenmukaisuudet eivät tarkoita vain miesten ja naisten välisten laillisten toimintaedellytysten tasoittamista, vaan myös sen ymmärtämistä, että sosiaaliset normit luovat epätasa-arvoisia voimia, eivät vain epätasa-arvoista maaperää. Esimerkiksi yhtäläinen äänioikeus ei takaa, että naisilla on mahdollisuus saada ajamansa asiat läpi ja edustetuiksi paikoissa, joissa yhteiskunnalliset normit halventavat naisten poliittisia näkemyksiä. Myöskään terveydenhuollon

yhdenvertainen saatavuus ei vähennä äitiyskuolleisuutta ilman, että sen syiden erityisiin paikallisiin ulottuvuuksiin puututaan. (Ackerly 2016, 36.)

Ackerlyn (2016, 36.) mukaan Peterson ja Parisi (1996) ovat todenneet, että joillekin feminismin tutkijoille androsentrismi, julkinen/yksityinen dikotomia ja syrjinnän vastainen paradigma tekevät ihmisoikeuksien yleismaailmallisuudesta ja niiden hyödyllisyydestä feministisille liikkeille epäilyttäviä. Toiset huomauttavat, että tämä kritiikki ei varsinaisesti kohdistu ihmisoikeuksiin itseensä. Tämä näkemys auttaa selittämään, miksi naisliikkeet jatkavat oikeuksien käyttöä ongelmistaan huolimatta. (Peters and Wolper 1995, viitattu lähteessä Ackerly 2016, 36) He ovat käyttäneet käytännön ja kritiikin kokemusten kautta kehitettyä ihmisoikeuskehystä korostaakseen tarvetta kiinnittää erityistä huomiota kontekstiin ja erityisiin esteisiin, jotka estävät naisten nauttimisen ihmisoikeuksistaan. Tämä kehys ja sitä käyttävät liikkeet ovat osoittautuneet tehokkaiksi tehdessään naisten kamppailun oikeuksista ja oikeudenmukaisuudesta näkyväksi.

Feministiset ihmisoikeusteoriat korostavat myös sitä, että kaikkien ihmisten oikeudet liittyvät toisiinsa. Kenenkään oikeudet eivät ole turvattuja, elleivät kaikkien ihmisten oikeudet ole turvattuja. Esimerkiksi kulttuuriset normit rajoittavat lesbojen yhdistymisvapautta, ja jos yhteiskunta sietää tätä oikeuksien loukkaamista, niin myös muiden marginaalisten tai haavoittuvaisten ryhmien oikeuksia voidaan helpommin rajoittaa. Kun yhteiskunta hyväksyy, että on olemassa päteviä syitä evätä joidenkin ihmisten oikeudet, se lähtee automaattisesti huonoon suuntaan. Feministiset lähestymistavat perustuvat ihmisoikeusloukkausten rakenteelliseen analyysiin: tämä tarkoittaa, että ymmärrys siitä, kuinka yksilön ja yhteiskunnan toiminta riippuu kulttuurisen, poliittisen ja taloudellisen elämän muodollisista ja epävirallisista rakenteista, on ratkaisevan tärkeää tunnistaa oikeuksien nauttimisen esteet ja poistaa ne. Nämä rakenteet voivat olla globaaleja tai paikallisia, ja ne voivat olla tiettyjen hallitusten tai yhteisöjen hallinnan ulkopuolella. Feministisen ihmisoikeusteorian on analysoitava rakenteita ymmärtääkseen, miksi naiset kärsivät ihmisoikeusloukkauksista: feministisen ihmisoikeusaktiivisuuden on otettava nämä rakenteet huomioon muotoillessaan oikeusvaatimuksia. (Ackerly 2016, 38.)

Eräs työkalu, jonka feministit ovat kehittäneet auttamaan tämänkaltaisessa analyysissä, on englannin kielen käsite *intersectionality*, joka voidaan suomentaa intersektionaalisuudeksi. Intersektionaalisuus tarkoittaa sen tunnustamista, että sorto toimii mekanismien kautta: feministit väittävät, että ymmärtääksemme tiettyjen naisten kärsimiä oikeusloukkauksia, meidän on ymmärrettävä, kuinka nämä erilaiset mekanismit risteävät, jotta voimme todella ymmärtää sorron merkityksen. Kussakin tapauksessa naiset kokevat useita sorron muotoja samanaikaisesti, ja sorron risteys määrittää konkreettiset tavat, joilla heidän oikeuksiaan uhataan. (Ackerly 2016, 238.)

Kansainvälisten ihmisoikeuksien analysoiminen feministisistä lähtökohdista käsin liittyy vahvasti neuvottelu itse järjestelmän kanssa. Kansainvälisiä ihmisoikeuksia tuetaan, kunhan järjestelmä ottaa huomioon naisten tarpeet ja vaatimukset oikeuksista ja niiden tunnistamisesta. Feministien omat käsitykset yhtäläisistä oikeuksista ja tasa-arvosta ovat joutuneet kyseenalaisiksi kansainvälisistä ihmisoikeuksista käytävän keskustelun myötä. Kritiikin kohteena on ollut erityisesti ihmisoikeuksien länsimaalaisuus. Postkoloniaalifeministit, afrikkalaiset, aasialaiset ja eteläamerikkalaiset feministitutkijat ja aktivistit ovat kiinnittäneet huomiota feministiseen teoriaan ja ihmisoikeuksien länsikeskeisyyteen. Tähän liittyvät erilaiset epäkohdat ja vinoumat, jotka ovat syntyneet valkoisen naisen asettamisesta normiksi. Valkoisten kokema syrjintä johtuu usein heidän sukupuolensa vuoksi, kun taas postkoloniaalifeministit korostavat sitä, että syrjintää tapahtuu sukupuolen lisäksi kulttuurin, köyhyyden, rodun ja etnisyyden vuoksi. Nämä tekijät aiheuttavat marginalisoitumista. (Kouvo 2007, 275–276.)

Länsimaisten feministien oletus naiseudesta poikkeaa vahvasti esimerkiksi kolmannen maailman naisten näkemyksestä. Kolmannen maailman naisilla saattaa olla enemmän yhteisiä tekijöitä heidän oman kulttuurinsa yhteisönsä miesten kanssa, kuin hyvin toimeentulevien länsimaalaisten naisten kanssa. Esimerkiksi pidetyt maailmankonferenssit Wienissä ja Pekingissä, jossa käytiin keskustelua naisten oikeuksista, eivät ottaneet huomioon länsimaiden ulkopuolella olevien naisten kohtaamia ihmisoikeusloukkauksia. Länsimaiset feministitutkijat ovat saaneet kritiikkiä myös siitä, ettei usein yhteisön kulttuurisia käytäntöjä ja alkuperiä ole ymmärretty. He ovatkin joutuneet tarkistamaan käsityksiänsä naisten oikeuksista ja tarpeista, mutta kansainvälisiä ihmisoikeuksia ei kuitenkaan ole hylätty. Feministiseen tutkimukseen kuuluukin ihmisoikeuksien kyseenalaistaminen ja ongelmakohtiin puuttuminen, sillä ne ovat jatkuvasti muuttuva järjestelmä. (Kouvo 2007, 275–277.)

Länsimaisen feminismin rinnalle onkin syntynyt islamilainen feminismi. Lähi-idässä on syntynyt kolme feminististä päävirtausta, islamistinen feminismi, muslimifeminismi ja sekulaarifeminismi. Yleensä islamilaista feminismiä kutsutaan perhefeminismiksi, sillä perhe määrittellään useissa Lähi-idän maissa yhdeksi yhteiskunnan perusyksiköksi. Kyseisessä kulttuurissa vallitsee usein patriarkaalinen perhekäsitys, missä sukupuoli ja ikä lisäävät perheenjäsenten valtaa ja arvoa. Perheen merkitys on toisenlainen kuin monissa länsimaisissa kulttuureissa, jossa korostetaan naisen yksilökeskeisyyttä ja vapautta. Usein musliminaiset vierastavat tällaista ajattelutapaa. Islamistinaiset usein tiedostavat naisten oikeuksien heikon aseman ja siihen liittyvät monet ongelmat, mutta eivät usein määrittele itseänsä feministeiksi. Usein sitä pidetään uskonnolle haitallisena ajatustapana ja länsimaisena ideologiana, joka ei sovi islamilaiseen yhteiskuntaan. (Akar 2002, 268–269.)

Islamilainen feminismi korostaa uskonnon tärkeyttä ratkaisujen etsimisessä, niihin voidaan löytää ratkaisu suoraan islamista. Islamistit ajattelevat, että naisten asema on heikko ja alistunut, sillä he pyrkivät samalle tasolle miesten kanssa. Kilpailu miesten kanssa aiheuttaa sen, että naisten täytyy tinkiä siveellisyydestään ja arvokkuudestaan. Islamilainen feminismi ajattelee, että länsimaisen ideologian vaatimukset alistavat naisia, joita esitetään yhteiskunnassa islamilaisten periaatteiden kustannuksella. Islamilainen feminismi on verrattavissa länsimaiseen radikaalifeminismiin, jossa painotetaan enemmän sukupuolierojen korostamista ja naiseuden erityisyyttä tasa-arvon etsimiseen samankaltaisuudesta sijaan. Naisten kotirooli ja kotona työskentelevä äiti nähdään tärkeänä yhteiskunnallisena vaikuttajana, joka kuuluu islamistifeministien ohjelmaan. Miehet ja naiset ovat erilaisia, joten heidän tehtävänsä yhteiskunnassa vaihtelevat. Tämä ei kuitenkaan islamistifeminismin mukaan tarkoita eriarvoisuutta. He eivät halua käydä keskustelua länsimaisesta tasa-arvosta tai ihmisoikeuksista, sillä ratkaisut ongelmiin voidaan löytää islamin sisäältä. (Akar 2002, 269–270.)

Muslimifeministit ottavat huomioon myös islamin merkityksen, mutta sitä pidetään henkilökohtaisena ja yksityiselämään kuuluvana asiana. Tasa-arvo keskustelua naisten ja miesten välillä voidaan käydä islamin lähtökohdista käsin ja nämä eivät ole ristiriidassa esimerkiksi YK:n ihmisoikeusjulistuksen kanssa. Länsimaisia ideologioita ei kielletä kokonaan, niitä voidaan hyödyntää, jos niiden päämäärät sopivat islamin kanssa yhteen. Muslimifeministeillä on halu uudistaa yhteiskuntaa ja se muistuttaakin 1800–1900-lukujen modernistista ajattelutapaa. Kuitenkaan muslimifeministit eivät hyväksy tai kannata sekulaarifeminismiiä, sillä islam on yhteiskunnan tärkein vaikuttava tekijä. *Sekulaarifeminismi* on lähes täysin vastakohta edellä esitetyille feministisille suuntauksille, sillä se vastustaa kaikkia islamistifeministien päämääriä. He uskovat islamifeministien toimivan naisten etuja vastaan, kun taas islamifeministien kannattajat pitävät sekulaarifeminismiiä liian länsimaisena ajattelutapana. Sekulaarifeminismi pyrkii parantamaan naisten asemaa ilman sitoumuksia uskontoon. Uskonto on yksityisasia, eikä sillä pitäisi olla roolia yhteiskunnallisten oikeuksien kanssa. He eivät hyväksy islamilaista lakia tai islamilaista valtiota. Perhelain ei tulisi kuulua uskonnollisiin lakeihin. Uskontoa kyllä kunnioitetaan, mutta sitä ei saisi pitää periaatteena naisten oikeuksien kustannuksella. (Akar 2002, 270–272.)

Valitsin feministiset teoriat tukemaan pro gradu -tutkielmaani, sillä feministiset teoriat pyrkivät ymmärtämään juuri naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, joka sopii tutkielmani kontekstiin hyvin. En käytä tutkielmassani mitään tiettyä feminististä teoriaa, mutta rakennan ajatusta feministisen ihmisoikeuskeskustelun myötä, sillä se ottaa kantaa muun muassa feminismiin länsimaalaisuuteen ja

sosiaalisiin normeihin. Afganistanissa tehtyä kansainvälistä avustustyötä on kritisoitu sen liiallisesta länsimaalaisuudesta, ja naisten asemaa on heikentänyt yhteiskunnan patriarkalaisuus ja yhteiskunnan sosiaaliset normit. (ks. Bahri (2014). Ackerly (2016, 36, 38) otti teoksessaan kantaa siihen, ettei esimerkiksi pelkkä yhtäläisen äänioikeuden toteutuminen merkitse naisten äänen saamista kuuluviin, jos yhteiskunnalliset normit eivät hyväksy tätä. Yhteisön toiminta myös riippuu hyvin kulttuurisista ja poliittisista toimintatavoista. Koen, että feministisellä ihmisoikeuskeskustelulla on yhtäläisyyksiä tutkielmani aiheen kanssa erityisesti näistä näkökulmista katsoen. Myös YK:n päätöslauselma 1325 määrittelee naisten osallistumisen heidän oikeutenansa (PeaceWomen 2022). Osallistuminen/osallisuus voidaankin lukea yhdeksi ihmisoikeudeksi. Halusin avata myös islamin feminismiin määritelmät, sillä niin kuin edellä on jo mainittu, länsimaista feminismiä on kritisoitu siitä, ettei se ota tarpeeksi huomioon erilaisia kulttuureita. Oletin kuitenkin, että feministinen ihmisoikeusnäkökulma avaisi enemmän naisten osallisuutta, mutta se jäi teoriassa vajaaksi.

Feminismiä on käytetty jonkin verran naisten oikeuksia koskevissa tutkimuksissa Afganistanissa. Shefali Desai käsittelee artikkelissansa *Hearing Afghan Women's Voices: Feminist theory's reconceptualization of women's human rights* (1999) ihmisoikeuksien universaalisuutta feminististen teorioiden näkökulmasta, erityisesti se keskittyy afganistanilaisten naisten turvapaikkahakemuksiin. Afganistanin naisten ihmisoikeuskysymykset voidaan ajatella olevan sotkeutunut verkko niiden välillä, jotka vaativat yleismaailmallisten ihmisoikeusstandardien olemassaoloa, ja niiden välillä, jotka julistavat, että ihmisoikeudet ovat riippuvaisia tietyn yhteiskunnan kulttuurista. Tämä huomautus hyödyntää feminististä teoriaa ja käytäntöä luodakseen vaihtoehdon universalismin ja relativismin kannattajien esittämälle joko/tai-diskurssille. Se soveltaa sitten tätä vaihtoehtoa afganistanilaisen naisen turvapaikkahakemukseen mahdollistaakseen turvapaikkapäätöksen, jossa on sekä universalismia että relativismia ja sitä tuottaa lopputulos, jota kumpikaan ei rajoita. Yksi vaihtoehto joko/tai -keskustelulle universalismista ja kulttuurisesta relativismista voidaan löytää tarkastelemalla naisten ihmisoikeuksia feministisen teorian tarjoaman teoreettisen viitekehyksen kautta. Feministinen teoria soveltuu hyvin naisten ihmisoikeuksien käsittelemiseen, koska feminismi ottaa sukupuolen ensisijaiseksi kategoriakseen, asettaa naiset tutkimuksensa keskipisteeseen ja pyrkii luomaan käytäntöjä lopettaakseen naisten siron ja syrjinnän. (Desai 1999, 805–806.)

6. Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Tämä kappale sisältää esittelyn tutkielmassa käyttämästäni metodologioista. Seuraavaksi tulen esittelemään tarkemmin tutkimusmenetelmäni ja miksi päädyin tähän menetelmään. Esittelen tarkemmin haastattelujen tekemistä ja perehdyn siihen, mikä on teemahaastattelu ja millaisia ovat asiantuntijahaastattelut. Käytän analyysissäni sisällönanalyysia ja luokittelen aineistoni teemoittelemalla. Kappaleessa käydään läpi myös tutkimuksen toteutus ja eettiset kysymykset.

Tutkimukseni on kvalitatiivinen tutkimus ja sen aineisto koostuu viidestä tekemästani asiantuntija haastatteluista, sekä niiden lisäksi käyttämästäni aineistosta. Haastattelut ovat siis primaariaineistoani ja dokumentit ja raportit ovat sekundaariaineistoa. Valitsin asiantuntijat sen perusteella, että he ovat työskennelleet Afganistanissa 2000-luvun aikana. Muu aineistoni koostuu UPR:n Afganistania koskevista raporteista, UN Womenin toimintaohjelmia koskevista dokumenteista sekä Suomen valtioneuvoston selonteosta eduskunnalle Afganistanin tilanteesta. Lisäksi käytän analyysini tukena Suomen Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 toimintaohjelmaa ja Afganistanin julkisen politiikan tutkimusorganisaation (APPRO) tekemää raporttia 1325 päätöslauselmantoimeenpanemisesta. UN Womenin raportit ovat evaluaatioita Ruotsin kansainvälisen kehitysyhteistyörahaston ja Norjan hallituksen ohjelmapaketesta. Ohjelman tavoite on ollut naisten vaikutusvallan ja sukupuolten tasa-arvon lisääminen. Suomi tuli myöhemmin myös mukaan rahoittamaan hanketta.

Valitsin edellä mainitut dokumentit osaksi aineistoani, sillä ne käsittelevät naisten osallistamista. Erityisesti UN Womenin raportit ovat tärkeitä, sillä se on ollut yksi keskeisempiä toimijoita Afganistanissa ja sen rooli on merkittävä. Suomen tuottama aineisto on taas merkittävä tiedonlähde tukemaan haastatteluista saatua informaatiota, sillä haastateltavani ovat suomalaisia Afganistanissa työskennelleitä asiantuntijoita. Tutkijan ei ole pakollista ja joskus ei ole tarpeellistakaan kerätä aineistoa itse, vaan tutkija voi päätyä käyttämään sekundaariaineistoja. Laadullista tutkimusta tehdessä, aineistoja on yleensä useita ja niistä voi valita itselleen sopivia. Tärkeää onkin, ettei aineisto paisu liian suureksi. Valmiita aineistoja voivat olla esimerkiksi erilaiset tilastot tai aiempien tutkimusten aineisto, sekä organisaatioiden eri asiakirjat. Edellä mainittuja aineistoja voidaan käsitellä ja analysoida useista eri lähtökohdista käsin. (Eskola & Suoranta 1998, Luku 1.) Olisin halutessani pystynyt tekemään tutkielmani kokonaan sekundaariaineistoa käyttäen, sillä materiaalia kyllä aiheesta löytyi kattavasti ja jouduinkin itse rajaamaan dokumenttiaineistoa, ettei sitä ole liikaa. Päädyin loppujen lopuksi käyttämään haastatteluja ja eri organisaatioiden dokumentteja yhdessä.

Aineistosta pyrin löytämään vastauksia siihen, miten naisten osallistamista on edistetty 2000-luvulla, millaisia konkreettisia keinoja tähän on käytetty, missä asioissa on onnistuttu ja mikä on ollut haasteellisinta. Haastatteluissa haluan selvittää, miten suomalaiset toimijat ovat nähneet edistyksen, miten he käsittävät osallistamisen/osallisuuden edistämisen käsitteenä ja miten Suomi on ollut mukana tukemassa naisten osallistamista 1325 päätöslauselman ja muiden hankkeiden ja ohjelmien kautta. Lisäksi dokumenteista haluan löytää vastauksia siihen että, onko naisten osallisuus politiikassa ja rauhanneuvotteluissa lisääntynyt. Pyrin analyysissäni etenemään haastattelut edellä, jolla tarkoitan sitä, että haastattelut ovat ensisijainen aineistoni, mutta sekundaariaineistostani voin löytää haastatteluja tukevia väittämiä tai asioita, mitä haastateltavat eivät välttämättä ole maininneet. Tavoitteeni oli kerätä tietoa mahdollisimman monipuolisesti. Valitsin aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelun, sillä se mahdollistaa avoimen ja ei niin strukturoidun keskustelun haastattelijan ja haastateltavan välillä. Käytän aineiston analysointiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia.

Löysin tutkimukseeni vain viisi haastateltavaa, vaikka alkuperäinen tavoitteeni oli saada mukaan 7–8 haastateltavaa. Vaikka määrä olikin oletettua pienempi, haastatteluista syntyi tarpeeksi laaja aineisto tutkielmaani varten. Kun aloitin pro gradu -tutkielmani suunnittelemista, yksi tavoitteistani oli kerätä aineisto itse. Mietin aluksi kyselytutkimuksen ja haastattelujen välillä, mutta koin haastattelut paremmaksi vaihtoehdoksi aiheeni kannalta. Mielestäni haastattelut tuovat tutkimukseen erilaista ja konkreettisempaa näkökulmaa, kuin pelkkien dokumenttien tarkastelu. Lisäksi haastattelut mahdollistavat lisäkysymysten esittämisen, mitä esimerkiksi kyselytutkimus ei olisi mahdollistanut. Koin oppivani haastattelujen tekemisestä paljon ja opin aiheesta eri tavalla, kun haastattelin suomalaisia asiantuntijoita.

Valitsin haastattelut, sillä uskoin että löydän vastauksia juuri siihen, miksi osallistamisen edistäminen on ollut haastavaa ja minkälaista työskentely Afganistanissa todellisuudessa oli. Mielestäni parhaiten tällaisiin kysymyksiin voivat vastata sellaiset henkilöt, jotka ovat työskennelleet tutkimuskohteena olevassa maassa. Tavoitteeni oli löytää uusia näkökulmia aiheeseen juuri suomalaisten asiantuntijoiden näkökulmasta. Lisäksi en itse löytänyt tämänkaltaista tutkimusta ennestään, joten halusin myös tuoda tutkimuskentälle jotain uutta afgaaninaisten osallistamisen edistämisen suhteen. Koska haastatteluaineisto jäi kuitenkin pienemmäksi, päätin ottaa sekundaariaineistoksi edellä mainitut dokumentit tukemaan haastatteluaineistoa.

6.1 Teemahaastattelu

Keräsin osan tutkimukseni aineistosta haastatteluilla ja haastattelut toimivatkin tutkimukseni primaariaineistona. Haastattelutyypin valintaan vaikuttaa aina tutkimusongelma ja millaista tietoa haastattelulla pyritään saamaan. Haastattelu on kahden ihmisen välistä vuorovaikutteista viestintää, jossa kieli on keskeisessä asemassa. Teemahaastattelu on yksi puolistrukturoidun haastattelumenetelmän muunnelma. Se sijoitetaan usein lomake- ja avoimen haastattelun väliin. Teemahaastattelu on menetelmänä joustava, sillä se ei etene tarkkojen yksityiskohtaisten kysymysten kautta, vaan keskustelun tila on avoimempi. Sitä käytetään usein tilanteissa, kun tutkimuksen kohteena ovat sensitiiviset asiat ja haastattelun tarkoituksena on huomioida haastateltavien tulkinnat ja merkityksenannot. (Hirsjärvi & Hurme 1982, 35–37.) Teemahaastattelu on yksi suosituimpia haastattelumuotoa myös asiantuntijahaastatteluissa.

Teemahaastattelun etuihin kuuluu erityisesti se, ettei se sido haastattelua tiettyyn kvantitatiiviseen tai kvalitatiiviseen muottiin, eikä siinä tarvitse olla kriteerejä haastattelukertojen määrälle tai miten syvälle aiheeseen on menty. Haastattelu eteneekin eri teemojen kautta, eikä keskity liikaa yksittäisiin kysymyksiin. Teemahaastattelu eroaa strukturoidusta lomakehaastattelusta siten, ettei sillä ole tarkkaa kysymysten asettelua tai järjestystä, mutta kuitenkin se ei ole niin vapaa kuin syvä haastattelu. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 47–48.) Teemahaastattelun haastattelurunkoa laatiessa huomio keskittyy teema-alueuuttelon tekemiseen ja haastattelutilanteessa teema-alueet tarkennetaan kysymyksillä. Kuitenkaan teemahaastattelussakaan ei voida kysyä mitä halutaan, vaan siinä pyritään löytämään merkityksellisiä vastauksia, jotka ovat tutkimukselle tarkoituksenmukaisia. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 88.)

Teemahaastattelussa käyttämäni teemat ovat:

- ❖ **YK:n 1325 päätöslauselma** (Miten toimintaohjelman toimeenpaneminen onnistui?)
- ❖ **Osallistamisen edistäminen** (Mitä muutoksia Afganistanissa tapahtui?)
- ❖ **Osallistamisen haasteet** (Mitä haasteita osallistaminen kohtasi? Mitä olisi voitu tehdä toisin?)
- ❖ **Suomen rooli Afganistanissa** (Miten Suomi osallistui naisten osallistamisen edistämiseen, mitä eri hankkeita ja ohjelmia?)

Haastatteluaineiston analyysissä pyritään löytämään onnistuneita tulkintoja. Tällä tarkoitetaan sitä, että haastattelutekstejä voidaan tulkita monista eri näkökulmista käsin ja onnistuneen tulkinnan kriteerit nojaavat siihen, että myös lukija omaksuu saman näkökulman kuin tutkija. Vaikka lukija ei olisi asioista samaa mieltä, hän kykenee löytämään tekstistä ne asiat, joita tutkijakin on löytänyt.

Haastattelututkimuksessa kuitenkin koko haastattelu ei päädy lukijan luettavaksi, vaan lukijan on luotettava tutkijan tekemään tulkintaan. Tulkinalliset selitykset tuottavat tutkittavien ilmiöiden sosiaalisia merkityksiä ja ohjaavat näkemään asiat yksityiskohtien sijaan kokonaisvaltaisemmin. (Hirsjärvi & Hurme 2011, 151–152.) Haastattelujen etuina on se, että siihen voidaan valita tutkimuksen aiheen kannalta olennaisia henkilöitä ja, että haastattelija toimii myös havainnoitsijan roolissa, eli muistiin voidaan kirjoittaa se, mitä sanotaan, mutta myös kuinka se sanotaan (Tuomi & Sarajärvi 2002, 86).

Haastattelun etuihin kuuluu muihin menetelmiin verrattuna se, että sen avulla voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja myötäillen vastaajia. Lisäksi haastateltavat pystytään tavoittamaan myöhemmin, jos aineistoa halutaan täydentää tai on tarpeellista tehdä seurantatutkimusta. Usein haastattelu valitaan menetelmäksi, kun tiedetään tutkimuksen aiheen tuottavan vastauksia monipuolisesti, tutkimuskysymys keskittyy harvinaisempaan tai vähän kartoitettuun alueeseen, halutaan selventää saatavia vastauksia ja syventää saatavia tietoja. Haastattelu sopii myös arkojen aiheiden käsittelyyn. Haastattelussa korostetaan ihmistä tutkimustilanteen subjektina. Vaikka haastattelun tekemisellä on monia positiivisia puolia tutkimukseen nähden, sisältyy siihen myös ongelmia ja haittoja. Haastattelut ovat työläs prosessi, se vaatii aikaa ja suunnittelua. Usein haastatteluun katsotaan sisältyvän virhelähteitä, jotka voivat aiheutua niin haastateltavasta kuin haastattelijastakin, sekä koko haastattelutilanteesta. Esimerkiksi haastateltava voi kokea tilanteen pelottavana. Kun puhutaan haastattelun luotettavuudesta, sitä usein heikentää se, että haastattelussa saatetaan antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia. Haastatteluaineisto on tilanne ja kontekstisidonnaista. On hyvinkin mahdollista, että tutkittavat puhuvat erillä tavalla kuin puhuisivat toisessa tilanteessa. Nämä asiat ovat tärkeä ottaa huomioon tulkittaessa tuloksia. Tutkimuksen tuloksien yleistämistä ei ole tarpeen liioitella. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 200–201.)

Kaikki viisi tekemääni haastattelua sujuivat mielestäni hyvin ja tunsin, että kaikkien kanssa vuorovaikutus toimi sujuvasti. Joidenkin kanssa haastattelu oli enemmän keskustelevaa, osan kanssa menttiin enemmän kysymykset edellä. Mielestäni kummatkin tavat toimivat ja sain vastauksia monipuolisesti. En kokenut haastattelutilanteita pelottavina, totta kai erityisesti ensimmäinen haastattelukerta jännitti jonkin verran, koska en ollut aiemmin pitänyt haastatteluja. Huolellinen valmistautuminen ja kysymysten miettiminen etukäteen kuitenkin tekivät haastattelutilanteesta onnistuneen. Haastateltavat kertoivat kokemuksistaan avoimesti ja rehellisesti, enkä kokenut, että vastaukset olisivat millään tavallaan sosiaalisesti suotavia vastauksia. Aiheeni on

tärkeä ja ajankohtainen ja haastateltavat olivat aidosti kiinnostuneita tekemästani tutkimuksesta ja sen merkittävyydestä.

6.2 Asiantuntijahaastattelu

Asiantuntijahaastatteluja käytetään tutkimuksen teossa silloin, kun heillä oletetaan olevan tarpeeksi tietoa tutkittavasta aiheesta. Tarkoitus on päästä selville yhteiskunnallisesta kehityskulusta, monimuotoisten vuorovaikutussuhteiden dynamiikasta ja asioiden tilasta. Asiantuntijoiden tietoa voidaan hyödyntää myös historiallisten tapahtumien kertomisessa tai erilaisten ilmiöiden tulkittamisessa. Tärkeintä asiantuntijahaastatteluissa on muistaa, että se tuottaa vain rajallista tietoa. Asiantuntijat eivät pysty tunnistamaan kaikkia tutkimuksen kohteena olevia vaikuttimia. Tarkoitus onkin hyödyntää asiantuntijoiden erityistietämystä aiheesta. Asiantuntijuutta määriteltäessä on olennaista muistaa, ettei asiantuntijuus ole yksilön kyky tai pysyvä ominaisuus. Enemminkin se muotoutuu ammatillisten tehtävien perusteella. (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvuori 2017.) Tässä tutkimuksessa asiantuntijat ovat työskennelleet Afganistanissa, ja heillä on tietämystä ja eri näkemyksiä naisten oikeuksista ja osallistamisen edistämisestä juuri tässä kohdemaassa. He ovat hankkineet tietämyksenä Afganistanissa työskennellessä.

Asiantuntijahaastattelussa tärkeää on pohjatyön tekeminen. Tarkka ja huolellinen valmistautuminen haastattelua ja sen jälkeistä analyysia varten ovat avainasemassa. (Hyvärinen yms. 2017.) Olen perehtynyt tutkimukseni ilmiöön kattavasti ja monipuolisesti lukemalla kirjallisuutta ja eri dokumentteja naisten roolista Afganistanin politiikassa ja rauhanneuvotteluissa, sekä miettinyt millaisia kysymyksiä aion asiantuntijoille esittää. Olen myös lukenut ja tehnyt muistiinpanoja muusta aineistosta, mitä käytän analyysissani hyödyksi. Hyvärinen yms. (2017) kuitenkin mainitsevat, että usein asiantuntijahaastatteluissa haastattelurunko saattaa muuttua haastattelun aikana. Haastatteluissa voi pyytää asiantuntijoita kuvamaan tapahtumia omin sanoin, mutta lisäksi kohdennetut kysymykset ovat tärkeitä. Haastattelu rakentuu vuorovaikutuksessa ja myös asiantuntijahaastatteluissa on tärkeää lukea tilannetta oikein ja muokata omaa rooliaan, jos se on tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaista. Tekemissäni haastatteluissa haastattelurunko pysyi suhteellisen vapaana, mutta joissain haastatteluissa myös haastateltavat ohjasivat keskustelua, mikä oli mielestäni hyvä asia ja toi esille asioita, mitä en ehkä välttämättä olisi itse osannut siinä tilanteessa kysyä ja ottaa huomioon.

Joskus on myös mahdollista, että asiantuntija kuuluu eliittiin. Aina eliittihaastattelu ei kuitenkaan ole asiantuntijahaastattelu, vaan eliittejä on mahdollista tutkia muistakin lähtökohdista käsin. Ero asiantuntijoiden ja eliitin välille tehdään usein niin, että asiantuntijoilla on aiheesta vain pätevää

tietoa, mutta eliitillä on valta-asema vaikuttaa muita ihmisiä koskeviin päätöksiin. Kuitenkaan kaikki eivät tätä erottelua tee. Vaikutusvaltainen asema ei siis välttämättä ole pakollista eliittiin kuulumisen kannalta. (Hyvärinen yms. 2017) Tutkimuksessani asiantuntijoina toimivat suomalaiset Afganistanissa 2000-luvulla työskennelleitä henkilöitä. Haastateltavani eivät kuulu eliittikategoriaan. Haastatteluissani haastattelurunko pysyi suhteellisen samana, mutta keskustelu oli avointa. Jokaisella haastateltavalla oli omaan työkuvaansa perustuen tietoa Afganistanista.

6.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on menetelmä, jolla eri dokumenttien systemaattinen ja objektiivinen analysointi on mahdollista. Tällaisia dokumentteja ovat esimerkiksi artikkelit, kirjeet, haastattelut, keskustelut ja raportit. Sisällönanalyysia käytetään yleensä strukturoimattomankin aineiston analysoimiseen. Se on tekstianalyysia ja sisällönanalyysin tavoite on kuvata dokumenttien sisältöjä sanallisesti. Tällöin mahdollistetaan aineiston tiivistäminen ja selkeän kuvauksen luominen tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisen aineiston analysointiin kuuluu informaatioarvon lisääminen ja analyysin tavoitteena onkin selkeyttää aineistoa, mikä mahdollistaa tutkittavasta tehdyt luotettavat johtopäätökset. (Tuomi & Sarajarvi 2002, 117–122.)

Sisällönanalyysia voidaan tehdä teoria tai aineistolähtöisesti ja itse olen valinnut tutkimukseeni aineistolähtöisen lähestymistavan. Tuomen & Sarajarven (2022, 122) mukaan Miles ja Huberman (1994) ovat kuvanneet aineistolähtöisten sisällönanalyysin vaiheiden kautta, joita on yhteensä kolme. Vaiheet ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä sen abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Laadullista aineistoa voi kuitenkin jakaa monella eri tavalla ja itse päädyin tutkimuksessani käyttämään teemoittelua. Teemoittelu kuuluu laadullisen sisällönanalyysin menetelmiin. Se pyrkii siihen, että aineistoista voi välittyä ja löytyä tutkimuksen kannalta hyödyllisiä ja olennaisia teemoja. Kyseisillä teemoilla on tapana esiintyä aineistossa useampaan kertaan ja se antaa mahdollisuuden siihen, että teemojen esiintymistä voidaan arvioida aineistoissa monipuolisesti. Tutkimuksen kannalta hedelmällisimmät aiheet löytyvät aineistoista. Analysoinnissa käytetään tukena usein sitaatteja. (Eskola & Suoranta, 1998, Luku 4.)

Teemoittelussa voidaan löytää neljä eri tapaa pelkistää, jotka ovat sitaatin kuvaaminen esimerkkinä, tekstin elävöitys, tekstikappaleen käyttö tutkijan tulkinnassa ja tiivistettyjen kertomusten pelkistys. Teemoittelu luetaan yhdeksi hyväksi analysointitavaksi käytännöllisen ongelman ratkaisussa. (Eskola & Suoranta 1998, Luku 4.) Aloitin aineiston läpikäymisen niin, että ensin luin huolellisesti litteroimani haastattelut, sekä muun dokumenttiaineiston. Useissa dokumenteissa ja haastatteluissa

toistuvat samanlaiset teemat ja lähdin ensin karsimaan aineistostani pois tutkimuksen kannalta epäolennaisimmat asiat. Tämän jälkeen ryhmittelin aineistoa löytämieni teemojen alle. Ensimmäisenä kävin läpi haastattelut ja poimin sieltä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia eri kategorioiden alle, joista muodostuivat aineistoni teemat. Tämän jälkeen kävin läpi dokumenttiaineistot ja etsin sieltä myös eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia haastatteluaineistooni lähtien.

Ryhmittelin dokumenttiaineistoista pätkiä kategorioiden alle ja lopuksi yhdistin aineistot. Päätin, etten lajittele aineistoa alaotsikoihin, vaan käytän ainoastaan pääotsikoita. Koitin tätä tapaa, mutta kappaleista tuli todella lyhyitä ja analyysistä tuli sekavampi, joten päädyin selkeämpään ratkaisuun. Myös osa aineistoista menee olennaisesti päällekkäin, joten koin pääotsikkojen käytön helpoimmaksi, kuin että olisin rajannut aineistoani vielä pienempien aiheiden alle. Yllättävä havainto mitä tein aineistoa läpikäydessä oli erityisesti se, kuinka hyvin loppujen lopuksi dokumentit ja haastattelut sointuivat yhteen ja sain aineistoistani suhteellisen yhtenäisen kokonaisuuden. Tutkielmaa tehdessäni pohdinkin, kuinka haastattelut ja dokumenttiaineistot tukevat toisiaan ja olin tyytyväinen keräämäni aineistoon. Toki eroavaisuuksia ja eri asioitakin löytyi, mutta ne olivat vain positiivinen lisä analyysini.

6.4 Tutkimuksen toteutus ja tutkimuksen eettisyys

Aloitin haastateltavien etsinnän tutkimustani varten loka/marraskuussa vuonna 2021. Otin yhteyttä eri organisaatioihin Suomessa, joista voisi löytyä suomalaisia Afganistanissa työskennelleitä henkilöitä. En ollut vielä täysin päättänyt, tulenko toteuttamaan haastattelut, sillä halusin ensin tehdä tiedostelua, löytäisinkö tutkimukseeni ketään sopivia ehdokkaita. Yhteydenottoni tuottikin tulosta ja tutkimukseeni valikoitui viisi Afganistanissa työskennellyttä suomalaista asiantuntijaa. Mahdollisia haastateltavia olisi ollut enemmän, mutta kaikki eivät vastanneet sähköpostiini. Huomasinkin haastateltavia etsiessä, että Afganistanissa on työskennellyt useita suomalaisia henkilöitä juuri tasa-arvokysymysten parissa, mikä tekee suomalaisten asiantuntijoiden haastattelemisesta mielenkiintoista.

Haastateltavista neljä on naisia ja yksi on mies. Heistä kaikki ovat työskennelleet Afganistanissa 2000-luvulla, vuosien 2004–2021 välillä. Osa oli työskennellyt Afganistanissa useamman kerran ja työsuhteet vaihtelivat 1–4 vuoteen. Heidän toimenkuvaansa Afganistanissa on liittynyt erilaisia erityistehtäviä, pääasiassa kehitysyhteistyöhön, ihmisoikeuksiin, koulutukseen, tasa-arvoon ja sukupuolta koskeviin kysymyksiin. Osa oli tehnyt suoraan töitä vain tasa-arvoon liittyvissä

tehtävissä. Haastateltaviin otin yhteyttä sähköpostitse ja kerroin tutkimukseni tematiikasta. Lisäksi ennen haastattelua lähetin lupalomakkeet jokaiselle haastateltavalle allekirjoitettavaksi, jossa he suostuvat osallistuvansa tutkimukseen, ovat saaneet tietoa tutkimuksesta ja heillä on oikeus keskeyttää tutkimus missä tahansa vaiheessa. Haastattelevilta täytyy myös aina pyytää lupa haastattelun tallentamiseen ja kaikki haastateltavani antoivat luvan.

Haastattelut pidettiin helmikuussa 2022 Teamsin välityksellä. Jokainen haastattelu oli yksilöhaastattelu. Haastattelujen pitäminen etänä oli helpointa aikataulujen ja vallitsevan koronatilanteen takia. Jokainen haastattelu nauhoitettiin ja haastattelut kestivät noin 30–70 minuuttia. Hirsjärven & Hurmen (2011, 138–139) mukaan tutkijalla on aineiston tallentamisen jälkeen kaksi vaihtoehtoa, joko että aineisto kirjoitetaan tekstiksi eli se litteroidaan tai aineistoa ei kirjoiteta tekstiksi, vaan siitä tehdään päätelmiä suoraan tallennetusta aineistosta. Tavallisinta on kirjoittaa ääninauha puhtaaksi. Yleensä tunnin haastattelun litteroiminen saattaa viedä 4–6 tuntia aikaa, mutta tähän vaikuttaa litteroinnin tarkkuus ja esimerkiksi myös kirjoitusnopeus. Litteroinnin tarkkuudesta ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita ja tarkkuus riippuukin annetusta tutkimustehtävästä. Valitsin tavaksi puhtaaksikirjoittamisen ja litteroin haastattelut ja litteroinnista sivuja tuli yhteensä 30 sivua. Jokaiselle haastattelulle oli oma Word-tiedosto ja litterointi mahdollisti aineistoon palaamisen analyysin tekovaiheessa helposti. Pyrin litteroimaan haastattelut mahdollisimman tarkasti ja mielestäni litterointi ei ollut loppujen lopuksi niin raskas työ kuin ajattelin.

Tutkimuksen tekoon liittyy useita eettisiä periaatteita, sekä tutkijan on hyvä pohtia hyvää tieteellistä käytäntöä. Monesti kvalitatiiviset tutkimukset ovat saaneet kritiikkiä luotettavuuskriteereiden epäsälvydestä. Kun tutkija tekee kvalitatiivista tutkimusta, hän joutuu usein miettimään omia valintojaan tarkkaan ja ottamaan kantaa työnsä luotettavuuteen ja analyysin laajuuteen, sekä sen kattavuuteen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa luotettavuutta arvioikin tutkija itse ja tällöin se koskee koko tutkimusprosessia. Se tuo haasteellisuutta tutkimuksen tekemiseen. (Eskola & Suoranta 1998, Luku 5.) Tutkimuseettinen neuvottelulauta (TENK) kunta on laatinut ohjeen hyvistä tieteellisen käytännön periaatteista. Tutkijan ammattitaitoon vaikuttaa oman tieteenalan menetelmällinen ja tiedollinen hallinta, sekä tutkijan täytyy käyttää tutkimuseettisesti toimivia tapoja tutkielmansa aikana. Yleinen huolellisuus ja tarkkuus tutkielman tekemisessä, sen analysoinnissa, arvioinnissa ja tulosten tallentamisessa ovat hyviä tieteellisen käytännön peruseriaatteita. Tutkielman toteuttaminen ja suunnitteleminen täytyy tehdä niin, että siinä syntyneet aineistot tallennetaan aina tieteellisen tiedon eri vaatimusten mukaisesti ja mahdolliset tutkimusluvut on hankittu tutkielman tekoa varten. (TENK 2013, 6.)

Pyrin koko tutkimusprosessin ajan huomioimaan nämä periaatteet ja miettimään tarkasti tutkimukseen liittyvät eettiset kohdat. Vuosien aikana yliopistossa on käyty hyviä tieteellisiä käytäntöjä sekä kandidaatin tutkimuksen teosta nämä asiat olivat jääneet mieleen. Ylipisto antaa kurssiensa kautta hyvän pohjan tutkimuksen tekemiselle. Tutkijan roolissa näissä asioissa täytyy kuitenkin olla huolellinen. Tutkielmaani tehdessä päätin, että en julkaise haastateltavien nimiä tai tietoja tutkimuksessani sen tarkemmin, sillä lähtökohdaksi haastatteluissa on hyvä ottaa henkilötietolain periaate, eli tutkimuksen kaikki tunnistetiedot sisällytetään tutkimuksessa ainoastaan vain silloin, kun tutkimuksen tekemistä ei voida muuten toteuttaa. (Arja Kuula 2011.) Tutkimukseni kannalta tarkempien henkilötietojen kertominen ei ole olennaista ja päätös oli minulle alusta asti melko selvä, vaikka löysin tutkimuksia, missä asiantuntijoiden nimet oli julkaistu. Analyysin teon jälkeen nauhoitukset ja litteroinnit poistetaan tietokoneelta. Analyysissäni olen numeroinut haastateltavat H1-H5.

7. Aineiston analyysi

Teemoittelun myötä aineistoistani löytyy kuusi eri teemaa, jotka tulen esittelemään tutkimuksessani seuraavaksi. Teemat ovat osallistamisen käsite, osallistamisen keinot ja edistyksen aikaansaaminen, naisten osallistamisessa kohdatut haasteet, tapahtunut muutos ja osallistamisen kehittäminen, 1325 päätöslauselman toimeenpaneminen ja Suomen rooli ja tulevaisuuden näkymät suomalaisten asiantuntijoiden näkökulmasta. Osallistamisen käsite kappaleessa tulen perehtymään tarkemmin käsitteen eri määritelmiin, niin kirjallisuuden kuin haastateltavienkin näkökulmasta. Osallistamisen keinot ja edistyksen aikaansaaminen kappale käsittelee niitä konkreettisia keinoja, mitä naisten osallistamisen edistämisen tukemiseksi on tehty. Kappaleessa esitellään useita esimerkkejä eri ohjelmista ja toimenpiteistä. Kolmas teema avaa vastauksia yhteen tutkimuskysymykseeni, eli siihen miksi osallistaminen on ollut haasteellista. Neljännessä teemassa mennään syvemmälle siinä, minkälaista muutosta todella tapahtui ja miten osallistamista olisi mahdollista kehittää tulevaisuudessa. Viides teema keskittyy kokonaan YK:n 1325 päätöslauselman toimeenpanemiseen Afganistanissa ja erityisesti siihen, miten Suomi oli osana tätä ohjelmaa. Viimeisessä teemassa tulevaisuuden näkymät olen koonnut haastateltavien näkemyksiä tämänhetkisestä Afganistanin tilanteesta ja mitä tulevaisuudesta olisi hyvä pohtia.

Teemat auttavat jäsentelemään aineistoani ja ne pyrkivät tuomaan ne pääasiat esiin, mitkä aineistoistani nousi esiin. Aineiston tukena käytän lisäksi sitaatteja haastatteluista. Niillä pyrin tuomaan lukijan lähemmäs aihetta ja myös lukijalle tarjoutuu mahdollisuus tulkita haastateltavien

kertomuksia. Kaikissa teemoissa pysyy vahvasti mukana suomalaisten asiantuntijoiden näkökulma, heidän tekemä työ ja näkemykset osallistamisesta Afganistanissa.

7.1 Osallistamisen käsite

Ensimmäinen teema käsittelee lähemmin tutkimukseni yhtä pääkäsitettä. Tutkimukseni keskiössä on käsite *osallistaminen*, jota voidaan määritellä monesta eri lähtökohdasta käsin. Tutkimukseni teoreettisessa viitekehyksessä olen pyrkinyt avaamaan käsitettä erityisesti suomalaisen kirjallisuuden kautta, sillä suoraa englanninkielistä käännoästä ei sanalle löydy. Yhdeksi teemaksi muotoutuikin käsitteen tarkasteleminen lähemmin myös analyysiosiossa. Tässä kappaleessa käydään keskustelua siitä, mitä osallistamisella on tarkoitettu erityisesti naisten oikeuksien kontekstissa Afganistanissa. Lisäksi haastateltavat jakoivat omia näkemyksiänsä siitä, mitä he ymmärtävät käsitteellä tarkoitettavan.

Se voi tarkoittaa monia asioita, riippuen siitä, missä ja minkä parissa tehdään töitä. Semmoisella poliittisella tasolla pitäisi lähteä liikkeelle siitä, että kansainvälisen yhteisön äänitorvet eivät ole vain miehiä, vaan mukana olisi kaikkia sukupuolia. (H2)

Osallistamisessa on aina eri tasoja. (H3)

Aineistoni dokumenteissa osallisuutta tai osallistamista ei ole määritelty. Naisten osallistuminen nähdään tärkeänä, mutta sitä ei ole dokumenteissa kategorisoitu erikseen. Dokumenteissa kuitenkin painotetaan naisten osallistumista ja englannin kielessä käytetään sanaa *participation*. Suomen valtioneuvoston selvityksissä eduskunnalle on käsitelty Suomen osallistumista eri operaatioihin ja ohjelmiin Afganistanissa, sekä puhutaan naisten osallistumisen tukemisesta. Lisäksi dokumenteissa korotetaan Suomen kehitysyhteistyön tavoitteita, joista yksi on *osallistava* politiikka. Käsitettä *osallistaminen* ei kuitenkaan näiden dokumenttien kontekstissa käytetä ollenkaan.

Osallistamisella täytyisi pyrkiä siihen, että naiset saavat äänensä kuuluviin. Se ei riitä, että naisia pyydetään paikalle, mutta todellisuudessa heidän näkemyksiänsä ei sitten kuunnella. Tasa-arvoinen osallistuminen on tärkeää ja että se on oikeasti vaikuttavaa, se että on määrällisesti 50–50 ei riitä. Sen pitäisi tapahtua poliittisessa päätöksenteossa kaikilla tasoilla. (H1)

Haastateltavat määrittelevät osallistamista käytännön esimerkkien kautta ja kiinnittävät huomiota niihin näkökulmiin, mihin esimerkiksi kansainvälisen yhteisön pitäisi tarttua ja minkälaisia tavoitteita naisten osallistamisella pitäisi olla. Meriluodon ja Litmanen (2019) tuokin osallistamisen käsitteen tarkastelussa esiin, että osallistamista määritellään sen tavoitteiden kautta. Osallistamista pitäisi viedä kaikille tasoille, eikä toteuttaa sitä vain yhdellä tietyllä tasolla. Haastateltava (H1) totesi, että mitä korkeammalle usein poliittisessa päätöksenteossa mennään, sitä mukaan naisten määrä siellä vähenee. Usein rauhaan ja sotaan liittyvät kysymykset on nähty miesten asioina, joten

osallistamisessa täytyy huomioida naisten osallistuminen kaikilla tasoilla ja alueilla, myös rauhaan ja konfliktiin liittyvissä kysymyksissä. Myös YK:n päätöslauselman *osallistuminen* pilari korostaa, että naisia tulee osallistaa kaikilla päätöksenteon tasoilla, niin kansallisissa, alueellisissa, kuin kansainvälisissäkin instituutioissa. (S/RES/1325 2000)

Haastateltavien näkemykset osallistamisen käsitteestä ovat samankaltaisia kuin YK:n 1325 päätöslauselman osallistumista käsittelevä pilari. Haastateltavat ja päätöslauselma ottavat huomioon naisten osallistumisen tärkeyden kaikilla eri tasoilla ja naisten äänen kuuleminen on ensisijainen asia. Osallisuus vaikuttaa olevan osallistamista tunnetumpi käsite. Myös Meriluodon & Litmasen (2019) tulkinta osallistamisen käsitteestä nojaa haastateltavien käsitteeseen, sillä osallistaminen nähdään hyvin konkreettisena keinona ja sillä voidaan tarkoittaa monia asioita, riippuen siitä, minkä parissa työskennellään tai mikä on eri toimintaohjelmien ja hankkeiden perimmäinen tavoite. Haastateltava (H4) ottaa kantaa myös siihen, että ihmisten pitäisi saada tuntee olevansa merkittävä osa yhteiskuntaa ja tuntee, että he voivat vaikuttaa ja tehdä jotain hyödyllistä yhteiskunnan hyväksi.

Meriluodon & Litmasen (2019) teoksessa osallistumisen arvoa käsitellään myös yhteenkuuluvuuden tunteen kautta ja Kari Ilmonen huomauttaa, että osallistaminen lähtee aina ihmisistä käsin ja heidän ehdoillansa. Haastateltava (H2) jakaakin näkemyksen siitä, että osallistamisella tulisi tarkoittaa sitä, että tehdään muutoksia yhdessä paikallisten kanssa. Sillä he ovat se kohde, joihin muutokset tulevat vaikuttamaan. Meriluodon ja Litmasen (2019, 262) teoksessa Kari Ilmonen pohtii erityisesti sitä, että osallistamista pitäisi tehdä aina ihmisistä käsin ja heitä täytyisi kuulla jo ennen sitä, kun muutoksia aletaan tekemään.

Osallistaminen esimerkiksi tällä mentoroinnin menetelmällä tarkoittaa sitä, että saat ihmiset osallistamaan itsensä ja he alkavat tuntee olevansa osa jotain tehtävää tai ajatusmaailmaa. (H4)

Mun mielestä osallistamisen tulisi tarkoittaa, että tehdään yhdessä rinta rinnan paikallisten kanssa muutoksia. Oli toimija EU, joku kansainvälinen järjestö, tai pienempi kansalaisjärjestö niin tehtäisiin asioita paikallisista lähtökohdista käsin, paikallisia tukien ja paikallisten kanssa sitä työtä. (H5)

7.2 Osallistamisen keinot ja edistyksen aikaansaaminen

Yksi keskeisemmistä tutkimuskysymyksistäni käsittelee niitä konkreettisia keinoja, joita on käytetty naisten osallistamisen mahdollistamisessa. Tässä kappaleessa keskitytään erilaisiin hankkeisiin ja ohjelmiin, millä on tuettu naisten osallistamista Afganistanissa. Haastateltavat kertoivat eri hankkeista ja ohjelmista, minkä mukana he joko itse olivat tai he tiesivät jonkun ohjelman toiminnasta. Suomi on ollut tukemassa näitä ohjelmia aktiivisesti. Kun Taleban ei enää ollut

vallassa Afganistanissa, alkoi naisten oikeuksien edistämisen saralla tapahtua. Esimerkiksi 2000-luvun alussa toteutettiin hanke, missä oli mukana Suomen ja Afganistanin UNIFEM, jota ulkoministeriö rahoitti. (H4.) Haastateltava (H4) kertoi, että hankkeen tarkoitus oli tarjota naisille oikeudellista neuvontaa ja apua erityisesti maaseudulla. Tällaiselle hankkeelle oli tarvetta Talibanin hallinnon jälkeen. Kun naisilla tulee ongelmia esimerkiksi kotiväkivallassa, huoltajuus tai perintäasioissa, heillä on yhteisöissä joku kenen puoleen kääntyä. Neuvonnan ja tuen kautta naiset ovat tietoisia siitä, miten näissä asioissa pystytään jatkamaan eteenpäin.

Paralegal hanke, siinä tehtiin yhdessä sellainen käsikirja, jolla opetettiin ja koulutettiin tällaisia vähän enemmän koulutettuja naisia, opettajia ja sairaanhoitajia, joilla oli peruskoulu käytynä, niin tuntemaan afganistanilaista lainsäädäntöä. Sitten näistä koulutetuista tuli neuvonantajia kyliin, nimenomaan laki ja oikeuskysymyksissä. Kirja oli käytössä vielä vuonna 2012, kun palasin Afganistaniin. (H4)

Vuonna 2002 Afganistaniin perustettiin naisasianministeriö (MoWa), joka oli yksi edistysaskel tasa-arvon parantamisessa. Haastateltava (H4) kertoi, että silloisten ja tämänhetkisten tietojen mukaan se oli maailman ensimmäisiä naisasianministeriöitä. UNIFEM ja muutamat muut kansainväliset järjestöt varustivat ministeriön toimintaa. UNW työskentelikin tiiviissä yhteistyössä Afganistanin naisasianministeriön kanssa ja sen avulla on luotu toimintakehys poliittisella tasolla, jonka tarkoituksena on auttaa naisasianministeriötä kehittämään kansallista naisten oikeuksia koskevaa toimintasuunnitelmaa. (Taylor & Anwari 2013.) Muodollisella ja institutionaalisella tasolla yksinomaan naisten asioille ja oikeuksille omistetun naisasianministeriön pelkkä olemassaolo on merkittävä saavutus. Jo nimensä ja olemassaolonsa kautta ministeriö voi kiinnittää huomiota afganistanilaisten naisten tarpeisiin ja heidän asemaansa yhteiskunnassa, huolimatta Afganistanin edelleen pääosin patriarkalisesta hallinnosta. Naisasianministeriön perustamisen lisäksi myös muihin ministeriöihin on lisätty osaksi toimintaa tasa-arvovyksikkö. (APPRO 2018, 12.)

Se tosiaan sinne saatiin, mutta toki siellä ei ollut kynää eikä paperia. Sinne valittiin ministeri ja valittiin toinenkin ministeri ja he kävivät kädenvääntöä, kumpi on se oikea ministeri ja oli kauhean epäselvää kuka voi olla ministeri. Tämä johtui siitä, koska miehet päättivät ja toisen heimon miehet halusivat toisen ja toisen heimon miehet toisen. Hyvä naisministeri kuitenkin sinne saatiin. (H4)

Talebanin kaatumisen jälkeen Afganistanin hallitus käynnisti Maailmanpankin rahoituksella kansallisen solidaarisuusohjelman (NSP) vuonna 2003 pyrkiessään laajentamaan valtion palvelujen ulottuvuutta, vauhdittamaan kehitystä ja edistämään osallistumista kansalaisyhteiskuntaan.

Ohjelma pyrki kattamaan koko maan 34 läänin ja sitten siellä lääneissä on piirikunnat. Piirikunnissa on sitten yhteisöjä, riippuen yhteisöjen koosta ja ihmisten lukumäärästä, niin pyrittiin tosiaan antamaan yhteisölle sellainen "block grant" eli tietty rahasumma, usein yhteisötasolla noin 10–50 000 dollaria. Yhteisöjen piti itse päättää mihin se raha käytetään, käytetäänkö se esim. kastelujärjestelmään, infrastruktuurien parantamiseen, vesihuoltoon tai klinikkoihin. (H3)

Haastateltava (H3) kertoi, että NSP:n ideana oli osallistaa naisia päätöksentekoon ja siinä oli määritelty tiettyjä kiintiöitä ja prosenttilukuja naisille. Naisilla oli mahdollisuus tuoda keskustelussa esille näkemyksiä, mitä sillä rahasummalla voitaisiin tehdä. Tässä projektissa pyrittiin mahdollistamaan naisten äänen kuuluminen, jotta heilläkin olisi sananvaltaa siihen, mihin raha käytetään. Haastateltavan (H1) mukaan tämä oli enemmän puhdasta kehitysyhteistyötä. (H3)

NSP on ohjelmana toiminut aika hyvin. Mutta oli toki valtavasti alueellista vaihtelua. Mutta tuon luokan ohjelmassa on tietysti myös paljon epäonnistumisia ja riippui paljon siitä kontekstista, missä se toimeenpantiin. Tämä oli yksi hyvin konkreettinen esimerkki, miten naisten osallistumista konkreettisesti pyrittiin edistämään. (H3)

Haastateltavat korostivatkin erityisesti Suomen toimintaa eri hankkeissa tasa-arvoon liittyvissä kysymyksissä. Suomen toiminnassa erottui naisten ja tyttöjen koulutuksen tukeminen, jolla mahdollistettaisiin parempi tulevaisuus. Haastateltava (H3) korosti, kuinka koulutuksen mahdollistaminen tyttölapsille oli tärkeää ja UNICEFI:lla olikin isoja ohjelmia, joita Suomi tuki. Tyttöjen koulutuksen mahdollistamiseksi kouluissa tulisi olla käymälöitä ja vesipisteitä. Näissä asioissa saatiin paljon edistystä aikaan, kun lähdettiin liikkeelle hyvin konkreettisista perusasioista. Maa on konfliktien syövä, joten edistäminen lähtee perustarpeiden varmistamisesta, kuten turvallisuudesta, koulutuksesta, koulunkäynnistä ja elinkeinosta. Esimerkiksi nuoria aikuisia naisia tuettiin UNESCON lukutaito-ohjelmilla. (H3.) Koulutuksen tukeminen merkitsi, että naisilla on mahdollisuuksia ja tietotaitoa työllistyä myös poliittiselle sektorille ja päästä mukaan vaikuttamaan päätöksentekoon.

Tyttöjen koulutusmäärä lisääntyi hirveästi. Koululaitos kehittyi ja uusia kouluja tuli. Alettiin ymmärtämään, että tyttöjen koulutus on merkityksellistä. (H4)

Yksi ohjelma, joka onnistui aika kivasti, oli semmoinen, jota Suomikin tuki Marie Stopes International (MSI), naisten lisääntymisterveys hanke. Se lähti tosi kivasti liikkeelle ja siinä tosiaan tietoisesti feidattiin kansainvälisen yhteisön rooli ja pidettiin huolta, että lippu ei näy ja tämä olikin hyvin afgaanivetoinen. Toiminta oli hyvin kulttuurisensitiivistä. (H3)

Heillä oli lähtökohtana se, että kun lisääntymisterveydestä puhuttiin paikallisten kanssa, niin lähestyttiin nimenomaan miehiä, kuten imaameja ja muita vaikutusvaltaisessa asemassa olevia miehiä ja pyrittiin sitä kautta viemään lisääntymisterveyteen liittyviä asioita sitten eteenpäin. (H5)

MSI toimii yhdessä paikallisten uskonnollisten johtajien, vaikuttajien ja myös heidän vaimojensa kanssa. Suomen rahoittamilla klinikoilla kävikin vuonna 2016 yli 120 000 asiakasta. (VNS 3/2018.) Ohjelmien lisäksi lainsäädännölliset saavutukset olivat edistysaskelia naisten osallistamisessa. Yksi merkittävistä oikeudellisista kulmakivistä naisten oikeuksien kontekstissa oli Afganistanin perustuslain laatiminen. Haastateltava (H4) kertoi haastattelussa sen merkityksestä ja kuinka siinä määriteltiin naisten perusoikeudet kansalaisina. Samana vuonna, kun perustuslaki astui voimaan, pidettiin Afganistanissa silloin ensimmäiset presidentinvaalit. Uuden perustuslain myötä naisilla oli oikeus rekisteröityä äänestäjiksi. Kun muutoksia alettiin tekemään, se tapahtui yllättävänkin nopeaa myös oikeudellisilla tavoilla. (H4.)

Rekisteröitymisasemat naisille olivat erikseen kuin miesten asemat. Silloin otettiin valokuvia ja burkhaa ei tarvinnut enää käyttää. Osa käytti ja siinä rekisteröitymisessä se piti tosiaan ottaa pois ja siinä otettiin kuvia ja näin, niin siksi oli eri asemat. (H4)

Keskeisin naisten oikeuksien edistäjä Afganistanissa on ollut UN Women (aiemmin UNIFEM). UN Women aloitti yhdessä Norjan hallituksen ja Ruotsin kansainvälisen kehitysyhteistyöviraston (SIDA) rahoittaman ohjelmapaketin vuonna 2010. Myös Suomi osallistui myöhemmin tukemaan ohjelmaa. Ohjelman tavoitteena oli ottaa vastuuta naisten tasa-arvon toteutumisesta, varmistaa naisten ihmisoikeuksien kehitys YK:n päätöslauselmien 1325 ja 1820 kautta, huomioida naisten tehokas osallistuminen rauhanrakennukseen, naisiin kohdistuvan väkivallan esiintyvyyden vähentäminen ja lisätä naisten kestäviä taloudellisia mahdollisuuksia. (Taylor & Anwari 2013.) Keskeisintä on, että UN Womenin toiminta Afganistanissa on ollut välttämätöntä ja se on tarpeellinen organisaatio, sillä jo sen oleminen siellä tuo vaikutusta yhteisöön. UNW nähdään jo itsestään symbolina, sillä se tukee kansallisia tasa-arvon painopisteitä ja varmistaa näiden käytäntöjen toimeenpanon. (Watkins & Azarbaijani-Moghaddam 2019, 16–32.)

Suomi on ollut myös hyvin vahva UN Womenin tukija ja UN Women onkin tehnyt monta vuotta töitä Afganistanissa. (H2)

UN Women on onnistunut erityisesti pyrkimyksissään tukea naisten toimintaryhmien edustajia Afganistanissa. Tarkoitus on ollut tukea ja rohkaista naisten osallistumista politiikkaan niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Tähän on kuulunut tiedottajien neuvontaa ja valmentamista esitysten laatimisessa, sekä naispuhujaryhmien tukemista matkustettaessa kansainvälisiin ja kotimaisiin konferensseihin. Esimerkiksi Lontoon konferenssi vuonna 2010 johti Afganistanin naisten verkoston vahvistamiseen kokoamalla yhteen noin 60 naisen yhteiset intressit. Tätä seurasi *National Consultative Peace Jirga* konferenssi, jossa saavutettiin ennenäkemätön 25 prosentin naisten osallistuminen. UN Women on lisäksi tukenut parlamentissa olevia naisia perustamalla pienen resurssikeskuksen parlamentin rakennukseen, jossa on käytettävissä projektihenkilöstöä,

sekä siellä on mahdollisuus lukea naiskysymyksiin liittyvää kirjallisuutta ja käyttää internetiä. (Taylor & Anwari 2013, 16–17.)

Naisten osuus rauhanneuvostossa (HPC) on kasvanut vuodesta 2015. Rauhanneuvoston uusi johto on kiinnittänyt erityistä huomiota naisten läsnäolon arvoon, kunnioitukseen ja merkitykseen rauhanprosessissa, joka on yksi sen painopisteistä. 65 jäsenestä 12 on tällä hetkellä naisia. Kyseisellä rauhanneuvostolla on 800 työntekijää Kabulissa ja maakunnissa, joista 134 on naisia. Naisten osuutta on nostettu maakuntatasolla 11 prosentista 22 prosenttiin. Naisten edustajat osallistuivat myös rauhanneuvotteluihin (UPR 2019.)

Naisten osallistamista laajennettiin myös muilla osa-alueilla. Haastateltavat kertoivat poliisivoimien uudistamisesta, jossa pyrittiin kouluttamaan poliiseja, sekä armeijaa tuettiin siinä, että he huomioisivat sukupuolikysymykset toiminnassaan. EU POL - siviilikriisinhallinta operaation tavoitteena oli kouluttaa naispoliiseja ja heitä saatiinkin koulutettua iso määrä. Haastateltavan (H4) mukaan vuonna 2014 oli saatu koulutettua jo 3000 naispoliisia. Suomen valtioneuvoston selonteon (VNS 3/2018) mukaan operaatiossa saatiin aikaan näkyviä tuloksia toimintaympäristön haasteista huolimatta. Operaatio oli mukana tukemassa afgaanien oman poliisiopiston (Police Staff College) perustamista.

Me tuimme semmoista työtä, missä pyrittiin puuttumaan naisia kohdistuvaan seksuaaliseen häirintään poliisivoimissa. Naisten häirintä ja kiusaaminen siellä poliisivoimissa oli hyvin yleistä. Me pyrittiin keksimään valvontamekanismeja ja että johonkin olisi kirjattu määritelmä siitä, että mikä on häirintää ja miten Afganistanin poliisissa siihen tulisi puuttua. (H5)

Naispoliisien määrän lisääminen ja naisten aseman parantaminen poliisiorganisaatiossa oli yksi ohjelman keskeisimmistä tavoitteista. Suomi olikin yksi eniten asiantuntijoita projektiin lähettäneistä maista. Haastateltava (H4) kertoi, kuinka ohjelman tarkoitus oli viedä ihmisoikeus ja tasa-arvokäsitystä poliisikoulutukseen ja auttaa kansainvälisiä poliiseja ymmärtämään sukupuolikysymyksen merkitys, kun he aloittivat kouluttamaan afganistanilaisia poliiseja. Tärkein kumppani operaatiolle olikin Afganistanin ihmisoikeuskomissio (AIHRC), joka toimi puolivaltiollisesti. Operaation toiminnassa osallistaminen oli vahvasti läsnä. Haastateltava (H4) kertoi, kuinka iso merkitys mentoroinnilla oli. Mentorit kouluttivat afganistanilaisia kouluttajia, jotka veivät oppiansa myös Kabulin ulkopuolelle maaseudun alueelle. Haastateltava (H5) lisäsi, että naispoliisien aseman parantamiseksi tehtiin myös hyvin käytännönläheisiä juttuja, kuten varmistettiin, että naisille on saatavilla omat wc-tilat ja asianmukaiset varusteet. Naisten tukemiseksi perustettiin naisille omia jaostoja, jossa naisilla oli mahdollisuus kokoontua yhteen,

saada vertaistukea ja jakaa kokemuksiansa. Poliisoperaatio oli hyvin iso operaatio ja se toimikin pitkälti todella hyvin.

Sen peruslähtökohta oli poliisien kouluttaminen ja oikeusvaltion rakentaminen ja sen tukeminen Afganistanissa. Mutta siellä oli lisäehtona poliisien ja syyttäjien kouluttamisen lisäksi, että siellä pitää olla tasa-arvo ja ihmisoikeusosasto. (H4)

Naisten osallistaminen koettiin tärkeänä koko maassa ja Kabulin lisäksi maaseudulla asuvien naisten osallistamiseen haluttiin kiinnittää laajempaa huomiota. Haastateltava (H1) koki merkittäväksi sen, että naisia haluttiin osallistaa maantieteellisesti laajasti ja niin sanotusta Kabul keskeisyydestä yritettiin päästä pois. Kehittyvissä maissa usein toiminta voi olla hyvin pääkaupunkikeskeistä ja keskittyä ainoastaan sinne. Afganistanin kansallista toimintasuunnitelmaa tehdessä haluttiin, että myös naiset pääsisivät vaikuttamaan sen tekoon. (H1.)

Yritettiin saada paikallistasolta paikallisten ääniä kuuluviin, mahdollisimman moninaisia ääniä. Totta kai se on haasteellista, että kaikista haavoittuvimmassa asemassa olevia naisia saavutettaisiin. (H1)

Osallistamiseen kuuluu olennaisena osana, että naisia koitetaan rohkaista mukaan julkiseen keskusteluun ja että heidän osallisuutensa tuetaan. Haastateltava (H2) kertoi, että jo ruohonjuuritason hankkeiden kautta huomasi sen, että kun naisille annettiin mahdollisuus tavata toisia naisia ja keskustella esimerkiksi rauhaan liittyvistä kysymyksistä, oli jo niillä itsessään voimaannuttavaa vaikutusta. Naiset saattoivat viettää paljon aikaa kotona, eikä julkisiin keskusteluihin otettu osaa. Tällaisten aktiviteettien kautta oli nähtävissä se, että aiemmin politiikasta kiinnostumattomat naiset alkoivat osoittamaan kiinnostusta poliittisiin aiheisiin. Lisäksi yksi haastateltavista (H4) kertoi, kun he olivat kiertelemässä Afganistanin maaseudulla ja keskustelemassa siellä asuvien naisten kanssa, niin naisilla oli aitoa motivaatiota ja innostusta lähteä tekemään kaikkea. Talebanin aikana naisilla ei ollut oikeuksia tehdä juuri mitään ja tämän pohjalta myös järjestöt alkoivat miettiä, minkälaisia mahdollisuuksia Afganistaniin voitaisiin naisille tuoda. Haastateltava (H1) totesi, että pitkät välimatkat maaseudulta pääkaupunkiin, sekä kysymykset siitä, että onko mahdollista tulla ilman saattajaa, aiheuttivat jonkin verran hankaluuksia. Naiset olivat kuitenkin innostuneita ja motivoituneita, kun he pääsivät mukaan ja heitä kuultiin. Naisilla oli mahdollisuus oppia esiintymistä ja oman äänen tuomisesta kuuluviin.

Naiset halusivat jotain työtä, jos vaikka kylän naiset saisivat hankittua kolme lammasta, niin he hoitaisivat niitä, ottaisivat villat ja alettaisiin tekemään kudonnaisia tai mattoja. Taustalla oli Talebanin hallinto, millon naisilta oli kielletty kaikki, niin niillä oli kova into ryhtyä tekemään jotain hyödyllistä. (H4)

Kun naiset saivat omaa itsetuntoansa näissä asioissa kohotettua, sekä saivat jakaa ajatuksia muiden naisten kanssa, niin se toi heille sellaista vahvuutta olla mukana tällöisissä asioissa. (H2)

7.3 Naisten osallistamisessa kohdatut haasteet

Kolmanneksi teemaksi aineistosta ja haastatteluista nousi erilaiset haasteet, mitä naisten osallistaminen kohtasi Afganistanissa. Erityisesti haastatteluissa korostuivat resurssien vähyyys ja matala budjetointi. Haastateltava (H2) totesi, että resurssien lisäämisellä voitaisiin huomattavasti edistää naisten ja eri järjestöjen päätöksentekoa. UNW:n ohjelmoinnissa näkyi myös erilaisia rahoitusongelmia, maksujen viivästymistä ja liiallista byrokratiaa (Watkins & Azarbaijani-Moghaddam 2019, 16–32).

Mitä ikinä sitten tehdäänkään ja erityisesti jos osallistetaan naisia, siihen pitää olla tarpeeksi resursseja. (H2)

Resurssien vähyyden lisäksi yksi haasteista koski miesten aktivointia ja taistelua naisten ihmisoikeuksien puolesta, sillä se sai vain vähän painoarvoa. Haastateltavan (H5) mukaan kansainvälinen yhteisö oli kyllä tietoinen tästä asiasta, sillä Afganistanissa ei tapahdu päätöksentekoa ilman miehiä. Tasa-arvotyö nähtiin silti valitettavan ”uutena” ja ”vallankumouksellisena” asiana, eikä miesten ja naisten yhteisenä taisteluna. Painotus oli enemmän siinä, että naisten ääni saataisiin kuuluviin. Haastateltavat kuitenkin kokivat miesten roolin tärkeäksi sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Ilman heitä ei voida saavuttaa sukupuolten välistä tasa-arvoa. Haastateltavien (H1, H2) mukaan kansainvälinen yhteisö ei juuri ottanut aiheita esiin ja Afganistanin kansallisessa toimintaohjelmassa miesten osallisuutta ei juuri painotettu.

Ehkä UN Women on tuossa viime aikoina ruvennut puhumaan siitä ja mun mielestä niillä on ollut joitain ohjelmia millä on pyritty osallistamaan myös miehiä ja siellä on muutama pienempi järjestö tehnyt tätä työtä. Mutta aika vähän mun mielestä. (H2)

Miehiä olisi tärkeä saada mukaan, jotta saadaan muutettua haitallisia normeja. (H1)

Monet hankkeet ja ohjelmat keskittyivät naisiin ja tyttöihin ja saatettiin myös aiheuttaa hallaa siinä, että sivuutettiin miehet ja afgaaniyhteiskunta, joka on hyvin konservatiivinen, patriarkaalinen (H3)

UNIFEM järjesti erilaisia sukupuolten tasa-arvoa koskevia työpajoja, joiden tarkoitus oli tarjota tarvittavaa teknistä osaamista, sekä lisätä työntekijöiden tietoa näistä strategioista. Näistä painopisteistä huolimatta sukupuolten kannalta merkityksellistä ohjelmointia näytti olevan suhteellisen vähän. Afganistanin henkilöstö YK-järjestelmässä, joka tuntee sekä kansainvälisen avunantajayhteisön vaatimukset että Afganistanin hallintoon kohdistuvan poliittisen paineen, oli

keskeisessä asemassa välittäjinä näiden toimijoiden välillä ja oli mukana helpottamassa jyrkkää oppimiskäyrää. (Kandiyoti 2005, 15–17.) Haastateltava (H4) toi ilmi, että usein naiset poliittisessa päätöksenteossa saattoivat olla hakemalla haettuja, esimerkiksi kansanedustajien puolisoita ja etnisten ryhmien päälliköiden puolisoita. Tietenkään tämä ei koskenut kaikkia naisia. Siitä huolimatta moni naisista jättäytyi pois eduskunnasta. Haastateltava (H5) lisäsi, että Afganistanin politiikka on ollut hieman kyseenalaista, että joskus oli vaikea tietää, olivatko kansanedustajat oikeasti siellä kansan asialla.

Naiset eivät usein ole mukana poliittisessa päätöksenteossa. Naisten päätöksenteon rooli voi olla hyvinkin vahva perheessä, mutta ei julkisessa keskustelussa (H2)

Haasteita aiheutti afganistanilainen kulttuuri, jossa on hyvin vanhoillinen näkemys naisten ja miesten rooleista, joka ylläpitää omalta osaltaan epätasa-arvoista kulttuuria. Haastateltava (H3) otti kantaa siihen, että Afganistanin väestöstä jopa 80 prosenttia asuu maaseudulla omavaraistaloudessa ja koko maailmankatsomus ja elämäntapa on jo itsessään konservatiivinen, mikä tuo haasteita muutosten tekemiselle. Haastatteluissa tuotiin esille myös sitä, että afgaanit ovat olleet historian ja lähihistorian aikana skeptisiä interventioiden omaksumiselle. Naisten osallistaminen on ollut vaikeaa syrjivien sosiaalisten normien vuoksi. Haastateltava (H1) korostikin, kuinka vaikeaa ja haasteellista tällaisten asenteiden muuttaminen on Afganistanissa ollut. Ackerlyn (2016, 36) mukaan usein sosiaaliset normit luovatkin epätasa-arvoisia voimia. Joskus naisten tasa-arvoa käsitellään pikemminkin samanarvoisuuden kuin tasa-arvon kysymyksenä, mikä on herättänyt kritiikkiä feminismiltä ihmisoikeuskeskustelua kohtaan. Ackerly (2016, 25) korostaa myös sitä, että osa ihmisoikeuksiin liittyvistä institutionaalisista ja kulttuurisista käytännöistä voi toimia ikään kuin näkymättöminä esteinä naisten oikeuksille.

Vois sanoa, että kansainvälinen yhteisö ei oikein ymmärtänyt sosiaalista kudelmaa ja siinä oli paljon semmoisia oletuksia. Ei huomioita, sitä, että maa oli kärsinyt jo 20 vuotta sotaa eli yhteensä 40 vuotta tästä päivästä taaksepäin. Yhteiskunnallinen kudelma oli aika pahasti rikki (H3)

UN Womenin tarkoitus on ollut muuttaa asenteita ja käyttäytymistä naisia kohtaan, jossa oikea-aikainen ja tehokas viestintä ovat avainkysymyksiä. UNW käyttää paljon aikaa ja resursseja koulutuksen ja tietoisuuden lisäämisen, mutta siitä on vähän näyttöä, mitä koulutukseen tulevat ihmiset tekevät sen jälkeen ja kuinka paljon siitä on ollut hyötyä. UNW:lla ei ole mahdollisuuksia ennustaa rahoittamansa toiminnan jatkuvuutta, mutta se voi auttaa ihmisiä ymmärtämään, miten hankkeeseen osallistuvilla on mahdollisuus viedä kehitystä eteenpäin. (Taylor & Anwari 2013, 25–26.) Yksi ongelmakohdista oli suppea viestintä, jotka ovat vaikuttaneet tärkeisiin suhteisiin siviilien kuin hallituksenkin kanssa. (Watkins & Azarbaijani-Moghaddam 2019, 16–32.)

Haasteita toi monia vuosia sotaa käyneen maan jälleenrakentaminen. Haastateltava (H3) korosti, että yhteiskunnat kehittyvät aina sisältä päin pitkien prosessien myötä, mitä kansainvälinen yhteisö ei täysin ymmärtänyt. Kansainvälisen yhteisön odotukset yhteiskunnan jälleenrakentamisesta eivät olleet kovin realistisia. Haastateltava (H4) ilmaisi, että myöskään tavallisella kansalla ei ollut luottoa hallinnon toimintaan, joka rajoitti yhteiskunnan rakentamista. Aiemmassa kappaleessa käsiteltiin naisten osallistamisen eri keinoja ja miten niissä on onnistuttu. Haastatteluissa käytiin läpi hankkeiden toimintaa ja tapoja toteuttaa niitä ja kuinka niissä tulisi ottaa keskiöön paikallinen kulttuuri. Haastateltava (H3) kertoi naisten lisääntymisterveyshankkeen onnistumisesta, sillä se sai yhteisöjen hyväksynnän ja klinikoita perustettiin muuallekin Afganistaniin. Ohjelmahanke ja idea puettiin Koraanin perusteluina ja islamin läpi sanoitettiin toimintaa. Toiminta, joka jätti kulttuurin tai uskonnon huomioimatta, saa todennäköisemmin vastarintaa. Haastateltava (H4) painotti myös, ettei muunlaista uskontoa saanut missään nimessä korostaa ja näissä asioissa täytyi olla todella varovainen ja huolellinen.

Koko ajan piti varoa, että ei tuo pientä ripaustakaan, että puhuttaisiin uskonnosta tai tällaisista asioista, se oli armotonta ja se ei koskaan mun mielestä sieltä poistunut. (H4)

Käänteisesti kun tää sama järjestö olisi, tai kv-yhteisö olisi tuonut tavan toimia länsimaisittain, niin se klinikka olisi varmaan poltettu. (H3)

Kansainväliset toimijat eivät puhuneet paikallista kieltä, niin jouduttiin käyttämään tulkkeja. Tietenkin se etäännytti paikallisista ja tuotti haasteita. (H5)

Yksi iso ongelma naisten osallistamisessa liittyi siihen, että usein toiminta keskittyi pääkaupunkeihin. Edellisessä kappaleessa tuli ilmi, että tätä Kabul keskeisyyttä yritettiin kyllä vähentää ja saada naisten ääni kuuluviin myös maaseudulla. Siitä huolimatta maaseudun ja kaupunkien toiminnan väliset erot olivat merkittäviä. Haastatteluissa korostui, että naisilla on lupa liikkua vain saattajan kanssa. Kaukaa maaseudulta matkustaessa Kabuliin piti ottaa huomioon naisen perhe, esimerkiksi lapsenvahdin käytön mahdollisuus. Haastateltava (H4) toi ilmi, että hyvin vähän kiinnitettiin huomiota siihen, kuinka paljon toimintaa todella hankaloitti se tosiasia, että naisilla ei ollut lupaa liikkua yksin. Haastateltava (H4) kertoi esimerkin suuresta naispoliisien konferenssista, joka järjestettiin Kabulissa. Oli erittäin vaikeaa saada naisia kauempaa Afganistanista osallistumaan konferenssiin.

Semmoinen perusongelma mistä ei paljoa puhuta, kun puhutaan afgaaninaisista, niin se on liikkumiskielto, jos todetaan näin. Ei se koskaan poistunut, esimerkiksi suuri ongelma oli saada naiskansanedustajia maalauskylästä ja sitten pitäisi tulla kokouksiin Kabuliin. Ei se käy, jos sulla ei ole miespuolinen henkilö mukana. Ja se oli aina näin. Naisten liikkumisen estäminen oli yksi semmoinen ongelma, joka on estänyt naisten osallistumisen ja naisia jäi sen takia pois eduskunnasta. (H4)

Maaseudun ja kaupunkien todellisuus on kaksi ihan eri maailmaa. Hyvin pitkälti se mitä länsiliittouma tuki Afganistanissa ja mitä tuloksia sitten näkyi esim. just naisen voimaannuttamisen tiimoilta, näkyi aika pitkälti kaupungeissa ja maaseudun todellisuus oli ihan jotain muuta. Maaseudulla elämäntyylillä on yleensä vielä paljon konservatiivisempaa. (H3)

Vaikka tyttöjen ja naisten koulutuksessa ja koulunkäynnissä saatiin aikaan huomattavaa edistystä, niin koulutus kohtasi erilaisia käytännön haasteita. UPR:n (2014) raportin mukaan ongelmat keskittyivät koulujen tuhoamiseen aseellisten hallituksen vastaisten joukkojen toimesta, pätevien opettajien pulaan erityisesti maaseudulla, taloudellisten ja teknisten resurssien puutteeseen, sekä opettajilla oli hyvin alhaiset palkat. Vuonna 2002 perustettu naisasiainministeriö oli jo itsessään iso saavutus Afganistanissa, mutta sen toiminta ei ollut mutkatonta.

Se on yleinen ongelma kehitysmaissa, että vaikka naisasiainministeriö on olemassa, niin se saattaa olla olemassa vain paperilla ja sille ei välttämättä anneta parasta henkilökuntaa tai tarpeeksi rahaa, että sen toiminta ei välttämättä ole kauhean tehokasta. (H2)

Sen tiedän, että naisasiainministeriö oli aliresursoitu. Lisäksi pitäisi kiinnittää huomiota enemmän siihen, että sukupuolten tasa-arvo on kaikkien ministeriöiden asia, eikä vain naisasiainministeriön asia. (H1)

Maan turvallisuustilanne on vaikeuttanut huomattavasti kestävien kehitystulosten saavuttamista ja se onkin ollut pitkä prosessi. Keskeisempiä riskejä tuloksellisuudessa ovat poliittinen epävakaus, josta seuraa kansallisten kumppanien vaihtuvuus, korruptio, sekä yhteiskunnan epätasa-arvoisuus. Se heikentää mahdollisuuksia tukea kaikkein heikoimmassa asemassa olevia avuntarvitsijoita, kuten naisia, vammaisia, vanhuksia ja eri etnisiin vähemmistöihin kuuluvia. (VNS 3/2018.) Haastateltavan (H5) mukaan korruptio tuotti hankaluuksia siviilikriisinhallinnan ja kehitysyhteistyön lisäksi tasa-arvotyössä. On vaikea arvioida, meneekö apu ja raha oikeaan paikkaan, hyödyttääkö se oikeita ihmisiä ja käytetäänkö resursseja oikein.

Afganistanin turvallisuustilanne ja sitä koskevat määräykset aiheuttivat monia haasteita. Yhteistyö muiden kansainvälisten toimijoiden ja paikallisten kanssa oli vaikeaa, sillä aina ei pystynyt heitä edes tapaamaan, kun maan turvallisuustilanne ei sitä sallinut. (H5)

7.4 Tapahtunut muutos ja osallistamisen kehittäminen

Haastatteluissa kävimme keskustelua, tapahtuiko haastateltavien mielestä naisten osallistamisen edistämässä selkeää muutosta ja mitä olisi voitu tehdä toisin, mikä olisi helpottanut haasteiden ja ongelmien kohtaamista ja miten naisten osallistamista olisi voitu parantaa entisestään. Haastateltavilla oli erilaisia näkökulmia tähän ja suurimmat syyt löytyivät erityisesti kansainvälisen yhteisön roolista ja yhteiskunnallisen rakenteen ja sosiaalisten normien huomiotta jättämisestä. Osa koki, että selvää muutosta oli todella tapahtunut, mutta haastatteluissa korostui myös se, että

muutoksesta ei ole tullut pysyvää. Haastateltavat ovat pääosin kuitenkin sitä mieltä, että jonkinlaista muutosta ja edistystä naisten osallistamisessa haasteista huolimatta on tapahtunut.

Mun mielestä tässä ihan viime aikoina tosi monet kansainväliset toimijat sekä YK:ssa, että kahdenväliset maat ovat korostaneet naisten osallistumisen tärkeyttä. Mutta tää ei ihan ollut näin muutama vuosi sitten, jolloin naisten osallistumista korostettiin huomattavasti vähemmän. (H2)

Siinä on mun mielestä tapahtunut selvä muutos. Semmoisella poliittisella diskurssin tasolla. Kehitysyhteistyö tasolla on ehkä integroitu paremmin, mutta poliittisella tasolla se on parantunut vasta viimeisen vuoden aikana. (H2)

Jos mä ajattelen sitä, ennen kun Talebanit nousivat valtaan, niin mun mielestä saavutettiin edistystä, saatiin naisia osallistumaan, vaikka samalla oli tietysti myös haasteita. (H1)

Kuinka onnistunutta se nyt kokonaisuudessa sitten oli, niin ei olla saatu luotua pysyvää tilaa, missä olisi tilaa naistentoimijuudelle, heti kun talibanit tuli valtaan niin naisten asemaa on alettu ajamaan alas. Pitkäkestoista vaikutusta ei olla saatu aikaan (H5)

Haastateltava (H1) totesi, että kun käydään keskustelua rauhanneuvotteluista ja että sinne saadaan naisia mukaan, on tärkeää ottaa huomioon aito naisten äänen kuuleminen. Naisilla pitäisi olla mahdollisuus puhua, ja he saavat äänensä kuuluviin ja lisäksi heitä kuunnellaan. Merkityksellinen osallistuminen (*meaningful participation*) on hyvin tärkeää. Naisia saattoi olla paikalla erilaisissa kokouksissa ja konsultaatioissa, mutta heidän näkökulmiansa ei todellisuudessa oteta huomioon ja heidän ääntänsä ei kuunnella. Haastateltava (H1) myös huomautti, että vaikka onkin nainen, se ei tee osallistumisesta vielä sukupuolitietoista toimintaa, sillä naisetkin voivat olla ajatusmaailmaltaan konservatiivisempia. Toinen haastateltava (H2) kertoi esimerkin Trumpin ajan rauhanneuvotteluista Talebanin kanssa, jossa hänen mielestään otettiin hyvin vähän esille sitä tosiasiaa, että neuvotteluissa pitäisi olla mukana sekä naisia että miehiä. Kyseinen neuvotteluprosessi näyttäytyi haastateltavan (H2) mielestä hyvänä esimerkkinä siitä, että vasta viime aikoina kansainvälisen yhteisön puolelta on alettu kiinnittämään huomiota tähän tasa-arvo kysymykseen naisten ja miesten välillä.

Kansainvälisen yhteisön olisi pitänyt tuoda esiin todella voimakkaasti tää naisten osallistaminen. Kun Trumpin neuvottelut Talebanin kanssa alkoivat, hyvin vähän mitään kansainvälinen yhteisö tästä aiheesta sanoi. Se oli nämä muutamit afganistanilaiset naiset, jotka vaativat heidän ääntänsä kuuluviin. Harva kansainvälisen yhteisön jäsen sanoi tähän juuta tai jaata. Ilman muuta YK:n rooli olisi tärkeä ja YK:n korkeammalta taholta otettaisiin kantaa naisten osallistumiseen (H2.)

UN Womenin toiminta on saanut myös kritiikkiä ohjelmiansa toimeenpanemisista ja edistämisestä. UNW:n tulisi keskittyä pitkän aikavälin suunnitelmaan ohjelman kehittymiseksi eteenpäin. Organisaation täytyisi määrittää realistisempi näkökulma siihen, mitä ohjelmalla voidaan konkreettisesti saavuttaa. Ohjelman henkilökunnan pitäisi lisätä painopisteitä erityisesti niihin

kohtiin, mitkä ohjelman tavoitteista ovat tärkeimmät ja miten niihin pystytään vastaamaan paremmin. UN Women hyötyisi lisää laajemmasta yhteistyöstä siviilien, kansainvälisten järjestöjen, maailmanpankin ja muiden naisorganisaatioiden kanssa. (Watkins & Azarbaijani-Moghaddam 2019, 16–32.) Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että sukupuolten välisen epätasa-arvon huomioiminen strategioissa ja ohjelmointityössä Afganistanissa on usein pelkistetty pelkkänä "vaatimuksena" tarkistuslistalla, joka sisältää huomioitavia näkökohtia, mutta ei kuitenkaan määrittele sitä, miten sukupuoleen liittyvät kysymykset tulisi sisällyttää ohjelmointiin tai miten tasa-arvoon liittyvät tulokset ja vaikutukset on oikeasti raportoitava. Liian vähän panostettiin organisatoristen ja institutionaalisten valmiuksien kehittämiseen sukupuolen tasa-arvon saavuttamiseksi. (APPRO 2018, 7.)

Välillä kun käytiin puhumassa tasa-arvoon liittyvistä asioista sisäministeriössä, kun yhtäkin ministeriä tavattiin, niin se alkoi vaan räpläämään puhelimella, kun puhuttiin näistä asioista. Et ei sillä yhtään kiinnostanut enää siinä vaiheessa. (H5)

Mun mielestä jo se, että miten ulkopuoliset voi tukea tällaisia aktiivisia naisia, niin antaa heille tilaa ja antaa heidän äänensä kuulua. Heitä täytyisi kutsua näihin eri tapahtumiin, kokouksiin ja vaatia että osapuolet järjestävät kuulemisen heidän kanssaan, myös silloin vaikkei heitä olisi kutsuttu virallisiksi osapuoliksi. (H2)

Edellä mainittiin, kuinka vaikeuksia tuottivat erityisesti länsimainen kulttuuri ja kansainvälisen yhteisön vähäinen ymmärrys Afganistanin kulttuurista. Feministisillä teorioilla on kriittinen näkökulma tähän, sillä esimerkiksi postkoloniaali ja ei-länsimaiset feministit ovat kritisoineet naisten ihmisoikeuksia länsimaiden kehittämiksi. Lisäksi länsimaisia feministitutkijoita on kritisoitu siitä, ettei yhteisön kulttuurisia käytäntöjä ja alkuperiä ole ymmärretty (Kouvo 2007, 251–252). Haastateltavat totesivat, että naisten osallistamisessa täytyisi kiinnittää huomiota niihin yhteiskunnallisiin juurisyihin, miksi naisia syrjitään ja mitä asennemuutoksen ja sosiaalisten normien muuttamiseksi voitaisiin tehdä. Tarvittaisiin kokonaisvaltaisempaa, transformatiivista lähestymistapaa ja erityisesti täytyisi työskennellä miesten kanssa ja saada heitä mukaan naisista käytävään ihmisoikeuskeskusteluun. Suomen valtioneuvoston selonteossa (VNS 3/2018) todetaan, että naisten osallistumista yhteiskunnan toimintaa rajoittavat perinteiset tavat ja asenteet, sekä köyhyys. Haastavinta Afganistanissa on erityisesti se, että hankittu edistys säilyisi ja saataisiin aikaan uutta kehitystä.

Oli hyvin epärealistisia odotuksia, oletuksia ja aika heikko ymmärrys eri ihmisten ja yhteisöjen kulttuurista. Olisi pitänyt olla enemmän sosiologista ja antropologista ymmärrystä. Hallituksessa oli myös konservatiivisia voimia, eikä ainoastaan Taleban. (H3)

Länsi halusi tehdä Afganistanista oman peilikuvansa ja se oli tuhoon tuomittu ajatus jo lähtökohtaisesti. (H3)

UN Women on ottanut kantaa miesten osallistumisen vahvistamiseen ja määrittelee, että uuden kumppanuusalueen pitäisi määritellä miehet ja pojat merkittävinä puolestapuhujina ja aktivisteina. Tämä ei ainoastaan tuo viestejä laajemmalle yleisölle, vaan tuo myös vahvistusta. Painopisteenä pitäisi olla se, että naisten oikeudet ovat ihmisoikeuksia ja että naiset ja tytöt voivat edistää merkittävästi yhteisön ja kansakunnan kasvua, jos vain heille annetaan mahdollisuus osallistua ja tulla kuulluksi. (UN Women 2014–2017.) Miesten osallistumisen lisäksi täytyisi edistää tehokkaampaa YK järjestelmää, ottaa siinä mukaan koordinointi ja strategiset kumppanuudet. Toiseksi tarvitaan vahvaa tulosperustaista johtamista, raportointia ja tiedonhallintaa, sekä vahvaa kapasiteettia ja resurssien hyödyntämistä. Sukupuolta ja naisten oikeuksia tarkastellaan yleensä poikkileikkauksina, mikä usein johtaa näkemyksiin tai laimenneisiin ponnisteluihin ongelmien ratkaisemiseksi. UN Women on ainoa YK-elin, jolla on valtuudet pitää sukupuolten tasa-arvoa ja naisten vaikutusvallan lisäämistä ainoana painopistealueenaan, ja siksi sillä on jo lähtökohtaisesti eri valmiudet nostaa asioita esille naisten oikeuksien parantamiseksi. (UN Women 2014–2017, 17–18.)

Naisten osallistamiseen pitäisi lisätä rahoitusta ja budjetointia, sillä ilman sitä tuloksia osallistamisen edistämisessä on vaikea saavuttaa. Lisäksi tarvitaan asennemuutosta siihen, että naisten osallistuminen politiikkaan olisi oikeasti ok. Niin kauan kuin miesten asenteet ei muutu, hyvin vähän tuloksia saadaan aikaseksi. (H1)

Yhteistyötä paikallisten toimijoiden ja eri järjestöjen kanssa olisi pitänyt lisätä ja tukea enemmän. Haastateltavan (H5) mielestä paikallisia afgaaninaisia olisi pitänyt kuunnella vielä enemmän, mitkä heidän todelliset tarpeensa oikeasti ovat ja mitä toiveita heillä on tulevaisuuteen liittyen. Kun olisi kuunneltu herkemmin naisia, sillä olisi voitu varmasti parantaa kansainvälistä työtä Afganistanissa, myös tasa-arvotyötä. Paikallisten toimijoiden kanssa yhteistyötä tulisi lisätä.

Silloin kun minä olin siellä, niin monta kertaa mietin, että teemmekö me tarpeeksi. (H5)

Tämmöisen aikakertaamisen jälkeen voisi todeta, että tasa-arvo ja osallistuminen on ollut heikkoa vuodesta 2001 vuoteen 2021. Se kyllä kehittyi huomattavasti, mutta kuitenkin se osallistuminen tai tää osallistaminen on ollut hankalaa. On vaikea motivoida ihmisiä todella sisään siihen systeemiin. Vaikka todella kyllä haluttiin auttaa. (H4)

7.5 1325 päätöslauselman toimeenpaneminen ja Suomen rooli

Viides teemani keskittyy erityisesti Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 päätöslauselmaan. YK:n 1325 päätöslauselma toimii yhtenä teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksessani ja haastatteluissa nousi esiin erityisesti ohjelman toimeenpaneminen, kansallisen toimintasuunnitelman tekeminen ja Suomen rooli 1325 ohjelmassa. Suomi on ollut merkittävä toimija Afganistanin kansallisen Naiset,

rauha ja turvallisuus -toimintaohjelman laatimisessa ja sen toimeenpanemisessa. Suomi oli tukemassa Afganistanin 1325 toimintaohjelman valmistumista vuonna 2015 ja onkin pyrkinyt tukemaan Afganistanin omaa omistajuutta. (VNS 3/2018.) Haastatteluissa korostettiin Suomen panosta ja roolia, sillä sukupuolten tasa-arvo on ollut Suomelle tärkeä teema ja sitä pyrittiin tuomaan esille Suomen tekemässä työssä. Suomen 1325 kansallisessa toimintaohjelmassa korostetaan, että päätöslauselman tavoitteet otetaan huomioon pitkäaikaisten kehityskumppanien kanssa käytävissä konsultaatioissa ja politiikkadialogeissa. Erityisesti kehitysavun prioriteettina ovat tasa-arvo ja naisten oikeudet muun muassa Afganistanissa. (UM 2018-2021, 31.) Lähi-idässä tavoitteena on ollut UN Womenin kautta edistää Naiset, rauha ja turvallisuus teeman tunnettavuutta ja tukea naisten johtajuutta. Tärkeässä roolissa on, että toimintaohjelmia tuetaan paikallisesti. (UM 2018-2021, 21.) Tätä paikallista tukemista Suomi on Afganistanissa toteuttanut aktiivisesti.

Ja se oli todella pitkä monivuotinen prosessi, että saatiin se kansallinen toimintasuunnitelma valmiiksi. Se oli jo iso saavutus, että se saatiin valmiiksi. (H5)

Suomi edisti 1325 ohjelmaa ja sitä tuettiin UN Womenin kautta, että he saavat kansallisen 1325 toimintaohjelman tehtyä ja sehän saatiin tehtyä. Se ei ole mitenkään täydellinen, mutta tärkeä edistysaskel. Kun lähdin Afganistanista, siellä aloitettiin toimintaohjelman lokalisatiota ja kuinka se viedään paikallistasolle. (H1)

Vaikka Suomen kehitysyhteistyön tavoitteisiin on Afganistanissa aina kuulunut tyttöjen ja naisten oikeuksien ja aseman vahvistaminen, haastateltava (H3) toi ilmi, ettei päätöslauselma ole ollut kehitysyhteistyön arjessa vahvasti mukana. Sukupuolinäkökulma kyllä huomioidaan kehitysyhteistyön toiminnassa, mutta ei välttämättä päätöslauselman kautta.

On jännä, kun mietitään, että tässä kehitysyhteistyön arjessa ja maailmassa tää 1325 ei ole oikein näkynyt. Se oli enemmän ehkä sellaista politiikkakeskustelua niin se näkyi vahvemmin ehkä esimerkiksi noissa poliisikoulutuksissa, että ehkä ne ovat vähän eri todellisuudet. Esimerkiksi naisten UNESCO:n lukutaitohankkeissa ei näkynyt 1325 ajatusmaailmaa. (H3)

Suomen 1325 toimintaohjelmassa on todettu, että kansallisella tasolla päätöslauselman aihepiiri kuuluu osana hallitusohjelmaan. Paikallisella ja kansainvälisellä tasolla, sekä kansainvälisissä järjestöissä tavoitteet pyritään saavuttamaan muun muassa kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun ja diplomatian keinoilla. (UM 2018-2021, 7.) Lisäksi ohjelmassa todetaan, että naisten aseman edistäminen erilaisissa hauraissa tilanteissa on ollut Suomen läpileikkaava teema Suomen kehitysyhteistyössä. Naisten osallisuuden vahvistaminen kuuluu tavoitteisiin kaikessa kehitysyhteistyössä. (UM 2018-2021, 31.) Afganistanissa naisten oikeuksien puolesta tehdyssä työssä on haastateltavan (H3) mukaan korostui enemmänkin vain sukupuolinäkökulma, mutta ei itsessään päätöslauselman kanta. Suomen valtioneuvoston selonteossa Afganistanin tilanteesta (VNS/3 2018). YK:n 1325 päätöslauselma mainitaan vain muutaman kerran ja naisten oikeuksien

edistämistä selonteossa käsitelläänkin yleisesti eri hankkeiden, kuten lukutaito-ohjelman kautta, eikä niinkään päätöslauselma edellä.

Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 päätöslauselman toimeenpaneminen kohtasi haasteita ja Afganistanin kansallinen toimintasuunnitelma 1325 on saatu valmiiksi vuonna 2015. Haastateltava (H4) perusteli, ettei sen laatimisessa ollut huomioitu sitä, mihin olosuhteisiin se tullaan sijoittamaan. Päätöslauselma on hyvin samantapainen kuin Suomen tai muiden maiden vastaava. Päätöslauselman teossa ei otettu tarpeeksi huomioon sitä, minkälaiseen maahan ja kulttuuriin se tullaan asettamaan. Lisäksi Afganistanin maassa vallitseva turvattomuus ja turvallisuustilanne on ollut yksi keskeisempiä esteitä 1325 toimintasuunnitelman toimeenpanolle. Paikallisten toimijoiden ja sidosryhmien olisi jatkettava yhteistyötä ja liitettävä seurantatoimintaan edistystä ja tulosten arviointia. (APPRO, 2018.)

Kauhean hyviä tuloksia ei ole ollut, mutta se on ollut yhtenä ohjeena ja taustana työlle siellä. Semmoisenaan kun se laitetaan toiseen kulttuuriin niin se ei ehkä lähde hyvin liikkeelle. (H4)

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 kokonaisvaltaisen täytäntöönpanon kannalta tärkeitä instituutioita ovat muun muassa turvallisuusministeriöt (sisäasiainministeriö, puolustusministeriö, puolustusministeriö ja kansallinen turvallisuusosasto, NDS), sekä Afganistanin armeija ja poliisi. Tietoisuutta heidän roolistaan päätöslauselman täytäntöönpanossa on kuitenkin parannettava ja tuettava edelleen, koska patriarkaattinen ja naisille epäystävällinen ympäristö haittaavat entisestään valmiuksien kehittämistä ja sukupuoleen liittyvien koulutusohjelmien täytäntöönpanoa näissä yksiköissä. (UNW Afghanistan 2014–2017.) Huomattavaa on, että 1325:n hyväksymisen jälkeen kesäkuussa 2015 keskeisiin ministeriöihin on kuitenkin nimitetty myös ”NAP-tietopisteitä” helpottamaan päätöslauselma 1325:n täytäntöönpanoa (APPRO 2018, 12.)

Kyllä sen toimeenpaneminen ja vieminen eteenpäin oli todella haasteellista monelta osalta. Me toki omissa työssämme sovellettiin näitä 1325 päätöslauselmassa määriteltyjä aktiviteetteja ja toimia. Sen valmistuminen oli suuri saavutus, mutta kyllä se implementointi oli mun käsittääkseni tosi haasteellista. (H5)

Yksi päätöslauselman ongelma on ollut se, miten ja millä olettamuksilla naisia vedetään mukaan turvallisuussektorille ja rauhanrakentamiseen. Kaikkien naisten esittäminen ”luonnollisina rauhanrakentajina” jättää huomiomatta sen tosiasian, että naisten sosiaalinen syrjintä tunkeutuu usein työelämään ja että naiset eivät ole vain yksi yhtenäinen massa, vaan he voivat toimia ja toimivat erilaisten etujen ja näkökulmien edustajina. Naisten määrän lisäämiseksi kansallisen toimintasuunnitelma 1325:n osallistumisjärjestelmän vaatimusten täyttämiseksi on liitettävä säännöksiä naisten suojelemiseksi ja voimaannuttamiseksi sekä ottamalla käyttöön mekanismeja, jotka estävät

syrynnän ja naisiin kohdistuvan väkivallan eri muodot. Kaiken tämän mahdollistamiseksi myös budjetointi kansallista toimintasuunnitelmaa varten pitäisi tarkastaa uudelleen. (APPRO 2018, 20–21.)

Afganistanin kansallisen toimintasuunnitelman 1325 kehittämiseksi kansainvälisten avunantajien olisi tehostettava ponnisteluja sukupuoleen perustuvissa kehitysohjelmissa ja samalla vahvistettava tuhansia valtuutettuja ja koulutettuja naisia, jotka työskentelevät sairaanhoitajina, lääkäreinä, lakimiehinä, opettajina, toimittajina, virkamiehinä ja kansalaisjärjestöjen työntekijöinä. Toimintaohjelmaan pitäisi lisätä erityisiä säännöksiä miesten ja poikien sisällyttämiseksi 1325 ohjelmaan ja toimintaan, koska, kuten muissakin patriarkalisissa yhteiskunnissa, sukupuolten tasa-arvon edistäminen Afganistanissa voidaan varmistaa vain miesten aktiivisella osallistumisella ja tuella. (APPRO 2018, 21.) Päätöslauselman 1325 toimeenpanemisessa esiintyy samanlaisia haasteita, mitä olen käsitellyt yleisemmällä tasolla kolmannen teeman kohdalla. Kansallisen toimintasuunnitelman tekemisessä on jätetty varjoon afganistanilainen kulttuuri, miesten rooli tasa-arvokysymyksissä, sekä resurssit ohjelman asianmukaiseen toimeenpanemiseen ovat olleet heikot. Nämä haasteet ovat esiintyneet edellä esitetyissä hankkeissa ja ohjelmissa ja yleisesti tasa-arvon viemisessä Afganistanin yhteiskuntaan.

7.6 Tulevaisuuden näkymät suomalaisten asiantuntijoiden näkökulmasta

Tutkimukseni on keskittynyt 2000-luvulla tehtyyn työhön naisten osallistamisen hyväksi, mutta historiaa ei ole ilman tätä päivää. Viimeiseksi teemaksi tutkimuksessani nousi kysymys naisten osallistaminen tulevaisuudessa. Kun pohditaan tämänhetkistä tilannetta Afganistanissa, missä naisten asema yhteiskunnan päätöksenteossa näyttäytyy epävarmana, on hyvä ottaa esille niitä näkökohtia, mihin suuntaan naisten oikeudet ovat tällä hetkellä Afganistanissa menossa. Haastateltavat pohtivat naisten osallistamisen vuoksi tehtyä työtä ja mikä sen tulevaisuus Afganistanissa mahdollisesti tulee olemaan. Tilanne Afganistanissa muuttui äkillisesti 15 elokuuta vuonna 2021, kun Talibanit nousivat valtaan 20 vuoden jälkeen. Keskustelua käydään tällä hetkellä vilkkaasti siitä, miten esimerkiksi naisten koulunkäynti mahdollistetaan ja saavatko naiset tehdä töitä. Koska tilanne on sen verran uusi, haastateltavat antoivat näkemyksiä tämänhetkisen tilanteen perusteella ja erityisesti kysymysmerkkejä ja huolenaiheita nousi siitä, miten Talibanin kanssa tullaan tulevaisuudessa neuvottelemaan.

Haastateltava (H4) oli hämmästynyt siitä, että monet ajattelevat naisten eteen tehdyn työn menneen hukkaan. Myös haastateltava (H2) korosti, kuinka naisten hankkimat neuvottelutaidot ja kapasiteetin tukeminen (*capacity building*) tulee säilymään. Onkin tärkeää tiedostaa se, ettei

kahdenkymmenen vuoden aikana tekemä työ ole valunut hukkaan, vaan afgaaninaiset ovat päässeet kouluttautumaan ja hankkimaan tietotaitoja, jotka säilyvät yhä tänäkin päivänä. Suurin kysymys on tällä hetkellä se, että pääsevätkö he jatkamaan työntekoa ja kouluttautumista Talebanin hallinnon alla. Haastatteluissa pohdittiin myös, että paljon koulutettua väestöä on lähtenyt muihin maihin työskentelemään. Haastateltavan (H5) mukaan useita osaavia tasa-arvotyön parissa työskennelleitä henkilöitä on joutunut lähtemään Afganistanista.

Miten se hukkaan meni, kyllä kaikki on kuitenkin ihmisten päissä vielä. Koulutettuja ihmisiä siellä on edelleen ja osa on toki lähtenyt maasta ja pystyy hyödyntämään oppimaansa. Ne, jotka on lähtenyt, heillä on se oppi ja ei se mihinkään häviä. Ja tilanne voi muuttua ja ihmiset pystyvät palaamaan takasin maahan. (H4)

Ja me kysyttiin vuonna 2008 että missä Taleban on tällä hetkellä, niin saatiin vastaus, että se on kaikkialla. Ei se koskaan sieltä oikeasti poistunut. (H4)

Haastatteluissa pohdittiin, tuleeko Taleban täyttämään lupauksia siitä, että naiset ja tytöt saavat jatkaa koulunkäyntiä ja työntekoa. Siviilien kärsimys on tällä hetkellä suurta ja huoli naisten ja tyttöjen kouluun pääsystä on kova. Haastateltava (H3) perustelee, että varat Afganistanissa täytyisi avata ja usein rahan käyttäminen politiikan välineenä ei ole tuottanut parhaimpia mahdollisia tuloksia.

Ainakin nyt koulutuksen osalta voisi toivoa, että tilanne olisi parempi, kun 90-luvun lopulla. En sitten työskentelyn suhteen en osaa sanoa. Naiset saa tehdä töitä lääkärinä koska ei voi olla mieslääkäreitä naiselle, mutta aika huteralta näyttää naisten työnteko noin yleisesti jokaisella alalla. (H2)

Naisten ja tyttöjen asema on ollut jo alun perin heikko, vaikka edistystä tapahtuikin, joten erityisesti kysymykset siitä, miten Talebanin kanssa pystyttäisiin neuvottelemaan tyttöjen koulunkäynnin ja naisten työssäkäynnin mahdollistamiseksi ovat ajankohtaisia. Kaikki haastateltavat näkevät tilanteen erityisen vaikeana, vaikka tilanne ei kuitenkaan ole aivan täysin verrattavissa Talebanin aiempaan hallintoon. Naisten ja tyttöjen asema ei pitäisi olla neuvoteltavissa. Haastateltava (H2) jakoi ajatuksia siitä, että myös Taleban on oman perheen sisällä antanut tyttöjen käydä koulua. Kuitenkin tilanne voi toteutua alueellisesti epätasa-arvoisesti ja tyttöjen kouluun pääseminen vaihdella paikallisesti haastateltavan (H1) mukaan.

Jää nähtäväksi se, että onko Taleban sanansa mittainen. Emme tiedä. Saa nähdä miten tilanne etenee, tosiaan eihän se hyvältä näytä. Saattaa tulla miljoonien ihmisten pakolaistulva ja se ei ole kenenkään edunmukaista, etenkään afgaanien. (H3)

8. Johtopäätökset ja pohdinta

Tutkielmani on käsitellyt, mitä muutoksia naisten osallistamisen edistämiseksi Afganistanissa on tapahtunut ja miksi osallistamisessa on ollut haasteita. Lisäksi pro gradu -tutkielmassani on sivuttu Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 päätöslauselman vaikutusta Afganistanissa, sekä Suomen roolia päätöslauselman toimeenpanemisessa ja yleisellä tasolla Suomen osallistumista naisten tasa-arvon edistämiseen. Tutkimuskysymyksiäni pro gradu -tutkielmassani ovat miten naisia on saatu mukaan poliittiseen päätöksentekoon ja julkiseen keskusteluun, sekä millaisia konkreettisia keinoja osallistamisen edistämiseen on käytetty. Toinen tutkimuskysymykseni on ollut se, että miksi naisten osallistaminen Afganistanissa on ollut haasteellista ja kolmas kysymykseni keskittyy siihen, miten suomalaiset toimijat ovat nähneet naisten osallistamisen edistämisen. Haastatteluista ja aineistoista löytyi kuusi eri teemaa, jotka yhdistyvät tutkimuskysymyksiini ja nostivat esiin monia eri näkökulmia naisten osallistamisen edistämiseksi. Tässä kappaleessa esittelen vastauksiani tutkimuskysymyksiini ja aineistoistani löytämäni teemat auttavat niihin vastaamisessa.

Afganistanissa on tapahtunut huomattavaa edistystä naisten tasa-arvon parantamisessa, myös osallistamisen näkökulmasta. Haastateltavani kokivat, että naisten osallistamisen edistämiseksi on tapahtunut muutosta 2000-luvulla. Muutoksen aikaansaaminen ei ole ollut helppoa ja se on ollut hidasta. Naisia on pyritty saamaan mukaan julkiseen keskusteluun, poliittiseen päätöksentekoon sekä rauhanneuvotteluihin ja tässä on myös onnistuttu. Talebanin hallinnon jälkeen naisten ääni yritettiin saada kuuluviin ja naisia pyrittiin rohkaisemaan mukaan monilla eri keinoilla, sillä naiset olivat olleet jo pitkään huonossa yhteiskunnallisessa asemassa. Naisia tuettiin koulutuksen perusteista lähtien, kuten lukutaidon opettamisella. Lisäksi naisille tarjottiin mahdollisuuksia saada oikeudellista apua ja osallistua enemmän päätöksentekoon yhteisöjen sisällä. Afganistanissa perustettiin naisasiainministeriö jo vuonna 2002 ja tyttöjen koulutukseen alettiin panostamaan aikaisempaa enemmän ja tyttöjen määrä kouluissa kasvoi hurjasti. Myös AREU:n tekemän tutkimuksen (2013) tuloksissa näkyi naisten ja tyttöjen koulutuksen lisääntyminen.

Naiset ovat saaneet äänioikeuden vaaleissa ja naisten osallistumista politiikkaan tuettiin eri koulutuksilla ja valmennuksilla erityisesti UN Womenin kautta, joka oli merkittävä naisten oikeuksien parissa työskennellyt toimija. Suomi oli myös yksi UN Womenin tukijoista. Yksi laajoista ohjelmista Afganistanissa oli poliisivoimien uudistamiseen keskittynyt siviilikriisinhallinta hanke EU POL Afganistan, jonka tarkoitus oli tuoda tasa-arvo ja ihmisoikeusnäkemys poliisityöhön, sekä kouluttaa naispoliiseja. Suomi on ollut vahvasti mukana tukemassa ohjelmaa ja

naispoliiseja saatiin koulutettua hyvä määrä. Naisille määrättiin myös kiintiöt eduskuntaan. Osallistamista pyrittiin lisäksi levittämään Afganistanin maaseudulle ja yrittää päästä eroon pääkaupunkikeskeisyydestä. Jokaisella afgaaninaisella tulisi olla mahdollisuus saada roolinsa yhteiskunnassa näkyviin. Tutkimuksessani havaittiin, että naisten osallistamiseen on ollut erilaisia keinoja ja osa niistä on toiminut paremmin kuin toiset.

Niin kuin edellä jo todettiin, muutosta on tapahtunut haasteista huolimatta. Suurimmat haasteet kuitenkin liittyivät resurssien vähyyteen, miesten vähäiseen aktivointiin tasa-arvo ja sukupuolikysymyksissä, kulttuuriin, pitkiin välimatkoihin, sekä maan turvallisuustilanteeseen. Budjetointia naisten osallistamiseen oli varsin vähän, esimerkiksi naisasiaministeriö koettiin tehottomaksi vähäisen budjetoinnin vuoksi. Lisäksi miesten roolia ei ohjelmissa juuri korostettu, vaan tavoitteena oli saada ennemminkin naisten ääni kuuluviin. Haastatteluissa kuitenkin korostui, kuinka tärkeää olisi saada aktivoitua miehiä mukaan, sillä tasa-arvon saavuttaminen ilman heitä ei ole mahdollista. Samanlaisia tuloksia saatiin myös Bahrin (2014) tutkimus ”*Western Gender Policies in Afghanistan: Failing Women and Provoking Men*” jonka tuloksissa näkyivät kansainvälisen yhteisön epäonnistuminen saada sukupuolten tasa-arvon tietoisuutta myös miesten keskuuteen. Lännen ajattelutapa nähtiin uhkaavana ja epäkunnioittavana. Myös feministinen ihmisoikeuskeskustelu on ottanut kantaa läntiseen ihmisoikeusajattelutapaan ja kritisoinut sitä. Pro gradu -tutkielmassani haastateltavat totesivat yksimielisesti, että kulttuuri aiheutti paljon haasteita. Kansainvälinen yhteisö ei ottanut huomioon tarpeeksi kulttuuriin erilaisuutta verrattuna länteen, kuten maassa hallitsevia sosiaalisia normeja ja yhteiskunnan rakennetta ja sillä oli epärealistisia odotuksia maan jälleenrakentamisesta.

Hankkeet onnistuvat todennäköisesti paremmin, kun ne on organisoitu kulttuurisensitiivisesti ja paikallinen toimijuus etusijalla. Muita ongelmia tuotti naisten saaminen eri tapahtumiin ja konferensseihin maaseudulta, sillä naisella täytyi olla liikkeessa mukana miespuolinen saattaja. Joskus maan turvallisuustilanne oli este toiminnalle, sillä yhteistyö muiden kansainvälisten ja myös paikallisten toimijoiden kanssa oli vaikeaa. Tutkimukseni tuloksissa käy ilmi, että kansainvälisen yhteisön pitäisi ottaa naisten osallistamista esille yhä enemmän ja huomioida paikallinen kulttuuri toiminnassaan paremmin. Yhteistyö paikallisten järjestöjen kanssa nähdään tärkeänä ja miesten osallistaminen tasa-arvo kysymyksissä nousi tutkimuksessa merkittäväksi tekijäksi.

Analyysissäni kiinnitin huomiota erityisesti osallistamisen käsitteen määrittelyyn. Haastateltavat määrittelivät osallistamista lähinnä eri tasojen ja tavoitteiden kautta, sekä afgaaninaisten oikeuksien kontekstissa. Osallistamisella nähtiin kuitenkin olevan tärkeä rooli siinä, että naisia todella

kuunnellaan ja heidän näkökulmansa otetaan esiin. Osallistaminen myös liitettiin yhteistyön tekemiseen. Käsite on sinänsä ongelmallinen, sillä sille ei ole täysin suoraa englanninkielistä käännöstä. Afganistania käsittelevissä dokumenteissa, jotka olivat haastattelujen tukena osana aineistoa, ei sanaa osallistaminen käytetty. Teksteissä vilisee yleensä käsite osallisuus, joka on englanniksi *participation*. Suomessakin osallistaminen näyttää olevan vielä suhteellisen uusi termi ja sitä käytetään hieman eri tarkoituksissa, kuten Meriluodon & Litmasen (2019) teos painottuu enemmän demokratian näkökulmaan.

Haastateltavien tekemissä määritelmässä nähtiin kuitenkin yhtäläisyyksiä yllä mainitun teoksen kanssa. YK:n päätöslauselma 1325 käyttää termiä osallistuminen ja liittää siihen eri asioita, missä naisten osallisuutta tulisi lisätä. (S/RES/1325 2000.) Myös haastateltavat liittivät osallistamisen käsitteeseen samoja teemoja. Osittain osallisuus ja osallistaminen voidaankin nähdä päällekkäisinä käsitteinä, vaikka ne tarkoittavatkin hieman eri asioita. Osallistamisen käsite on kuitenkin sopiva tutkimustehtävääni ja käsitettä voisi hyödyntää enemmän pro gradu -tutkielmani aihepiirin kaltaisissa tutkimuksissa. Haastatteluissa osallistamisen käsitteen määrittely ei ollut loppujen lopuksi niin merkittävässä roolissa, joten sen määrittely jäi hieman avonaiseksi ja selkeää määritelmää ei käsitteelle löytynyt. Odotin, että tutkielmassani käsite olisi noussut paremmin esiin, mutta niin ei kuitenkaan käydy. Se voi johtua esimerkiksi siitä, ettei käsitettä määritellä monissakaan hankkeissa tai ohjelmissa sellaisenaan. Lisäksi käsite ei välttämättä ole niin tuttu ja kansainvälisessä kirjallisuudessa osallistamisen käsite voi mennä päällekkäin muiden käsitteiden kanssa, vaikka sillä voitaisiin tarkoittaa samaa asiaa. Käsitettä ei myöskään esiinny pro gradu -tutkielmani kaltaisissa tutkimuksissa. Käsitteen voisi määritellä yksinkertaisemmin ja selkeämmin ja mielestäni tutkimukseni kontekstissa sillä tarkoitetaan niitä kaikkia käytännöllisiä keinoja, joilla yritetään saada naisten ääni kuuluviin. Tärkeää olisi lisäksi kiinnittää huomiota enemmän siihen, ketkä tekevät työtä osallistamisen edistämisen hyväksi ja millaisilla toimilla he pyrkivät tätä toteuttamaan.

Vuonna 2015 Afganistanissa ratifioitiin YK:n Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 päätöslauselma ja yksi teemoistani käsitteli päätöslauselman tehokkuutta ja toimeenpanemista. Erityisesti päätöslauselmaa tarkasteltiin Suomen roolin kautta, sillä Suomi oli yksi maista, joka oli mukana kehittämässä Afganistanin 1325, Naiset, rauha ja turvallisuus kansallista toimintasuunnitelmaa. Kyseinen toimintasuunnitelma on avattu tarkemmin tutkielmani kappaleessa kaksi. Tutkimuksen tuloksissa välittyi, että Suomi on ollut merkittävä toimija tasa-arvon edistämiseksi Afganistanissa. Suomi on tehnyt pitkäkestoista työtä tyttöjen ja naisten aseman edistämiseksi ja tuonut kehitysyhteistyössä esiin arvoja ja periaatteita, mitä se on toiminnassaan vaalinut jo useiden vuosien

ajan. Haastateltavat kokivat, että päätöslauselma on hyvä ja merkittävä edistysaskel naisten osallistamisen kannalta. Päätöslauselma ei kuitenkaan ollut kehitysyhteistyössä niin vahvasti taustalla. Toimintasuunnitelma ei ollut täysin virheetön ja se oli hyvin samanlainen kuin Suomen vastaava toimintasuunnitelma. Tällaisen suunnitelman sovittaminen eri kulttuurin on haasteellista. 1325 päätöslauselman toimeenpanemista Afganistanissa on kritisoitu siitä, että se ei sisällytä miehiä ja poikia mukaan tasa-arvo asioihin ja Afganistanin ministeriöt tarvitsisivat enemmän tietoa sen toimeenpanemisesta ja soveltamisesta omaan toimintaansa.

Anu Westerbergin pro gradu -tutkielmassa (2016) korostettiin, että asiantuntijoiden ja rauhanturvaajien koulutusta pitäisi lisätä sukupuolikysymyksiin liittyen. Tämä pro gradu -tutkielma on tuottanut samanlaisia tuloksia tutkielmani kanssa. Päätöslauselma on ollut kansallisessa toimintasuunnitelmassa mukana vasta muutamia vuosia, joten arviointia ei ole vielä voitu toteuttaa pitkällä aikavälillä. Muutoksien aikaansaaminen Afganistanissa on ollut pitkä prosessi. Tutkimuksessani en keskittynyt pelkästään päätöslauselman toimeenpanemiseen, sillä Afganistanissa monet muut hankkeet, ohjelmat ja lait ovat olleet merkittävässä osassa naisten osallistamisessa. Lisäksi päätöslauselma on melko tuore, joten koin, ettei pelkkä sen tarkastelu riittänyt. Kaikissa hankkeissa päätöslauselman Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 pilarit eivät toimineet suuntaviivoina, mutta koin tärkeäksi myös muiden hankkeiden ja ohjelmien esittelemisen analyysissa. Päätöslauselma on hyvä edistysaskel, mutta pelkästään sen arvioiminen ei anna tarpeeksi laajaa kuvaa Afganistanissa naisten eteen tehdystä työstä, sillä se on otettu käyttöön perusteellisemmin Afganistanissa vasta lähivuosien aikana.

Tutkimukseni tuloksista voidaan nähdä, että viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana kehitystä naisten osallistamisessa on tapahtunut. Afganistan tarvitsisi kuitenkin enemmän tukea sukupuoli ja tasa-arvo näkökulman tuomisessa kaikkialle hallintoon, sekä eri ohjelmissa ja hankkeissa on syytä kiinnittää huomiota kulttuurisensitiiviseen toimintaan eli ottamalla huomioon maan yhteiskunnallinen rakenne ja uskonto. Myös Afganistanin muita ministeriöitä pitäisi osallistaa mukaan tasa-arvoasioihin naisasiainministeriön lisäksi. Näillä keinoilla voitaisiin parantaa naisten osallistamista yhteiskunnassa. Toiminnan ulottaminen Kabulista maaseudulle kaipaa myös lisää vahvistusta, sillä niin kuin kirjallisuudessa ja tutkimuksen tuloksista selvenee, on elämä Afganistanin pääkaupungissa ja pääkaupungin ulkopuolella varsin erilaista.

Tutkimuksessani on myös rajoituksia. Haastatteluissa korostuu lähinnä suomalaisten asiantuntijoiden näkökulma, vaikka myös kansainvälisten järjestöjen ääni nousee esiin dokumenteista ja haastateltavien kertomuksissa on yhtäläisyyksiä muun aineiston kanssa. Tämä

lisää tutkimuksen luotettavuutta. Jokaisen haastateltavani työnkuva oli hieman erilainen ja tapahtunut eri vuosina, joten sain analyysini mielenkiintoisia havaintoja ja jokainen haastateltava toi jotain uutta tietoa, mitä muut haastateltavat eivät olleet ottaneet esiin. On kuitenkin hyvä huomioida se, että Afganistanissa työskentelee ja on työskennellyt useita kansainvälisiä toimijoita, organisaatioita ja järjestöjä, puhumattakaan paikallisten tekemästä toiminnasta. Tutkimukseni tuloksista ei voi tehdä yleistyksiä ja lisäksi tutkimuksessa on mainittu vain murto-osa hankkeista, mitä Afganistanissa on tehty. Tässä tutkielmassa käsittelemissäni hankkeissa ja ohjelmissa Suomi on ollut vahva toimija ja muiden maiden tekemä toiminta jää vähemmälle tarkastelulle. Tutkimuksen rajallisuuden vuoksi, koin tekemäni aiheen rajauksen suomalaisiin asiantuntijoihin hyväksi vaihtoehdoksi. Tutkimukseeni valikoitui myös vain viisi haastateltavaa, joten analyysi olisi voinut olla kattavampi ja monimuotoisempi, jos haastateltavia olisi ollut enemmän. Afganistanissa on työskennellyt useita suomalaisia henkilöitä, joten suuria yleistyksiä ei tämän tutkielman perusteella voida tehdä. Tutkielmani tuo esiin näkökulmia suomalaisten toimijoiden tekemästä työstä tasa-arvon parissa.

Suomalaiset asiantuntijat toivat mielenkiintoista tietoa tutkielmaani erityisesti siitä, mitä kaikkea Afganistanissa tehtiin naisten hyväksi, sekä he kertoivat omista kokemuksistaan siellä, kuten minkälaisia haasteita juuri heidän tekemä työ Afganistanissa kohtasi. Haasteltavien kautta kerätty tieto on erilaista kuin pelkkä dokumenteista kerättävä, sillä haastatteluissa päästään aiheeseen käsiksi paljon yksityiskohtaisemmin. Haastateltavat korostivat lisäksi Suomen tekemää tasa-arvotyötä ja tutkielmani keräsi informaatiota siitä, miten Suomi on ollut osa YK:n 1325 päätöslauselman toimeenpanemisesta. Aiemmat löytämäni tutkimukset ovat perehtyneet lähinnä suomalaisten toimintaan rauhanturvaoperaatioissa ja konfliktinratkaisussa, joten tämä tutkielma toi tietoa enemmänkin naisten ihmisoikeuksien näkökulmasta. Naisten mahdollisuus osallistua päätöksentekoon ja yhteiskunnan asioihin ovat tärkeitä ihmisoikeuskysymyksiä.

Naisten osallistaminen Afganistanin tulevaisuudessa näyttäytyy tällä hetkellä varsin epävarmana. Naisten työssä käyminen ja tyttöjen kouluttautuminen ovat vaakalaudalla. Nämä ovatkin keskeisiä kysymyksiä Talebanin kanssa neuvoteltaessa. Haastatteluissa korostui kuitenkin vähän toiveita siihen suuntaan, että tyttöjen koulunkäynti voisi jatkua. Tämänhetkisen tilanteen valossa ei voida kuitenkaan antaa varmoja vastauksia. Nämä ovatkin tulevaisuudessa uusia tarpeellisia tutkimuksen kohteita, kun nähdään, mihin Afganistanin yhteiskunnan tilanne tulee menemään.

Jatkotutkimusehdotukset

Aikaan saatu muutos ei ole ollut Afganistanissa kovin pysyvää. Tärkeitä lisätutkimuksen aiheita tutkielmani tuloksien valossa liittyvät esimerkiksi siihen, että miten miehiä voitaisiin aktivoida tasa-arvo ja sukupuolikysymyksiin mukaan ja miten YK:n 1325 päätöslauselmaa voitaisiin integroida paremmin Afganistanin yhteiskuntaan sopivaksi. Tutkielmassani korostui erityisesti miesten vähäinen aktivointi tasa-arvo kysymyksissä, joten Afganistanissa täytyisi kehittää enemmän toimintatapoja ja suuntaviivoja siihen, miten tätä asiaa voitaisiin kehittää. YK:n päätöslauselman toimeenpaneminen Afganistanissa ei ole ollut täysin onnistunutta ja haastatteluissa kävi ilmi, ettei sen näkökulmaa monissa ohjelmissa ja hankkeissa välttämättä käytetty. Miesten ottaminen mukaan päätöslauselmaan viitekehyksiin olisi myös ehdottoman tärkeää. Lisää tutkimusta tarvittaisiin siitä, miksi sen toimeenpaneminen ei ole onnistunut ja millä tavoilla esimerkiksi kansainvälinen yhteisö voisi auttaa sen toteutumisessa, erityisesti tässä voitaisiin onnistua, kun tehdään läheisesti yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa. Vaikka osallistamistyötä tekevät monet kansainväliset toimijat, Afganistanissa voitaisiin hyötyä myös paikallisten osallistamisesta ja tukea heidän koulutustansa ja tietämystä naisten oikeuksista.

Tutkimusta ja koulutusta tarvittaisiin myös eri kulttuurisensitiivisten työskentelytapojen löytämiseen, sekä ohjelmien ja hankkeiden suunnitteluun: naisten osallistamisen edistäminen Afganistanissa vaatii lisää antropologista näkökulmaa ja kulttuuritietämystä, jotta muutosta saataisiin aikaan. Kansainvälisen yhteisön rooli ei ollut täysin onnistunutta ja kaikki toimintatavat eivät Afganistanissa onnistuneet. Mielestäni tämä vaatisi laajempaa tutkimusta: missä todella epäonnistuttiin ja miten nämä asiat olisi voitu välttää, jotta asioista voitaisiin oppia tulevaisuudessa lisää. Tasa-arvon vieminen ja sen saavuttaminen eivät ole helppoja tavoitteita Afganistanissa, jonka kulttuuri ja yhteisö on hyvin patriarkaalinen. Myös kansainvälisiä toimijoita pitäisi kouluttaa tasa-arvo kysymysten pariin ja siihen, miten sitä kannattaa työstää ja ottaa esille juuri Afganistanissa. Länsimainen tapa tehdä asioita ei ole tuottanut parhaimpia mahdollisia tuloksia.

Tutkimuksessani osallistamisen käsite näyttäytyi epäselvänä ja sen selkeä määrittely oli yllättävän vaikeaa. Käsitettä voisi alkaa lähestymään myös enemmän ihmisoikeusnäkökulmasta ja sitä voitaisiin käyttää hyödyksi monenlaisissa tutkimuksissa. Koska käsite ei ole kovin tutkittu ja suosittu, sen tutkiminen ja tarkempi määrittely olisi merkittävää, sillä suomalaisia teoksia osallistamisesta löysin vain Meriluodon & Litmasen (2019) kirjoittaman, joka tarkastelee osallistamista enemmänkin demokratian näkökulmasta. Koen kuitenkin, että käsitettä voitaisiin laajentaa myös muuhun tutkimukseen. Osallistaminen ei vaikuta olevan kovin vanha käsite, sillä

Meriluodon ja Litmasen teos on julkaistu vuonna 2019. Nähtäväksi jää, tuleeko käsite enemmän käyttöön tutkimustarkoituksissa kansainvälisten suhteiden oppialalla.

Tutkielmassani vilisee osallistamisen lisäksi myös käsite osallisuus, sillä sitä on käytetty enemmän erityisesti kansainvälisessä kirjallisuudessa. Osallistaminen tarkoittaa kuitenkin eri asiaa kuin osallisuus ja näiden kahden käsitteen välillä tulisi olla selkeä jako. Osallistamisen tilalle sopivia käsitteitä, joita voi tutkimuksissa käyttää ovat myös teoriakappaleessani esittelemäni sosiaalisen osallisuuden käsite. Muita käsitteitä, joita tässä tutkimuksessa olisin voinut käyttää, olisi ollut osallisuus ja sen tukeminen tai esimerkiksi voimaannuttaminen, mikä mielestäni ei sopinut tutkimukseni tarkoitukseen, joten jätin sen määrittelyyn kokonaan ulkopuolelle. Vaikka osallistamisen käsitteen analysointi ja määrittely ei toteutunut tutkimuksessa niin kuin oletin ja joku muu termi olisi voinut olla helpompi ja selkeämpi tarkastella aiheeni kontekstissa, koen että käsitteen uudelleen tarkasteleminen voi tuoda uusia näkökulmia tulevaisuuden tutkimuksille. Lisäksi jouduin ajoittain käyttämään osallisuus käsitettä tutkielmani aikana, sillä sitä oli käytetty kirjallisuudessa ja tutkimuksissa huomattavasti useammin. Myös haastateltaville osallisuus ja osallistuminen vaikuttivat olevan tunnetuimpia käsitteitä, kuin välttämättä osallistaminen. Myös haastatteluissa he käyttivät enemmän sanaa osallistuminen kuin osallistaminen, minkä koin tulevan varsin luonnostaan.

Osallisuus termi nojaa enemmän yksilön tunteeseen, kun tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt löytämään niitä keinoja, millä tavalla osallistamista voidaan edistää ja kuka sitä voi tehdä. Tässä tutkimuksessa tarkastelin suomalaisten asiantuntijoiden roolia Afganistanissa, sekä sivusin myös kansainvälisten järjestöjen osuutta osallistamisessa. Käsitettä voisikin määritellä enemmän sen kautta, ketkä osallistamisen tekemiseen osallistuvat ja mikä merkitys heidän roolillansa on. Meriluodon & Litmasen (2019, 125) teoksessa otetaankin esiin se, että osallistaminen ja osallisuus jätetään usein määrittelemättä. Syitä siihen voivat olla, että koko käsite joko sivutetaan tai sitä pidetään itsestänselvyytenä. Osallisuus saatetaan nähdä enemmin vain muodollisena, eikä niinkään sisällöllisenä asiana. Kaiken kaikkiaan tutkielmani antoi vastauksia tutkimuskysymyksiini monipuolisesti ja toi esille monia tärkeitä teemoja naisten osallistamisen edistämisestä Afganistanissa ja tutkimuksessani korostui suomalaisten asiantuntijoiden tekemä tasa-arvotyö. Aihetta on tärkeä tutkia lisää ja erityisesti maan nykyisen tilanteen huomioon ottaen uusia tutkimuksen aiheita Talebanin valtaannoususta tulee varmasti esille lähivuosina.

Lähdeluettelo

PRIMÄÄRIAINIESTO

Viisi asiantuntija haastattelua aikavälillä 10.2-22.2.2022.

SEKUNDAARIAINEISTO

Afghanistan Public Policy Research Organization (2018) Afghanistan's NAP 1325 (2015–2018): A Critical assessment.

Taylor, Alan J & Anwari, Hangama (2013) UN Women in Afghanistan. Assistance to the UN Women Afghanistan Country Programme in the Planned period 2010–2013: Mid-Term Review.

Ulkoministeriö (2018) Naiset, rauha ja turvallisuus. Suomen kansallinen toimintaohjelma 2018–2021. Ulkoministeriön julkaisusarja 1/2018. Helsinki.

Universal Periodic Review Afghanistan (2009-2019)
<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/UPR/Pages/AFIndex.aspx>

UN Women Afghanistan Development Results Narrative 2014-2017.

Valtioneuvoston selonteko (VNS) eduskunnalle Suomen tuesta Afganistanille ja Suomen osallistumisen lisäämisestä Resolute Support – kriisinhallintaoperaatiossa. (3/2018).
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/VNS_3+2018.pdf

Watkins, Francis & Azerbaijani-Moghaddam (2019) Evaluation of UN Women Country Programme in Afghanistan: Final Report. Sida.

SOPIMUKSET, STRATEGIAT JA PÄÄTÖSLAUSELMAT

Agreement on Provisional Arrangements in Afghanistan Pending the Re-Establishment of Permanent Government Institutions ("Bonn Agreement") [Afghanistan], S/2001/1154, 5 December 2001, available at: <https://www.refworld.org/docid/3f48f4754.html>.

National Action Plan for the Women of Afghanistan Assessment Report (2007-2017). Ministry of Women Affairs. Kabul.

National Action Plan on UNSCR 1325- Women, Peace and Security (2015-2022). Ministry of Foreign Affairs, Directorate of Human Rights and Women's International Affairs. Kabul.

The Constitution of the Islamic Republic of Afghanistan (2004)

UN General Assembly, Declaration on the Elimination of Violence against Women, 20 December 1993, A/RES/48/104.

UN General Assembly, Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, 18 December 1979, United Nations, Treaty Series, vol. 1249, 13.

United Nations (2000) Security Council Resolution. RES/1325.

UN General Assembly, Universal Declaration of Human Rights, 10 December 1948, 217 A (III)

KIRJALLISUUS JA ARTIKKELIT

Ackerly, Brooke (2016) Feminist and Activist Approaches to Human Rights. Teoksessa Goodhard, Michael (toim.), Human Rights: Politics and Practice. United Kingdom: Oxford University Press. 28–38.

Ahmed-Ghosh, Huma (2003) A History of Women in Afghanistan: Lessons Learnt for the Future or Yesterdays and Tomorrow: Women in Afghanistan. Journal of International Women's Studies. Volume 4, Issue 3. 1-14.

Akar, Sylvia (2004) Islamilainen naiskuva. Teoksessa Kouros, Kristiina & Villa, Susan (toim.), Ihmisoikeudet ja Islam. Helsinki: Like. 268-275.

Afghanistan Research and Evaluation Unit (2013) Women's Rights, Gender Equality, and Transition: Securing gains, moving forward. Kabul: Afghanistan Research and Evaluation Unit.

Bahri, Javed (2014) Western Gender Policies in Afghanistan: Failing Women and Provoking Men. Gender, Technology and Development 18(2), 163–185.

Barnett R. Rubin (2021) Leveraging the Taliban's Quest for International Recognition. Afghan Peace Process Issues Paper. United States Institute of Peace. 1–9.

Claridge, Tristan (2004) Designing social capital sensitive participation methodologies. Brisbane: Social Capital Research.

Cornwall, Andrea & Brock, Karen (2005). What do buzzwords do for development policy? a critical look at "participation", "empowerment" and "poverty reduction." Third World Quarterly, 26(7), 1043–1060.

Curtet, Charlotte Lindsay (2002) Afghanistan: An ICRC perspective on bringing assistance and protection to women during the Taliban regime. Revue Internationale de La Croix-Rouge/International Review of the Red Cross 84(847), 643–654.

- Davies, Anne & Seppänen, Juha-Matti & Hassina, Sherjan & Rintakoski, Kristiina & Brusset, Emery (2007) Evaluation Finnish Aid to Afghanistan. Evaluation Report 2007:1.
- Desai, Shefali (1999) Hearing Afghan Women's Voices: Feminist theory's reconceptualization of women's human rights. 16 Arizona Journal of International and Comparative Law 805.
- Emadi, Hafizullah (2002) Repression, resistance, and women in Afghanistan. Westport, Conn: Praeger.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Euroopan komissio (2003) Komission tiedonanto neuvostolle, Euroopan parlamentille, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle sekä alueiden komitealle. Yhteinen raportti sosiaalisesta osallisuudesta.
- Field, Mark & Ahmed, Ramsha (2011) A Review of the 2001 Bonn Conference and Application to the Road Ahead in Afghanistan. Institute for National Strategic Studies National Defense University. Washington DC: National Defense University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (1982) Teemahaastattelu. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2011) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007) Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hyvärinen, Matti K. & Nikander, Pirjo & Ruusuvuori, Johanna & Aho, Anna Liisa (2017) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.
- Lykke, Nina (2010) Feminist Studies: A Guide to Intersectional Theory, Methodology and Writing. Taylor & Francis Group. ProQuest Ebook Central.
- Kandiyoti, Deniz (2005) The Politics of Gender and Reconstruction in Afghanistan. Geneva: United Nations Research Institute for Social Development.
- Kouros, Kristiina & Villa, Susan (2004) Ihmisoikeudet ja Islam. Helsinki: Like.
- Kouvo, Sari (2007) Ihmisoikeudet. Teoksessa Kantola, Johanna & Valenius, Johanna (toim.), Toinen Maailmanpolitiikka: 10 käsitettä feministiseen kansainvälisten suhteiden tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. 269-275.

- Kumar, Suresh & Pant, Meha (2014) Un Involvement in Afghanistan. Post-Taliban Reconstruction. *World Affairs: The Journal of International Issues* 18(3), 116–139.
- Kuula, Arja (2011) *Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.
- Leemann, Lars & Kuusio, Hannamaria & Hämäläinen, Riitta-Maija (2015) *Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra)*. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Meriluoto, Taina & Litmanen, Tapio (2019) *Osallistu! Pelastaako osallistaminen demokratian?* Tampere: Vastapaino.
- Rostami-Povey, Elaheh (2007) *Afghan Women: Identity and Invasion*. London: Zed Books.
- Rashid, Ahmed (2010) *Taliban: The power of militant Islam in Afghanistan and beyond*. London: I.B. Tauris.
- Smith K.M, Rhona (2020) *International Human Rights Law*. United Kingdom: Oxford University Press.
- Smith-Merry, Jennifer (2012) *Experiential knowledge in action: Consulting practitioners for policy change*. *Policy and Society* 131-143. Sydney: University Of Australia.
- Suhkre, Astri & Berg Harpviken, Kristian & Strand, Arne (2002) *After Bonn: conflictual peace building*. *Third World Quarterly* 23(5), 875–891.
- Westerberg, Anu (2016) “It is crucially important that a special attention to women is included in all of our cooperation with Afghanistan.”: *Finnish aid and women’s rights in Afghanistan after 2001*. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Sjoberg, Laura & Tickner, J. Ann (2011) *Feminism and International Relations: Conversations About the Past, Present and Future*. London: Routledge.
- Tickner, J. Ann & Sjoberg, Laura (2007) *Feminism*. Teoksessa Dunne, Tim & Kurki, Milja & Smith, Steve (toim.), *International Relations Theories: Discipline and Diversity*. Oxford: Oxford University Press.
- Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta (2012) *Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje*. Helsinki.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Wahab, Shaista & Youngerman, Barry (2007) A Brief History of Afghanistan. New York: Facts On File.

VERKKOSIVUT

Canadian Women for Women in Afghanistan Afghanistan's ERAW Law. https://www.cw4wafghan.ca/sites/default/files/attachments/pages/cw4wafghan-afghansevawlaw_0.pdf. Viitattu 26.10.2021.

PeaceWomen (2022) Security Council Resolution 1820. <https://www.peacewomen.org/SCR-1820>. Viitattu 21.3.2022.

THL (2020) Osallisuuden edistäminen. <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/osallisuuden-edistaminen>. Viitattu 03.02.2022.

United States Institute of Peace (2021) What is UNSCR 1325? https://www.usip.org/gender_peacebuilding/about_UNSCR_1325. Viitattu 03.10.2021.

UN Women Afghanistan (2021) <https://asiapacific.unwomen.org/en/countries/afghanistan>. Viitattu 05.11.2021.

Ulkoministeriö (2021) Suomen kehitysyhteistyö Afganistanissa. <https://um.fi/suomen-kehitysyhteistyö-afganistanissa>. Viitattu 18.10.2021.

Ulkoministeriö (2020) Afghanistan Conference 2020. <https://um.fi/about-the-conference>. Viitattu 18.10.2021.

WPS Country Ranking (2018) <https://giwps.georgetown.edu/wp-content/uploads/2017/10/WPS-Country-Ranking.pdf>. Viitattu 20.09.2021.

LIITE 1

KIRJALLINEN SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN OSALLISTUMISESTA

Osallistun vapaaehtoisesti haastateltavaksi Mari Törmäsen pro gradu -tutkielmaan, joka koskee naisten osallistamisen edistämistä Afganistanissa.

Haastatteluun osallistuva on saanut tietoa tutkimuksesta etukäteen ja haastattelut nauhoitetaan. Tutkimuksessa käytetään suoria lainauksia. Tutkimus on luottamuksellinen ja haastattelut tehdään anonyymisti ja nauhoitteet hävitetään tutkimuksen päättyessä. Tutkimuksen voi keskeyttää milloin tahansa.

Tätä suostumuslomaketta on tehty kaksi samanlaista kappaletta, joista toinen jää haastateltavalle ja toinen Mari Törmäsellemme.

Paikka Aika

Allekirjoitus

Nimen selvennys

Mari Törmänen

Kansainvälisen politiikan opiskelija

Tampereen yliopisto

(puhelinnumero poistettu)

LIITE 2

SAATEKIRJE

Hei!

Olen Mari Törmänen ja opiskelen kansainvälistä politiikkaa Tampereen yliopistossa ja teen tällä hetkellä pro gradu -tutkielmaa Afganistanista.

Tutkielmassani aion tutkia miten naisten roolia yhteiskunnassa (osallistamista) on pyritty edistämään ja viitekehyksenä toimii YK:n 1325 päätöslauselma ja sieltä erityisesti osallisuutta koskeva pilari. Haluaisin selvittää, missä asioissa on onnistuttu ja mitkä asiat ovat tuottaneet haasteita. Tutkimukseni alakysymykset koskevat muun muassa sitä, miten suomalaiset toimijat Afganistanissa ovat nähneet naisten oikeuksien edistämisen, miten naisia yritettiin osallistaa yhteiskunnassa, missä onnistuttiin ja mitkä asiat olivat haastavia.

Haastattelut pidetään etänä vallitsevan koronatilanteen takia, sekä mahdollisten paikkakunta eroavaisuuksien vuoksi. Haastattelut nauhoitetaan ja litteroidaan, jonka jälkeen kaikki aineisto poistetaan. Tutkimus on täysin luottamuksellinen ja haastateltavien henkilöllisyyksiä ei paljasteta tutkimuksessa. Kuitenkin tutkimukseen liitetään haastateltavien suoria sitaatteja analyysin tueksi.

Kyselisinkin, olisitteko kiinnostunut osallistumaan haastatteluun.

Ystävällisin terveisin, Mari Törmänen